पेशवे दप्तरांतून निवडलेले कागद

१०

बाजीराव आणि निजाम हर्षामर्ष

(१७२०—१७४०)

[किंमत— १ रुपया किंवा १ शिलिंग ८ पेन्स]

गव्हर्न्मेंट सेंट्रल प्रेस, मुंबई

१९३१

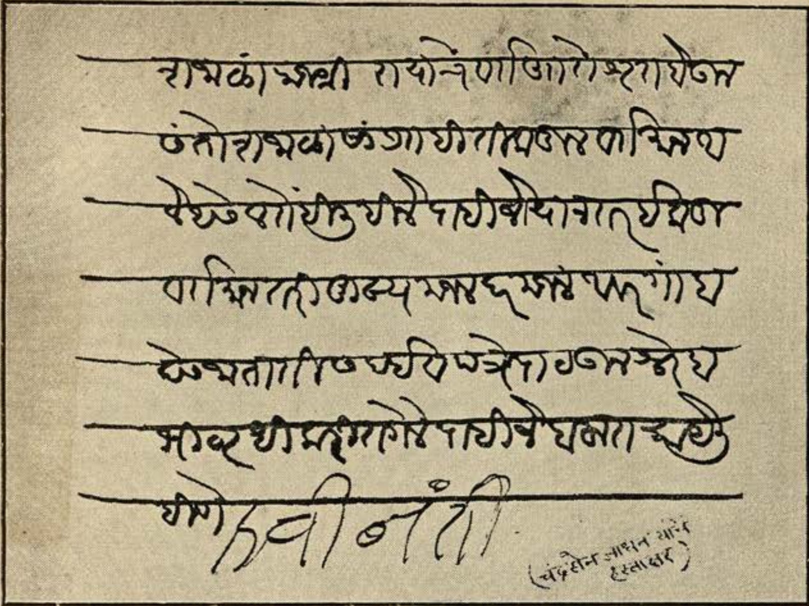
Government do not share any responsibility for the comments and views expressed by the editor.

THE STRIFE BETWEEN BAJIRAO AND THE NIZAM
(1720-1740)

In this section are brought together papers which can be said roughly to describe the early movements of Bajirao and Nizam-ul-mulk and the manner in which they drifted into hostile relationship from the conciliatory tone which prevailed between them in the beginning. Bajirao seems to have paid two important visits to the Nizam, one in 1721 and the other in 1723. The visits created not a little stir in the Deccan, having perturbed even Bajirao's mother who apprehended possible treachery at a personal interview. Shahu also seems to have tried his utmost to befriend the Nizam and restrain Bajirao from assuming an aggressive attitude. Bajirao, on the other hand, by way of diversion, planned an incursion into Malwa, and sent ahead, on a series of plundering raids, some of his most trusted generals. But the Nizam, who claimed the Subha of Malwa as much as that of the Deccan, let loose in different directions several of his subordinates to harass the Marathas and gradually assumed such a threatening attitude that Bajirao ultimately encountered him on the battle-field of Palkhed early in 1728 and imposed his own terms upon him. Sambhaji of Kolhapur, Chandrasen Jadhao, Turuktajkhan, Kuwar Bahadur and others of minor note are found in these letters upholding the cause of the Nizam who contrived to get Sambhaji married to a Rajput lady of the Sisodia clan and had made the position so difficult for Shahu that it was only the admirable strategy and the rapid movements of Bajirao that saved the situation. Innumerable incidents and characters hitherto unknown to history are mentioned in these papers and deserve to be minutely traced before one can write a well connected account of this important period of the early strife between Bajirao and Nizam-ul-mulk, the two characters who practically have set their stamp on it.

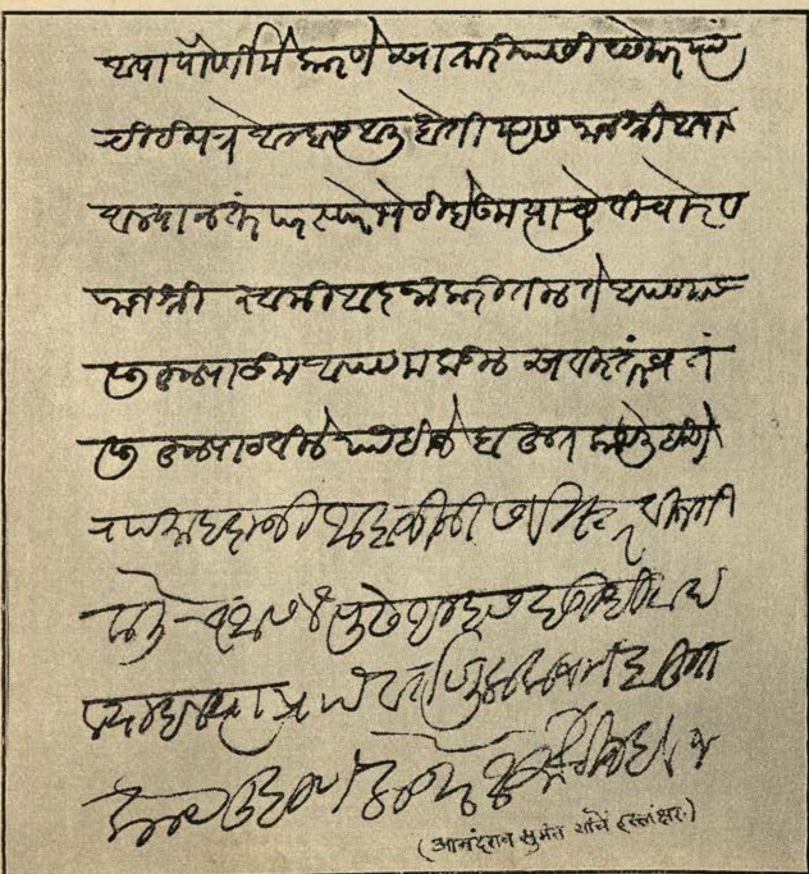
Although after the action at Palkhed the Nizam never dared to confront Bajirao in the open field, he nevertheless contrived by means of subtle and incessant intrigues to undermine the Peshwa's power and sow dissensions in the Maratha ranks on all possible occasions. This phase of the Nizam's policy is vividly illustrated in the copious and informing letters of Ganesh Ballal, the Peshwa's agent at Aurangabad. These letters will be read with great interest not only for the minute details they contain about the Nizam's doings but for the part which Sawai Jaising played in the politics of the Deccan and the respect he felt for Shahu and Bajirao.

No. 53

Facsimile of the handwriting of Chandrasen Jadhao.

No. 62

यादी मतालिब

स्वराज्याचा फर्मान पेशजीप्रमाणे पातशाही फर्मान आणून द्यावा कलम
१

चौथाईचा फर्मान सा सुभे दक्षण याचा पेशजी प्रमाणे पातशाहाचे आणून द्यावा कलम
१

सरदेशमुखीचा फर्मान सा सुभ्याचा पेशजीप्रमाणें पातशाही फर्मान आणून द्यावा कलम
१

पेशकसी[१] माफ करावी पातशाहाचा फर्मान आणून द्यावा कलम
१

गुजराथ मालवे येथील चौथ सरदेशमुखीचे पातशाहाचे फर्मान आणून द्यावा कलम
१

चंदीचे राज्य आमचे कदीम आहे ते हाली मोगलाई मध्ये गेले आहे तरी ते राज्य आमचे आम्हास बाहाल करावे कलम
१

भिवरेआलीकडे
१ गड
१ सिवनेर
१ चाकण
१ माहुली
१ कर्नाला
१ पाल
१ मिरज
व किरकोल
आमचे मुलकात
तसरूफ[२] आहेत
ते द्यावे
———
७

१ पेशकसी = खंडणी, नजराणा. २ कबजांत, म्ह. मोगलांच्या कबजांत.

मुल्क गडाचे

तसरूफ आहे तो[१]

१ जुन्नर तर्फा

१ पारनेर

१ राजणगाव

१ आकुल्ज

१ मिरजसुभा

१ कोतूल

१ धाधरफल

—

७

सिनेर[२]च्या देशमुखीचा फर्मान आम्हास करून द्यावा कलम १

आम्ही दक्षणची सुभेदारी मुकरर करून पाठऊन त्याप्रमाणे सुभा पाठऊन द्यावा कलम १

दक्षणेस पठाणे[३]

१ दिलेलखान

१ आबदुल नबीखान

१ अलफखान

—

३

या तिघास फर्मान सादर करावे की तुम्ही पातशाहाचे कामावर नजर देऊन मराठशाही फौजास राज्या शाहूचे फौजास सामील होऊन निजामनमुलुकांस तबी पोहचावणें कलम १

पनालकरासी दक्षणच्या सुभ्यान सलूख न करावा

१

---

१ द्यावा, असें वरील कलमाच्या संदर्भानें घेणें.

२ सदरहू कलम समासांत आडवें लिहिलेलें आहे.

3 See Irvine's later Mogals, vol. 2, p 231.

अबदुल मजीदखान दिलेलखानाचे लेक यास दिलेलखानी किताब द्यावा व ज्यागिरा व फर्मान पहिल्याप्रो करून द्यावे व बिज्यापूरचा सुभा अबदुल मजीदखान याचे चुलते अबूल करीम यांस होता तो, यांस करार करून फर्मान पातशाही द्यावा कलम

१

आम्हाकडील लोक मोगलाईत चाकर न ठेवावे कलम

१

रामाजी गोसावी व वरकड द्वागौ[१] आहेत त्याचे फर्मान इनामाचे करून द्यावे कलम १

मराठे उमराव आमचे, मोगलाईत जाऊन चाकर राहिले आहेत ते आमचे आम्हाकडे द्यावे कलम १

मोगल व मराठे दक्षणेस तैनात आहेत त्यास फर्मान हासील करावे कीं जो कोणी पातशाहाचे कामावर तन देऊन निजामनमुलुकास तंबी पोहचावील त्याच्या मनसबा व ज्याहागिरी बाहाल होतील व गौर[२] होईल कलम १

फतेसिग भोसले यांस भागानगरचा सुभा द्यावा कलम १ त्यास ती मनसब व नवद हजारी मनसब व वीस हजार फौजेस जागीर द्यावी.

हबसियांकडे आमचे गडकिले आहेत ते कुल आमचे आम्हांस द्यावे व मुलूक आहे तो द्यावा. जरी तो न देई तर पातशाही फौजा तेजै[३] होऊन तंबी पोहचाऊन गड आमचे व मुलूक द्यावे कलम १

तुमचे हमैरा[४] आमची फौज चालेल त्यास सैदाप्रो रोजमरा द्यावा.

(पुढील मजकूर कागदाच्या आरंभी माथ्यावर आहे.)

पनास लाख रुपये पातशाहा मसाद[५] देविली आहे ते आमची आम्हास देवावी कलम १

---

१ द्वागौ (?) दोहोंकडे मध्यस्थीस जाणारे ?

२ गौर = गौरव.

३ तेज = तयार, सिद्ध, सज्ज.

४ हमरा = संगती, बरोबर.

५ मसाद–मदत, पैका.

मूळ मजकूर डावे उजवे अशा दोन रकान्यांत लिहिलेला असतां, तो या नकलेंत एकाखालीं एक एक भिन्न प्रतीकांत लिहिला आहे.

Draft of terms proposed.

This is an important paper containing a treaty which marks the stages in the relationship of Shahu with the Mogal Emperor, and consequently also the great change which Shahu brought about in this connection from the avowed enmity which the great Shivaji entertained for the Emperor. After the death of Aurangzeb, Shahu was freed from the Mogal custody by Azimshah and sent into the Deccan as the Emperor's vassal to claim his hereditary kingdom from his aunt Tarabai. In a few years' time Shahu established his influence at Satara and his predominence over his cousin Sambhaji. Later on about the year 1717, when Hussein Sayad became the Governor of the Deccan, he obtained Shahu's help and marched on to Delhi to establish his power at the Court. In return for the Maratha help the Sayad brothers granted Shahu the sanads of Swarajya, Chowthai and Sardeshmukhi under the Emperor's seal. Matters progressed in this way for some time, when Bajirao assumed the Peshwaship and with it a forward policy of expansion into Northern India. The Great Nizam-ul-mulk saw the danger of this new policy and, having disagreed with the Emperor, started for the Deccan with a view to establish his independence in the beginning of 1724. He accomplished his object on the battle-field of Sakharkhedla on 9th September 1724 in which he killed his opponent Mubarizkhan.

The paper in question, which bears no date, appears to contain terms which Shahu sent to the Emperor in offering his help in putting down Nizam-ul-mulkh, which is the principal object of the proposed negotiations. The Maratha troops were, the paper adds, to be paid at the rate which was offered by the Sayads, when the first Peshwa went with Maratha forces to Delhi in 1718.

The Emperor's active hostility to the Nizam occurred during 1723 and 1724 before the battle of Sakharkhedla and hence this paper must be referred to the early months of 1724. The terms mentioned by Shahu are interesting and run as follow :—

1, 2, 3. Imperial grants of Swarajya, Chouth and Sardeshmukhi should be made as on the previous occasion.

4. Shahu should be exempted from paying the usual tribute (as a feudatory).

5. Chauth and Sardeshmukhi for the provinces of Malwa and Gujarath should be granted.

6. The Tanjore kingdom, ' which belongs to us of old ' and which has been annexed to the Mogal Empire, should be restored.

7. The following seven forts (names mentioned) and the territories attached to each, on this side of the Bhima, should be restored.

8. The Deshmukhi of Sinnar should be granted (personally to Shahu).

9. The three Mogal officials in the Deccan, Dilelkhan, Abdul Nabikhan and Alafkhan, should be ordered to join their forces with the Marathas to put down Nizam-ul-mulk.

10. The Mogal Governor of the Deccan should not extend his protection to Shahu's cousin, the Raja of Panhala (Sambhaji).

11. Abdul Majidkhan, whose uncle Abdul Karim held the Subha of Bijapur, should be given the title of Dilelkhan and granted the Subhaship of Bijapur with a Jagir in addition.

12. Maratha deserters should not be entertained in Mogal service.

13. Ramaji Gosavi and other mediators should be granted inams.

14. Maratha sardars who have deserted to the Mogals should be handed back.

15. Those Mogal and Maratha sardars who hold inams and Jagirs from the Emperor, should be assured of their holdings if they worked zealously in putting down Nizam-ul-mulk.

16. Fatesing Bhosle should be given the Subha of Bhaganagar and 90 thousand mansab and a jagir to maintain 20 thousand troops.

17. All the forts and territories of the Marathas which the Sidi of Janjira has captured should be restored. If he refuses to restore them, the imperial troops should proceed against him and compel him to yield them to Shahu.

18. Whenever Maratha troops accompany the Mogal troops on duty, the former should be paid at the rate which was granted by the Sayads.

19. The assistance of 50 lacs promised by the Emperor should be paid to Shahu.

No. 2] [1714?

श्रीराम

श्रियासह चिरंजीव राजमान्य राजश्री बाजीराव याप्रति प्रीतिपूर्वक नारो राम कृतानेक विनंती. येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिलें पाहिजे विशेष. कुरकुंबास[१] आलो म्हणून पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जाहालें, लिहिले वर्तमान सविस्तर कलले. तुम्ही आलेस उतम जाहालें. याउपरी पुढें यावयाचा विचार तरी आजी अजम तुरुकताजखान व राजश्री रंभाजी निंबालकर यांची मेजमानी आहे. कालीच त्यांस आमंत्रण सांगितलें होतें. याकरितां आजीचा दिवस या कार्यास लागणार. तुमचा मुकाम आहे तेथेच असो द्यावा. उदैक राजश्री आनंदराव सुमंत यांस तुम्हाकडे पाठवितो. यांची भेटी होऊन वर्तमान कलेल. तुमचे लोकहि जमा व्हावे लागतात. राजश्री जाधवराव यांस आणावयास चिरंजीव राजश्री सिउबा पाठविले आहेत. लस्कराकडेहि पत्रें पाठविलीं आहेत. ते भुमेवरी [आज्ञा] पत्र पावलियावरी येतील. काली नवाबाकडून कासीद पांचवे दिवसीं आले. उदगीरवरी येऊन तुमचा मार्ग पाहातो. आपणास आणखी काम उदंड आहे. तुम्ही लौकर येणे म्हणून बहुत त्वरेने लिहिले आहे. तुम्हास कलावे म्हणून लिहिले आहे. यानंतर आजी यांचे मेजमानीस वस्त्रें पाहिजेत. येथे तलाश केल्याने तिवटे उतम मिलत नाहीं. बारामतीस माणसें पाठविली आहेत. परंतु समयास आली पाहिजेत. तरी तुम्ही आपल्याकडील तिवटें पाचसाहा रुपये याप्रतीची तांबडी पिवलीं हिरवी या जिनसांची तीस सनगें पाठविलीं पाहिजेत. बारामतीची आल्यावरी मुबदला प्रविष्ट होतील. कलले पाहिजे. बहुत काये लिहिणे लोभ असो दीजे हे विनंती. याखेरीज सनगें पाहिजेत. मंदले सरासरी २ व पटके उंच २ व दुपटे ९ याप्रमाणे पाठविले पाहिजे. येथें मिलत नाही यास्तव लिहिले आहे. माणूस बारामतीचे आल्यावरी सनगेच देऊ, अथवा पैका होईल तो देऊ. समये संपादिला पाहिजे. याकरितां सत्वर पाठविलें पाहिजे. बहुत काये लिहिणे हे विनंती.

¶Naro Ram Mantri to Bajirao, stating that he cannot visit the addressee immediately as he is entertaining Turuktajkhan and Rambhaji Rao Nimbalkar. He asks Bajirao to supply him with some head-dresses to be presented to the guests assembled. It seems Shahu was trying to conciliate the Nizam through his subordinates whom Shahu had invited for an entertainment. The time at which this happened must be referred to 1713-15, when Bajirao was not the Peshwa.

---

१ बारामतीजवळ; येथें देवी आहे ती पेशव्यांची कुलदेवता.

No. 3] [पा 6-3-1720 ?

पौा छ ७ जमादिलोवल.

श्रीशंकर

पुरवणी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंताचे शेवेसी.

विनंती उपर. रानोजी[१] भोसले, लगडे, व नूरखान व बाळाजी वकील, कान्होजी भोसले व शकराजी दिवाण येसे पूर्वी खडकीचे अधिकारी याचे विद्यमानें मोगलाईत आले होते, मनसब जागीर घेऊन तीन वरसे गुजरान थोडीबहुत तंगीतुरसीने करीत होते. ते जागिरीहून काल लस्करांत आले. गयासखानाचे भेटीस चांद-रात्रीस आले. त्यावर गयासखानामे कानोजीचे वर्तमान पुसिले. त्यांनी सांगितलें जे, शंकराजी दिवाण ऐवजखानांनीं हातीं दिला होता, तो कनोजीपासीं होता. धास्तीने दुखने काहाडले आनी निरोप घेऊन आला. तुकोजी गुजर तर रघोजी राणोजीनें छापा घालून लढाईत मारला. दोन जुझें त्याची परस्परे जाली. रघोजी व रानोजीजवळ तीनच्यार हजार फौज आहे व कानोजीजवळ दोन अडीच आहे. परंतु रघोजीरानोजी वर जाहले आहेती, कानोजीचे गढीस लागले आहेती, ऐसें वर्तमान कानोजीचे सांगितले. गयासखानानी पुसिले कीं कानोजी पुढे काय करनार ? यानी उतर दिले जे त्याची खोये (सोये ?) आहे कीं लाइलाज जाहला म्हणजे दोनसे अगर शंभर राऊतानसी एखादीकडे जाऊन दबा मारून राहतो. गढियांत बरकंदाज दारूगोळा मजबूत करून जातों. ऐसा प्रकार त्याचा आहे. तूर्त रघोजी रानोजीची बाजी सर आहे म्हणोन वर्तमान सांगताच गयासखान मनीं खोचले. विदीत होय. दुसरे सैद हसनअलीखान नामे जाहांदरशाहाचा तोफखानीयाचा दारोगा होता व त्यास पातशहाजादियाचा मोड जाहला तेव्हां सैदानी * * * सैदआनी तिकडे जाहला होता, फरुकसेराकडे न जाहला, म्हणोन फरुकशेराची पातशाही जाहली तेव्हां त्यास तोडून ठेविलें होते, जसे आतां निजामानें सैद जमालखानास वगैरे तोडिले आहे. परंतु सैद हसनखान खानदान थोर हामसरचा जमीदारहि आहे त्यास महमदशाहाने वाढऊं लागला. त्यावरून निजामाने त्यास ललोपतो करून आपणापासीं बोलाऊन त्यास कवडीचा माल करूं आरंभिले. निदान पंनासा हजाराची जागीर नादेडांत दिल्ही. तेवीस वसूल होताती. बहुत याचे हाते जलाला आहे. स्वामीनी मागे त्यास धोडाजीचे वचनावरून पत्रें लिहिली होती. तूर्त तो जागिरीत आहे हे विदित होय हे विनंती.

¶*An important but incomplete letter addressed to the Peshwa. It gives news of the collusion of Kanhoji Bhosle with the Nizam. If the date be correct, the letter must be taken to be addressed to Balaji Vishvanath.*

---

१ कान्होजी, राणोजी व रघूजी भोसले मोगलांकडे कामें करीत होते असें यांत आहे.

No. 4] [12-5-1720 ?

श्री

श्रीमंत राजश्री मल्हारपंत[1] स्वामी गोसावी यास पो माहदाजी कृष्ण[2] नमस्कार विनंती. येथील कुशल वैशाख कृष्ण ७ मुा वानखेडे[3] जाणून स्वकीये लिहिले पाहिजे. वरकड वर्तमान तर पूर्वी लिा च आहे. किलीचखान बऱ्हानपुरास आंबराईत दाखल जाला. असेरगड त्यास अनकूल जाला. शहरांत अद्याप दाखल नाही. परंतु फितूर जाला. शहरांत लोक कितेक आहेत ते फितवा करीतील तेव्हां, शहर त्याचे हातास लागलें म्हणजे फितूर थोर जाला, तमाम खानदेस बदलला, मुलूख बुडाला, यैसा प्रसंग आरभला. राजश्री पंतप्रधान फौजेसमेत येत होते, त्यास येलीकडे वर्तमान न कलेसे जाले. तर लिा पाहिजे. टका तो हातास येत नाही. ईश्वरे थोर उसुलाचे दिसांतच खलेल केले * * * * * सविस्तर प्रधानपंतास लिहिणे. तातडीने तुमचे माणूस गेले तर हेच आमचे पत्र रा करणे. मुळूक बागलाण आदीकरून बदलले आहे. फौज मुलकात आली तर बरे, नाही तर मामला बुडतो. पष्ट लिा पाहिजे. कृपा असो दीजे हे विनंती. किलीचखानाजवली पातशाही नसल आहे येसेहि खबर आहे. मागून तहकीक लिहून पाठऊ हे विनंती.

¶*Mahadaji Krishna to Malharpant, describing the advent of the Nizam into the Deccan in the summer of 1720, just before the battle of Khandwa, on 19th June 1720, in which the Nizam killed Dilawar Ali.*

No. 5] [28-12-1720 ?

श्रीशंकर

श्रीमंत राजेश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी.

सेवक माधवराऊ पिंगळे कृतानेक सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल पौष श्रुा १० पर्येंत असे. स्वानंद लिहावयासी आज्ञा केली पाहिजे. यानंतर कृपा करून पत्र पाठविलें ते उतमसमई पावोन विश्रांती जाली. आज्ञा कीं निजामन-मुलकाचे भेटीस जावे लागते, तरी आपले फौजेनिसी येऊन पोहोचणे. ऐसियास आपणास आज्ञा प्रमाण. परंतु सांप्रत राा फत्तेसिंगबावाही आमचे फौजेस दोन

---

१ मल्हार तुकदेव पुरंदरे ? हाच प्रथम शाहूस स. १७०७ त मिळाला. त्यास हुजूरची फडणीसी मिळाली.

२ चासकर जोशी ?

३ तालुका बुल्ढाणा.

तीन महिन्याची आज्ञा दिधली होती कीं आपले तालुकियास जाऊन बंदोबस्त करून घेणे. त्यावरून श्रीपतरायाबो फौज देऊन आपले प्रांताकडे पाठविले आहे. ते गंगातीरीं मुधळ[१] प्रांयांत आहेत. सांप्रत आपले आज्ञापत्रें आलियावर जोडी रवाना केली कीं लवकर येऊन पोहचणे. मधें अंतराय ताम्राचे सैन्याचा आहे, याजकारितांच संकट आहे. रात्री विर्ती (?) करून येऊन पावतील. ते येतांच आपण सेवश येऊन पोहचतो. विदित होय. बहुत काय लिा? कृपा असो दीजे हे विनंती.

¶*Madhaorao Pingle to Bajirao, referring to the latter's visit to Nizam-ul-mulk.*

No. 6] [*18-1-1721 ?*
[*6-1-1733 ?*

श्री

श्रियासह चिरंजीव विजईभव राजमान्य राजश्री बाजीराऊ याप्रति मातुश्री राधाबाई अनेक आसिर्वाद उपरी. येथील कुशल ताा माघ शुध द्वितीया मंदवार पावेतो जाणून स्वकीये लिहीत जाणे विशेष. तुम्ही पत्र पाठविलें ते पावले. भेट जाली उतम जाले. ईश्वरे तुम्हास येश दिल्हे. याउपरी नवाबाचा निरोप घेऊन लौकर येणे. बहुत काये लिहिणे हे आसीर्वाद.

¶*Radhabai congratulates Bajirao on his successful visit to the Nizam. The date of the letter requires to be verified. Magh S. 2 does not fall on Saturday during 1721 or 1722, according to Khare's Calendar.*

No. 7] [*20-2-1721 ?*

पाा छ ४ जमादिलोवल

श्री

राजश्री आपा गोसावी यासी

अखंडितलक्ष्मीअलंकृत राजमान्ये श्रो बहिरजी पांढरे विनंती उपरी. येथील क्षेम जाणोन तुम्ही आपले स्वकीये कुषल लेखण करीत आसिले पाहिजे. यानंतर नबाबांचे येक दोन पत्रें आली कीं दरशणास येने. त्याजवरून शैन्यास गेलो. कलबुरगेचे मोकामी मुलाजमत जाली. आपले दयेकरोन त्यानी कृपा करून पूर्ववत आपली स्थले आपणास बहाल करोन ताजी सनद करून दिधल्या

---

१ नांदेडच्या आग्नेयीस २५ मैल.

आणि करनूलचे मोकामीहून आज्ञा देऊन रुकसत केले. बहुमान बहुत काही केला. सर्व कृपा आपली आणि जेणेप्रमाणें त्यानी कृपा केली तेणेप्रमाणे आपणही करीत असिले पाहिजे. आपलेच असू. बहुत काये लिहीणे कृपा असू दीजे हे विनंती.

¶*Bahirji Pandhre to Chimaji Appa, thanking him for the kind reception the writer had from the Nizam-ul-mulk. The Peshwa and the Nizam appear to be on friendly terms at this time.*

No. 8] [*February 1721 ?*

श्रीरामचंद्र

श्रीमंत राजश्री राऊ प्रधान स्वामीचे सेवेसी.

पोष्य कृष्णाजी अनंदराऊ कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील कुशल जाणून स्वकीय लेखनअज्ञा केली पाहिजे विशेष. कृपा करून पत्र पाठविले ते पाऊन परमसंतोष जाला. संक्रमणाचा तीलगूल पाठविला, पावला. तीर्थरूप राजश्री अपा नवाबाकडे सिवापुराहून अज्ञा घेऊन गेले. प्रस्तुत नवाब सवनुराजवल अहे. पुढे बिदनूरप्राते जावयाची कस्त अहे. सारांश स्वामीच्या प्रतापाचे भये विशेष आहे. प्रस्तुत हेहि गेले आहेत. पुढे काये कर्तव्यार्थ लिहितात त्यासारखा सेवसी लिहिला जाईल. वरकड कित्येक अर्थ राजश्री अपा लिहितील त्यावरून विदित होईल. अपल्यास अश्रा सर्वस्वे स्वामीचे पायाचा अहे. बहुत काये लिहू? कृपा केली पाहिजे हे विनंती.

¶*Krishnaji Anandrao (Sumant ?) writes to the Peshwa that his father is on a visit to the Nizam, who has marched into the Karnatak and is at present at Savnur. 1721 is the only year in which the Nizam marched into the Karnatak during the life-time of Bajirao and hence the date of the paper.*

No. 9] [पि॥ *2-4-1721 ?*

छ १९ जाकर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री अपा स्वामीचे सेवेसी विनंती. स्वामींनी लिहिलें कीं राजश्री स्वामीस विनंती करून राजश्री सुमंतास निरोप नवाबा-

कडे जावयासी देवणें. त्यासी राजश्री सुमंताचाही हाच विचार आहे कीं आपल्यास नबाबाकडे जावयासी राजश्री (आपण)हून जा म्हणतील तर उतम आहे. आह्मास केवल हटकता न ये, थैसे म्हणतात. त्यास आह्मी राजश्रीस हटकावे तरी सिकारी-मुलें फावत नाहीं. येकादो दिवसा हटकून. जालें वर्तमान तें लिहिले असे. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Peshwa, obtaining Shahu's orders to send Sumant to the Nizam.*

No. 10] [*23-4-1721 ?*

श्री

विनंती उपरी राजश्री यादोपंत[१]बराबरी कितेक भाऊपण्याच्या व मनसुबियाच्या गोष्टी सांगोन पाठविल्या त्या सविस्तर मारनुलेनी सांगितल्या. हस्ताक्षराची पुरवणी पाठविली तेहि पावली. त्याजवरून साकल्यार्थ कळू आला. ऐसियास पूर्वी कैलासवासी राजश्री नानांनी गोसावी-यांचे आमचे हात एक करून सांगितले कीं परस्परें बंधुत्वें चालावे. त्यादारभ्य दिवसेदिवस उभयपक्षी श्नेहाची अभिवृधीच होत आली. तिळतुल्य अंतराय जाला नाही. पुढेंहि याहून आधिकाधीकच भाऊपणा चालावा हेच मनोगत उभयपक्षीचे आहे. गोसावी यानी प्रस्तुत मनसुबा योजिला आहे ते महत्कार्य आहे. ऐसियास आम्हीहि छ ७ रजबी कूच करून नवाबसाहेबाकडे चालिलों. पांचा साहा दिवसांत मुलाजमत होईल. तदनंतर तेथील विचार कळेल त्यामध्ये जो उत्तमसे दिसोन येईल ते गोसावियांसीं लेहून पाठऊं. तोपर्यंत गोसावियांनीं श्रीगंगापार न व्हावें, तांतडी न करावी ऐसे आहे. गोसावियांनी जो मनसुबा करणे तो विचारणा करूनच केला असेल. परंतु आम्हीहि सुचला विचार लिहावा ऐसे आहे. याकरितां च्यार दिवस अधिक लागले म्हणून त्वरा न करावी म्हणून लिहिले असे. व पुरवणीत लिहिले कीं च्यारमहिने कळेल तैसे रक्षावे म्हणून लिहिले; तरी च्यार महिनेच रक्षावे ऐसे काय आहे? सर्वदा हरएक कार्यप्रसंगाचे ठायी सहसा अंतराय नसावा ऐसी श्नेहाची रीतच आहे. त्यामध्यें समयोचित अंतराय जालियाने क्रियेत अंतर पडिलें मग भाऊपणा काशास असावा? तरी गोसावियांनीं इकडीलविशईं द्वैतार्थ चिंतांत न आणावा. आम्ही गोसावियांकडील. दुसरे जाणत नाही. येथील सर्वहि जे आहे ते गोसावियाचेंच आहे. येविशई पत्री काय लिहावें? मनेमन साक्ष आहे. सर्वदा

---

१ यादो गोपाळ मुतालिक गदाधर प्रल्हादाचा.

पत्री कुशलार्थ लेखन करीत गेले पाहिजे. राजश्री चिमाजीआपा पुणियात राहिले आहेत. प्रसंगी साहित्याविशई लिहितील त्याप्रमाणे करणे म्हणून लिहिलें, तरी जे क्षणी त्याचें पत्र येईल त्याप्रमाणे साहित्य केले जाईल. अंतर न होय. या पत्राचें उतर सत्वर पाठविले पाहिजे. बहुत काय लिहिणे कृपा असो दीजे हे विनंती.

¶*This is a letter of some prominent Maratha Sardar to Bajirao, offering his services and friendship in accordance with the wishes of Balajipant Nana, Bajirao's father. The letter mentions Bajirao's intended visit to the Nizam.*

No. 11] [पौ *6-7-1721 ?*

छ २१ रमजान.

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. स्वामीनी नवाब निजामनमुलुक यांचा निरोप घेऊन श्रीच्या दर्शनास गेलो म्हणून पत्र राजश्री स्वामीस पाठविले ते प्रविष्ट केले. त्यावरून राजश्री स्वामी बहुत सतोषी जाले आणि स्वामीस पत्र पाठविले आहि त्यावरून सविस्तर कळो येईल. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Bajirao, announcing Shahu's pleasure at hearing of Bajirao's visit to Nizam-ul-mulk.*

No. 12] [*21-10-1721*

श्री.

श्रियासह चिरंजीव राजश्री चिमाजी यांसी

बाजीराऊ बलाल कृतानेक आसीर्वाद उपरी. येथील कुशल कार्तिक शुध द्वादसी मंदवार मुा मौजे सेलगाऊ ताा इंदापूर जाणून तुम्ही आपले कुशल वर्तमान लिहीत जाणें विशेष. तुमचे पत्र घोडनदीचे मुकामीहून आले होतें. त्याआलीकडे पत्र येऊन वर्तमान कलत नाही. तरी सविस्तर लिहीत जाणें. यानंतर तुम्ही लोक रवाना करा[या]विसी लिहिले होते, त्यास लोक तमाम रवाना जाहाले आहेत. सत्वरीच तुम्हांजवल येऊन पोहचतील. म्हणावयास येक राा मुधोजी नाईक याचा मात्र यावयाचा अनमान दिसतो. त्याचे कैसे काये होते ते मागून लिहून पाठऊन. राजश्री

हिरोजीराऊ पाटणकर यासहि ताकीद केली आहे. त्यास ते इतके दिवसी निघते, परंतु द्वारकोजीराऊ पाटणकर याची स्त्री निवर्तली. तिचे सुतक त्यास येऊन पाच दिवस आजी जाहाले. आणखी सात रोज आहे. त्यास सात आठ दिवस त्यास लागतील. त्या[चा] गुता उरकलियाबर ते तुम्हांस आटोपीत येतील. त्याची गाठ खानदेसामध्यें इतकियात पडली तरी उतम जाहालें. कदाचित तुम्हास मजल दरमजल हळू हळू जाणेंच लागले तरी पाच सातसे राऊत बारीआलीकडें ठेऊन, मागून पाटणकर वगैरे लोक जे येतील ते सांभालून घेऊन जाणें. थोराताकडे सिंदची (सिंद्याची?) व घाटगियाची घोडी आहेत त्यासाठी येकदोन मुकामे करून पूर्वी लिहिल्याप्रा घोडियांचा निर्वाह करून घेणें व येकदोन मुकाम संगमनेराजवल व सिनर परगणियांत करून तुरुकताजखान याचे आमीलीचे परगणें आहेत, तेथील बाबती सरदेशमुखी व जकातीचा अमल बसऊन देणें. हा संगमनेराजवळ मुकाम करून अमल बसऊन देणें. आसीर्वाद.

¶*Bajirao Peshwa to his brother, advising him about his march to the north.*

No. 13] [*22-10-1721*

श्री

विनंती. नवाब निजामनमुलुक याजकडील वर्तमान तरी नवाब धारवाडपर्यंत गेले. बिदनुरचा लिगापा भेटला. च्यार लाख रुपये द्यावयास रजावंद आहेत. नवाबाच्या चिती पांच लाख घ्यावयाचे आहेत म्हणून शंकराजी दतात्रेय यांणी लिहिले होते. बहुधा बिदरूरकर पाच लाख देऊन रजावंदी करतील. सादुलखान याचे पुत्रहि रुपये मागितल्याप्रमाणें देऊन रजावंद करितील. कितुरचा देसाई पलाला याजकारितां राजश्री जानोजी निंबालकर व आणखी फौज पाठविली होती. मागाहून वर्तमान येईल ते लिहून पाठवून. छ+ १ मोहरम. बहुत काय लिहिणे कृपा केली पाहिजे. मातुश्री बाईकडील सांप्रत पत्रे आली नाहीत. पंधरा दिवसा देशास येतील येसे आहे हे विनंती.

¶*The letter appears to be addressed to Bajirao. Nizam's expeditions into the Karnatak occurred in 1721 and 1743. So this letter should refer to the earlier date, as it conveys news of the Nizam's movements towards Dharwar and Bednur.*

+ येथून अक्षर खाशाचें.

No. 14] [27-12-1721 ?

श्री

चिरंजीव राजश्री सिंदोजी तरडे मोकादम मौजे गरोड[1] यास प्रति खंडोजी तरडे आश्रीवाद उपरी. येथील क्षेम जाणून तुम्हाकडील वर्तमान कळूं येत नाही. ऐस न कर(णें). हरघडी आलिया मनुष्याबरोबर पत्र पाठवून समाचार घेत जाणे. आमचें वर्तमान तर मार्गेसर चतुा[2] सोमवार ते दिवसी जुंज मोजे हिवरे तुरुज-ताजखानाचे, तेथे जाहालें. रा सदासिवपंत * * र पागे गोळ्या लागून ठार पडले. तुम्हास कळावें म्हणून लिहिले. आपण समस्त मंडळीसह सुखरूप असो. रो सुलतानबा गाडेकर आम्हापासी आहेत. त्याचे घरी सागने की कुशाल आहेत. तुम्ही दाणाडुणा राणातील आटोपून राहणे. लोकांकडील दाणा वसूल करून घेने आणि पेव घालून ठाने[3]. मोगल या प्राते येतो तवर घाट चढल्यावर आणखी कागदगडी पाठवितों. परंतु बहुत सावध राहाणें. तुम्ही आपले घरीं लाहान, आम्हाकडे येण्याचें कराल तर एकंदर येऊं नका. आपणच थोडकिया दिवसांत घराकडे येतों कळलें पाहिजे. हे आशीर्वाद. रा येसाजीबावाचे घरचा समाचार घेत जाणे. रा माणासिंग चवकीदार याचे कर्ज रा जोतीबा बा होते ते आम्ही फेरले. तुम्हास कळावें म्हणून लिहिलें. रा शाहाजी अडळा व रो डुल-बाजी इंगवळा यास खंडोजी तरडे रामराम. आमचे घरचे समाचार घेत जाणे. आपण तुमचे भरवसियावर बेफिकीर असो. हे विनंती. रो सूर्याजी जाधव याचे पदरी देवळाचे रुपये घातले अ(स)तील परंतु देवळाचें काम जाहले कीं नाहीं तें लिहून पाठवने. नाथाचे देवालयाचे काम चांगले करवने हे आश्रीवाद.

¶*Khandoji Tarde to Sidoji Tarde: describes an action at Turuktajkhan's the village of Hivre.*

No. 15] [1721 ?

तालीक

श्रीराम

पुरवणी राजश्री केसोपंत गोसावी यास

विनंती उपरी पुणाचे ठोणे राजश्री पि (लाजी जा) धवराऊ पहिले पासून * * * * निसबतीने होते. त्याउपरी राजश्री नारोबा होते त्याचे निसबतीने होते. साल मारी गनिमाची धामधूम जाली याकरिता

---

१ सासवडचे पश्चिमेस ३ कोस. २. चउथ (?) ३ ठेवणे ?

खासा राजश्री संभाजी जाधव राहिले. त्याजवळ चिरजीव रा नारोबा होते जे. जेव्हा किलीचखान अला तेव्हा राजश्री सभाजी जाधव ठाणियाहून निघाले त्याज बराबर चिरजीव नारोबा गडास आले. किलीचखान गेलियावरी सला जाला ते समई रा सभाजी जाधव ठाणियात आले. त्याजबराबर नारोबाहि पुणियासी आले. हा कालवरी त्याची निसबती सोडिली नाही. सांप्रतकाले त्याचा रुसवा जाला याकरिता राजश्री पंती ठाणे राजश्री नारोबाचे हवाला केले. पूर्वव्रतप्रा ठाणियाची व शाहारची अलगनोबत करितील. त्यात तुम्ही इसकील करावी यात काही फायेदा नाही. यामध्ये उतम दिसेल ते करणे. फिरोन ये गोस्टीचा बोभाट न ये ते करणे. लोभ असो दीजे हे विनंती. चिरजीव नारोबा रा पिलाजी जाधव याचे निसबतीने होते याकरिता त्याचे निसबतीचे म्हणून ठाणे याचे हवाला केले आहे. यास तुम्ही कोणेविशी कटकट न करणे लोभ असो दीजे हे विनंती.

¶*This is an important letter referring to the protection of Poona by Pilaji Jadhav and the Nizam's movements against it.*

No. 16] *[1722?*

छ १० रबिलाखर

श्री.

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. राजश्री चंद्रसेन जाधवराव याणी राजश्री हैबतराव बंडगर याचे मुलकांत बहुतसा उत्पात मांडिला आहे. ठाणी घेतात. याजकडील लोकांचे बकिले (कबिले) धरितात. बंडगराकडील सुलतानजी टेवरा म्हणून त्यास त्यानी धरून नेला म्हणून वर्तमान आलें. त्यावरून राजश्री फतेसिंग बावानी राजश्री स्वामीकडे बंडगरास पाठऊन * * याची आज्ञा बंडगराची घेतली * * यावेळी राजश्री स्वामीनी राा हैबतराव बंडगर यास वस्त्रें देऊन गावास जावया आज्ञा दिल्ही. स्वामीस कळावे यास्तव लिहिले आहे. विदीत जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय विज्ञापना.

¶*Letter to Chimaji Appa probably from Mahadoba Purandare at Satara, giving news of the trouble created by Chandrasen Jadhao.*

---

१ हरकत.

No. 17] [1722?

श्री

राजमान्य राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान यासी आज्ञा केली ऐसीजे. हुजरातचे लोक तुम्हाजवळ आहेत त्यांस तुमची कुमक व चिरंजीव राजश्री फत्तेसिंग भोसले यांजकडील लोक येऊन पोहचेत तों राहावयांची आज्ञा केली आहे. चिरंजिवा-कडील लोक रवाना जाले हेही लौकरीच पावतील. तुम्ही आपणाकडील लोक लौकर आणवणे, आणि हुजरातचे लोकांस निरोप देऊन हुजूर पाठवणें. तुमचे व चिरंजीवाचे लोक येत तोवरी हुजरातीस ठेऊन घ्याल त्यांस रोजमरियांची बेगमी करून देणे आणि सेवा घेणे. आठ नवसे माणूस हुजरात आहे त्याचा मुबादला चिरंजीवाकडील व तुम्हाकडील नवसे माणसाची भरती जाली म्हणजे हुजरातच लोक व लक्षुमण गोविंद व बाळाजी साळोखी याचे लोक हुजुर पाठवणे. सुज्ञ आसा.

¶*Shahu orders Bajirao not to disband the Huzrat forces, until Fatesinh Bhosle joins him. The paper bears no date.*

No. 18] [16-3-1723?

पों छ १९ जमादिलाकर

श्री

पुरवणी राजश्री राऊ स्वामीचे सेवेसी.

विनंती उपरी. स्वामी नवाब निजामनमुलुक याचे भेटीस जात आहेत. त्यास राजश्री स्वामीस दमाजी सोनवणी याचेविशीं पत्र पाठऊन द्यावें कीं आपणा-समागमें न्यावयास पाहिजेत तरी पाठऊन दिल्हें पाहिजेत. यैसें स्वामीचें पत्र आलें म्हणजे राजश्री स्वामीस विनंती करून निरोप दिल्हा तर स्वामीकडें पाठऊन देऊन विदित. जालें पाहिजे. कृपा केली पाहिजे हें विनंति.

¶*The writer asks Bajirao to request the king to allow Damaji Sonavani to accompany him on his visit to Nizam-ul-mulk.*

No. 19] [29-5-1723 ?

छ ८ रमजान

श्री

पुरवणी राजश्री पंत स्वामीचे सेवेसी

विनंती. राजश्री आनंदराऊ याणी पत्रे पाठविली. याचे वर्तमान कीं, यैवजखान याची भेटी घेऊन जाणे उचित आहे, तरी याचे भेटीचा आदर पूर्वीपासून विदित आलें. प्रस्तुत ते खुदीनेच (खुबीनें ?) देवगड फतेकरून आले. त्याची मरजी गरम आहे. दुसरी गोष्टी तुम्ही त्याकडे देवगडचे कामास न गेलेत, हे त्यानी श्रम मानिले आहेत. पेशकसीचे समक्ष भेटीचे समई त्याणीं पुसिलें तर पैका नाही, (असे) समक्ष सागावें हे स्वामीस प्रशस्त न वाटे, संकोच उतराचा पडेल आणि पैका तों आनकूल नाही. यास्तव भेटीचा प्रसंग करणे तो विचारून करावा. रा आनदराऊ याचे समाधान कागदीपत्री रक्षावे. पैकाहि त्यांचा द्यावा. हती यैवजखान याकडून(?) रा अनदराऊ याणीं मागोन पाठविला तरी भेटीसहि जावे. यासमधे उतम विचार बहुतमतें दिसेल तो केला पाहिजे हे विनंती.[१]

¶*Mahadaji Krishna Joshi Chaskar, father-in-law of Bajirao, writes to him to be on his guard during his visit to Aiwajkhan. The whole letter is in the writer's own hand.*

No. 20] [20-6-1723

रोजकीर्द

रो.

माहे रमजान जेष्ठ मास सुा आर्बा

तेरीख २७ रोज जेष्ठ बहुल चतुर्दशी गुरुवार

पत्रे चिटनीसी

किाा पत्र छ मजकुर खंडो गोविंद कमाविशदार दिमती सरदेशमुखी पाा बीड व पाथरी यास पत्र जे: राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान याणी तुम्हाकडून सरदेशमुखीचे ऐवजी रुपये २०००० वीस हजार तुम्हाकडून देविले त्याचे मुदती वाइदे हुजूर करून दफ्तरी खत लेहून दिल्हे. त्या ऐवजाबदल हुजरे पाठविले

---

१ पत्र महादाजी कृष्ण याचें. याच पत्राबरोबर लिहिलेल्या दुसऱ्या पत्रांची रवानगीची मिा 'ज्येष्ठ शुद्ध ६ बुधवार' ही आहे.

होते, त्यास तुम्ही येक रुपया न देतां बदमस्ती करून हुजूरच्या लोकास बदमस्तीन जोरावारीने मारून वाटे लाविले म्हणून विदित जाले. तरी याउपर सरकारचा यैवज वीस हजार व व्याज ५००० एकूण रुपये पंचवीस हजार घेऊन सिताब हुजूर येणे येविशी पत्रे २:

खंडो गोविंद कमाविशदार सरदेशमुखी पचवीस हजार रुपये घेऊन हुजूर येणे मसाला लोक

१३० दिमती खुद

१०० सिदोजी दलवी.

३० खान माहमद.

———

१३०

५० मोघम.

———

१८०

शिवाजी सुर्वा २५

रामजी सांवत २५

बाजीराव प्रधान यास पत्र जे, खंडो गोविंद याजपासून रुपये २५००० घेऊन हुजूर पाठवणे. खंडो गोविंदास दस्त करून देखील त्याचे जमावदार हुजूर पाठवणें.

पाा हुजूर रसानगी चूडामणी चोपदार दिाा अदिराज कागद ताा हंसराज चोपदार दिाा राा पंताजीपंत

¶*This paper explains some of the difficulties that were felt in the collection of the sardeshmukhi dues.*

No. 21] [*18-8-1723?*

छ २८ जिलकाद

श्री

श्रीमंत राजश्री राऊ व राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी पोष्य अबाजी त्रिंबक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीये लिहावयास आज्ञा केली पाहिजे विशेष. स्वामीचे पत्र आले ते आजी छ २७ जिलकादी रविवारी प्रहर दिवस चढतां पावलें. तेथे लिहिलें कीं तुम्ही कोठे मुकाम केला आहे लोक किती जमा जाहालें, गनीम कोठें आहे, ते सविस्तर लिहिणे, म्हणून आज्ञा केली. त्यास गनीम तासगावी आपल्या ठाणियाच्या आश्रियास गेला होता तेथूनही कूच करून कागवडाकडे गेला. फौज किती जमा म्हणून लिहिले तरी अवघी फौज

आठसे जमा (जा)हाली आहे त्यामध्ये सवासे स्वार आपले आहेत. याखेरीज हुजरात व रा। रायाजी जाधव, जोगोजी जाधव, मानाजी जाधव, राणोजी भोसले व रघूजी भोसले हे सरदार आहेत व लोक आहेत. आम्ही फौजसहवर्तमान पुसेसावलीस मुकाम केला आहे. गनीम तो निघोन आपल्या वलणांत गेला. आम्ही येथे व्यर्थ खर्च खाऊन राहावे यांत काहीं कार्य नाहीं. आमचे लोक समजाविसीस आले होते तैसेच येथे आले. ते तजावजा रावयास जाहाले आहेत. राहिल्या कांहीं कार्य असते तरी असो. गनीम गेला, याउपरी कांहीं प्रयोजन नसता उगेच बसावे यैसा प्रसंग आहे. त्यास स्वामीच्या विचारास येईल तरी राजश्री स्वामीस विनंती करून आमचा निरोप घेऊन आम्हास माघारे नेले पाहिजे. राजश्री पंतप्रतिनिधि याचे समाधान जाहालें म्हणून आइकिले. त्यास त्याचे तुमचे समाधान कैसे जाहाले ते सविस्तर ल्याहावयासी आज्ञा करावी. राजश्री जोत्याजी केशरकर हवालदार याजकडील बोली. रा। चिंतामणी थोरात यास सांगून बंद करविली पाहिजे. आपण लिहिले कीं उतावली न करणे; त्यास उतावली सहसा करणार नाहीं. मानमार्ग पाहोन जो विचार करणे तो करून. बहुत काये लिहिणे कृपा केली पाहिजे हे विनंती. याउपरी आमची येथून सुटका होये तो विचार स्वामीने करावा. आम्ही विचारास चुकत नाहीं. परंतु येथें राहणे प्रयोजन नाहीं. कलले पाहिजे हे विनंती

पोष्य खंडो बलाल दंडवत. लिहिल्यावरून विदित होईल. स्वामीने विचार बरा चितात आणून आज्ञा करणे ते करविली पाहिजे. कृपा असो दीजे हे विनंती.

¶*Khando Ballal Chitnis and Ambaji Purandare were ordered by Shahu to hold in check Chandrasen and the Mogal Governor Mubarizkhan who had been giving trouble in the southern sector. They write to Bajirao asking to be recalled. Incidentally Purandare mentions the reconciliation of the Peshwa and the Pratinidhi. This must therefore be taken to refer to the famous dispute about the future policy of the Maratha kingdom. Khando Ballal died on 17th July 1726, so this letter may be taken to be correctly dated.*

No. 22] [*26-9-1723 ?*

श्री

श्रीमत् राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनति. आज्ञाधारक मलार दादाजी सां। नमस्कार विनति येथील कुशल ता। छ ७ मोहरमपावेतो स्वामीचे कृपादृष्टीकरून आपलें वर्तमान यथास्थित आसे.

यानंतर येसजी बलकवडे याणी अविचार करून का नासिकी आबदूल आजिजखान याची पागा चालीस पनास घोडी होती त्याजवर घोड्याचे लालुचीने छ ६ मा बुधवारी पहाटेस येऊन घातले. गढीत घोडी होती बारगीर खबरदार जाले. गूल होताच बारगिरानी येसजीवर चालोन घेऊन तोडातोड केली. बारगीर साठ सतर माणूस, येसजी अडीचसे तिश्या माणसानसी. परंतु मावले बेहूश. विचारे काम करावे ते न केले. याचे त्यांचे जुज जाले. येसजी पंधराविसा माणसानसी कामास आला. वरकड पलोन किलियास गेले हे सविस्तर वर्तमान रा हरी कृष्ण शेवेसी लिहितील त्यावरून निवेदन होईल. येसजी चांगला माणूस होता परंतु होणारास उपाये नाहीं. मोगलाईचे लोक शेर जाले. सदासिव कासी व बारगीर घोडी आधुरव्यास[१] गेले. तूर्त रा हरी कृष्ण कावनये वगैरे किलियाचे खबरदारीस पा आहेत. परंतु सरदार नावाचा माणूस तेथे आसावा तरी कोणास पाठवणे त्यांस सत्वर पाठविणार स्वामी खावद आहेत. मोगलाईच्या आमलाविसी सदासिवपंतासी आम्ही सारी दोरी लाविली. त्याणी भेटीस येऊन निकाल काढावा यैसे केले. इतकियात येसजीने हे कर्म केले. यांउपर ते सावध जाले. उलटे कामकाज चालत होते त्यात डोहणा आरंभला. बरे; स्वामीचा प्रताप समर्थ आहे. विदित जाले पाहिजे. मातुश्री उमाबाई दोन अडीच हजार फौजेनसी नासिकाजवल बसली आहेत. मोगलाई अमल त्याणी जफ्त केला. मोकासे आपले आपण मोगलाई घेऊ म्हणतात यैसा आर्थ आहे हे विनति.

¶*Malhar Dadaji Barve, brother of Balaji Vishvanath's wife, Radhabai, to Chimaji Appa—communicates the death of Yesji Balkavde in action near Nasik.*

No. 23] *[27-12-1723?*

छ १० राखर

श्री

राजश्री चिमाजीपंत आपा गोसावी

यांस

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलकृत राजमान्य श्री पिलाजी जाधवराव दंडवत विनंती. येथील कुशल जाणून स्वकीये लेखनाज्ञा केली पाहिजे. यानतर आपण पत्र पाठविले ते प्रविष्ट जाले. को शाहागड येथील

१ अंधरवड कावनईजवळ.

सरदेशमुखीची बोली करावी लागते याकरिता कलंदरखानास पाठऊन देणे, बोली करून त्यास आज्ञा देऊन म्हणोन लिहीलें. येसियासी कलंदरखान अद्यापि कसबे मजकुराहून आला नाही. सेवेसी राजश्री बाबूराव पाठविले आहेत त्यांसी बोली करावयाची ते केली पाहिजे. विशेष कार्य लिहीणे कृपा केली पाहिजे हे विनंती.

¶*Pilaji Jadhav to Chimaji informing him that Kalandarkhan had not arrived at Shahagad.*

No. 24] [*1723 ?*

छ १२ मोहरम

श्री.

विनंती उपरी. आपण येमालास गेलो होतों, इतकियांत तुरुकताजखान खराडीस आले. त्यानी आग्रहे करून बोलाविलें. तेथें गेलों. त्यांची आमची भेट जाली. ते समई विठोजी घुले याची घोडी सोडावी, ऐसा करार त्यासी केला. त्यानी कागद व माणूस दिल्हे. त्यासमागमे आपला जासूद व बाबाखान हवालदार पाठविले असेत. लक्षा प्रकारें घोडी येतील. न येत तर पारपत्य करावयाचे संकट नाहीं. कळावे म्हणून लिहिले असे. काल राा आनंदराऊ पवार याचे पत्र आलें. राजश्री मल्हारजी होळकर व राा राणोजी सिंदे गंगातीरास आले ऐसें वर्तमान लिहिले होते. कळावें म्हणून लिहिले असे हे विनंती. आज उद्यां भिवरा उतरतील हे विनंती.

¶*Writes Chimaji Appa, probably to Bajirao, about his interview with Turuktajkhan.*

No. 25] [*1723 ?*

जोतलिंग बावा फकीर

पंत परधान बाजीराव

चिरंजिव यास आसिर्वाद उपर. आपनास तुमचेविशंई आपाजी मानेकेश्वर यानी पुसलें होतें कीं बाजीराऊ म्हनत होते कीं किलीचखानाचें धरुशन घेव; तर तुम्ही सुखरूप धरुशन करावें. त्यास ते तुम्हावर मेहेरबानगी करतील. भेटीचा अनमान न करनें. नेकसला केलीचखानास भेटनें. वसवासा न धरनें. येक फते पावसील. आनिक याजपरिस लक्षेमी पावसील. मोंगलाचें भूतभवीस थोडें आहे. ज्यादा काय लिहिणे. आपाचा चिरंजीव जिबानी सांगतो कलों येईल. आपाचे जबानी सांगतां कलों आलें. ज्यादा काय लिहिणें हें पत्र

A saint advises Bajirao to interview Kilichkhan without any misgiving and prophesies a rapid decline for the Mughals.

No. 26] [2-5-1724 ?

छ १९ साबान

श्री

पुरवणी राजश्री राऊ स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. पेशजी किलेदार चाकणच्या कोटामध्ये होता, तो हली नवाब निजामनमुलुक याणी दूर करून हली मखदूम आलम यास किलेदारी सांगितली. त्यास जुना किलेदार कोट देत नाही याकरितां मखदूम आलम फौजबदी करून चाकणेस येऊन किलियासी भाडताती, यामुळे मुलकास उपसर्ग लागोन रयेत परागदा होईल. तरी येविसीं नवाब निजामनमुलुक यास वर्तमान सांगोन त्याचे पत्रे मखदुम आलम यास पाठविले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापि.+

¶*Purandare to Bajirao requesting him to ask Nizam-ul-mulk to order the new killedar of the fort of Chakan not to molest the country.*

No. 27] [पौ 10-6-1724 ?

पौ छ २८ रमजान

श्री

राजश्री पंतप्रधांन स्वामी नरबदापार होऊन, भूपालगडास गेले. मोरचे लाविले. इकडून यारमहंमद[1] रोहिला इसलामगडाहून फौज घेऊन चालून गेला. जुज जाले. परंतु मोरचे उठूं न सकले. यारमा फिरोन इसलामगडास आले. त्यावरी राजश्रीनी मल्हारजी होलकरास भूपाली ठेऊन आपण इसलामगडास येऊन मोरचे देऊन बसले. यारमहमदाने सलूक केला. पांच लक्ष मोकरर करून ३॥ नगद व ५ घोडे व वस्त्र व जिनस आणीक देऊन सलूक केला. यावरी राजश्रीनी कूच करून चतरसालाचे[2] देश्याकडे गेले. यैसे वर्तमान नवाबास आर्ज जाली. छ ११ रमजानी हे वर्तमान येथे आले. मल्हारजी होलकराचे चितात सलूक करायाचे नवते. इसलामगडी ठाणे बसवावे, या उपायांत होते; परतु प्रसंग याच प्रकारचा देखिला. नवाबाचा व यारमहमदाचा करार यैसा होता की, फौज यारमहंमद बोलावील तरी नवाबानी कुमक करावी. आपण जावे. त्याने याविशई सांप्रती नवाबास काही लिहिले नाही.

+ चाकणच्या किल्ल्यासंबंधीं हें पत्र दाभाडे वगैरे सरदारानें बाजीरावांस लिहिलेलें दिसतें. बाजीरावाचें निजामाशीं सख्य असतांचे वेळचें पत्र म्हणजे स. १७२३-२४ चें असावें.

१ भोपाळचा संस्थापक दोस्तमहंमद याचा मुलगा. (See p. 131 Irvine II.)

२ छत्रसाल = बुंदेलखंड.

२

नवाब छ ३० शाबानी बऱ्हाणपुरास आले. दिवस आठ बाब (?) आबराईत राहिले. त्यावरी हवेलीत शहर दाखल जाले. रमजानाचे रोजे आहेत याकारितां मोकाम आहेत. दिलीस पादशाहजीस लिहिले आहे की, पंतप्रधान दरसाल जाऊन माळव्याचा मुलक मारून खराब केला. आपण तिकडे जाऊन पारपत्य करावे तरीं हुकूम पाहिजे. जरी हुकूम आला, माळव्याची सुबेदारी आपणांस दिधल्याने त्या देश्यांत बंदबस्त करून. आगोधर नवाबाचे वकिलाने काही आसरा लिहिला आहे, त्या भरवसियावर येथे आले. मार्गप्रतीक्षा करीत आहेत. त्यासी पूर्ण भरवसा आहे की, उजेनची सुबेदारीचा फर्मान येतो. तो आलियावरी उजनेस जावे. यारमाा रोहिला व चतरसाल व आणिक कितेक तिकडील लोक यासी श्यामील होणार आहेत. यानी आपल्या कुली फौजा बोलाविल्या. नवी फौज पाच हजार या दिवसात ठेविली. आपल्या विचारा आहेत. सवाई जयेसिंगहि यासी भेटणार. कमरदीखांन व कितेक मोगल याचे आप्त दिलीकडून बोलाऊन येकदां उपाधी बरे प्रकारे करावी या विचारांत आहेत.

३

राा कान्होजी भोसले मोगलाईत निस्चयें येत आहेत. हिरजुलाखान माहोरचा सुभा त्यांचे सरजामाबदल नवाबाजवळी आला आहे. रदबदली आहे. जाहगीर यांसी मनसब पोखता सरजाम देत आहेत. प्रस्तुत राा रघोजी भोसले ४ हजार फौजेनिसी उमरावती तलेगावावरी आहेत. कान्होजी भामचे गढीवरी २ आडीच हजार फौजेनिसी आहेत. जुज तरी नाही. खडागल्यास कान्होजीचे बोलाऊ गेले आहे. तो आलियावरी लडाईचा प्रसंग आहे. भामच्या गढीभोवता खंदक करीत आहेत.

४

राा योगिराजपंत पैठणच्या कामास येथे राहून प्रयेत्न करीत असत. स्वामीचे आज्ञापत्र आले की उठोन येणे, त्यावरी ते स्वामीकडे गेले. नवाबाजवळी दोनी तिनदा स्वारीमधे उभे राहिले. नवाबानी ताकीद मुतसदियासी केली. योगिराजपंती निरोप मागितला. निरोप न दिधला. परंतु मुतसदी कोन्ही तन देईनात. दरबार आंधेर, याकारिता स्वामीपरियेंत आले आहेत. आता जैसी आपली आज्ञा ते करितील. नवाबापासून आंतर नाही. परतु नवाबासी रद-बदली करायासी फावत नाही. नवाब आवकाश करून ऐकत नाही. दरबारची रीति परस्परे विदितच आहे.

५

राजश्री राऊ सुमंत रा। रत्नाकरपंताचे लग्न करावयासी पैठणास गेले. लवकरीच येतील. नवाबाने सत्वर बोलाविले आहे. परवाना गेला आहे. ते आलियावरी आजूरदार माणसे रा। पंताकडे पाठवितील.

६

रा। पंतप्रधान स्वामीकडील बातमी: जासुद्जोड्या आम्हाजवळी येत नाहीत की नवले वर्तमान लिहून पाठवावे. तिकडून आपण लिहिले पाहिजे की, नवाब या प्रांती आहे तोवर जासूद पाठवीत जातील.

सेवेसी सेवक शंकराजी दतात्रये सा। नमस्कार. माणसे वरचेवर पाठवीत जावी. घालमेलीचे दिवस आहेत. नवाबास निस्चये कळों आलें की, रा। पंतप्रधान येकच फौज आपल्या राज्यात आहे. याच्या मागे आपण फिरलियाने हे साह च्यार महिनियांत जेर होतील. आणिक दुसरी फौज नाही की मागे दक्षन देश्यात धुद करीत. निस्चित या देश्यात येऊन बसले आहेत. मनमाने तैसी वर्तनूक करीत आहेत. याचा उपाये आतांपासून केला पाहिजे. येक येक सरदार मोगलाईत चालिले. दुसरी फौज भारी नाहीच. जमाव तुटत चालिला येक पंतप्रधान यानी काये केले पाहिजे? हजूर स्वामीस लिहून दोनी फौजा वीस वीस हजाराची सिध केली पाहिजे. येखादी लाहान मोठी फौज तिकडे फिरते ते बुडवावी, भये दाखवावे, येसे आगत्य करावे. भरम[1] राज्याचा या मोगलाजवळी राहिला नाहीं. आमर्यादा करून आगत्य जाणौन लिहिले आहे. निस्चित न राहावे. नवाब आपल्या काबूवरी आहे. आवदा याच्या मनात माळव्यात खवखव करायाची फार आहे. सूचना लिहून पाठविली पाहिजे विनंती.

¶*This news-letter gives important details of Bajirao's entrance into Malwa and the activities of the Nizam in that connection. The Nizam is returning from Delhi strengthening his position, on the way conciliating Chhatrasal, Jaisingh and others, and detaching Kanhoji Bhosle and others from their allegiance to Shahu, all for stopping the inroads of Bajirao into Malwa and Bundelkhand. The letter is probably addressed by Shankaraji Dattatraya, the Peshwa's agent with the Nizam to Chimaji Appa.*

---

१ भ्रम, दबाव.

No. 28] [11-9-1721 ? or 7-9-1724 ?

श्रीशंकर

श्रीमंत महाराज राजश्री छत्रपति
स्वामीचे सेवेसी

विनंती सेवक चिमणाजी दामोदर सेवेसी विज्ञापना. आस्वीन शुध प्रतिपदा इंदुवासरपर्यंत माहाराजाचे कृपेकरून सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. राजकी वर्तमान जे श्रुत जाहले ते सेवेसी लेहून पाठविले आहे त्यावरून श्रुत होईल. त्यायेलीकडे काही लिहिजेसे नाही. जे वर्तमान येईल ते वरचेवर सेवेसी लेहून पाठऊन विशेष. माहाराजाचे सेवेसी पालकी २ दोन व निशाणे वगैरे जिनस पाठविले आहेत त्याची किमत चोवीससे अठ्याणव रुपये तेरा आणे. याचा जिनसबराबर नथु व बुला काहार व चिंतामण परदेसी सेवेसी पाठविले आहेत. अवलोकन करून जाब सादर करावया आज्ञा केली पाहिजे. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*The whole letter is in Chimaji Damodar's hand, addressed to Shahu probably giving news about the Nizam.*

No. 29] [1724 ?

श्रीजयति

आपत्ये नमस्कार विनंती. रायाजी जाधव यांचे (व) रंभाजींचे जुंझ जाले तेव्हां रंभाजींनें रायाजी मारिला. त्याचे भाऊ आले ते भोईजेस आहेत. त्या युध्यांत राणोजी कोकरा मेला. राजश्री श्रीनिवास पंडित प्रतिनिधी यांणी मिरजकर दिलेलखान धरिला. दोन हती व च्यारसें घोडे घेतले. दिलेलखान वसंतगडी हली ठेविला आहे. दोन लाख रुपये मागतात. तैसेच राजश्री संभुसिंग जाधवराऊ यांस रा॥ व्यासराऊ राजदर्शनास घेऊन आले. दर्शन जालें. सरंजाम द्यावयाची बोली केली आहे. परंतु अमका सरंजाम द्यावासा निर्वाह जाला नाहीं. हली तें सातारां आहेत. निवडलियावरी जे होईल ते लेहून पाठऊन. हे वर्तमान पूर्वी लिहिले आहे. पत्र पावले नसेल म्हणून हली लिहिले असे. चाकणचा वाडा आडसला-

कडील होता तो पाडला. कळले पाहिजे. बहुत काय लिहिणें. राा पिलाजी जाधवराव यास स्वामीनी पत्रे पाठविलीं त्यास ते सत्वरीच स्वामीपासी येऊन पावतील. येथून आमचा निरोप घेऊन वाघोलीस गेले. तेथूनहि लवकरच स्वार होऊन तिकडे येतील हे विनंती.

¶*Chimaji Appa writes to his brother Bajirao an account of the fight between Rayaji Jadhav and Rambhaji Nimbalkar. The former was killed, and Shambhusing Jadhao was brought back into Shahu's service.*

No. 30] [*1724 ?*

श्री

पुरवणी चिरजीव राजश्री आपा यासी आसीर्वाद उपरी. बैलाविशी व गाडिया-विशी तुम्हास पहिले लिहिलेच आहे. यांचे स्मरण असेलच. तरी बैलगाडे मिलतील ते वरचेवरी पाठऊन देणे. बऱ्हानपूरचा अमल उठला. मोगलानी सख्ती केली आहे. त्यास तुम्ही रा धोंडो माहादेव यांस आपणाजवल बोलाऊन आणणे. तुमची वाट बऱ्हानपुरावरूनच आहे. तरी तेथील अमल पहिल्याप्रा॰ सुरलीत चाले तोच विचार करणें. येविशी गई न करणें. आमल दिवसे दिवस बुडतच जाईल. यास्तव वरचेवरी ठासून आमल राखावा (हे) उत्तम आसे. लोभ+ आसो दीजे हा आसिर्वाद.

¶*Bajirao to his brother Chimaji advising him to keep a firm hold on Burhanpur.*

No. 31] [पौा *9-2-1725 ?*

छ ९ जमादिलोवल.

श्रीरामचंद्र

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत
राजमान्य राजश्री बाजीराऊ पंडित स्वामी गोसावी यांसी.

सेवक आनंदराऊ रघुनाथ कृतानेक नमस्कार विनंती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीये लेखन करीत असिले पाहिजे. विशेष. पूर्वी आपणांस पत्रे

---

१ पत्र चिमाजी आपाचें. यापुढील मजकूर खास चिमाजीच्या हातचा. रायाजी जाधव साखरखेडल्याचे लढाईंत मारला गेला (९-९-१७२४), त्या सुमारचें हें पत्र.

+ पत्र बाजीरावाचें.

लिहिली आहेत त्यावरून विदित जाहलें असेल. सांप्रत जमालुदीखान ऐवजखानीचे पुत्र यासी नवाबानीं निष्ठुरता करून अलजपूर[१] त्याचें तगीर केले; वराडचे सुबेदारीची नायेबत सुजायेतखान बाळापुरी होता त्यास दिधली. बुऱ्हानपूरचा सुबा हफीजुदीखानास दिल्हा. अबदूल रहीमखान नबाबाचा चुलता होता त्यास तगीर केले. ऐसा निष्ठुरतेचा सागर आपले स्वकीये घरच्या लोकांसी जाला आहे तेथें दुसरा विस्वास याचा कोणी मानावासा अर्थ राहिला नाहीं. +बडे दादा (?) परयेत आले, येताती. आपले पुत्रास आवरंगाबाद दिधली. आपण या प्रांतातच आहेत. तूर्त याचे कांहीं बुधी पूर्ववत नाहीं. क्षणभंगूर प्रकृति आहे. पाहावें, श्रीकृपेनें लौकरी विल्हे लागल. दीपसिंग आले. भेटी जालिया वस्त्रे देऊन आज्ञा जाली. दागजी (?) अजंठे येथें मृत्य पावले. बहुत काय लिहिणे. आपण बहुत सावध राहणे. वरचेवरी वार्तिक पाठवणे जे. समाचार लिहिला जाईल. बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनंती.

¶*Anandrao Sumant to Bajirao, giving news of Nizam-ul-mulk's severe treatment of Aiwajkhan's son.*

No. 32]   [*13-4-1725?*

श्री

विनंती उपरी. येथील कुशल क्षेम तागाईत छ १० साबान मुकाम गडतगव्हाण पूर्णातीर जाणोन स्वकीय लेखन करीत गेले पाहिजे. विशेष राजश्री उदाजी चव्हाण नवाबापासीं चाकर राहतात त्यास बमये (फाटलें * *) तीस हजारी मनसब दहा लक्ष रुपयाची जागीर देतात. विजापूर मिरज प्रांती देतात. बद्रीजमाखानास जिल्हेदारी नांदेड तहद गंगेआलाकडे कळंबपोजारपर्यंत दिधली. तीन हजार स्वार समागमें दिल्हे. उमरखान यासी जिल्हेदारी बाळापुरापासून जाफराबाद या देशात जिल्हेदारी दिधली. नवाबसाहेब पंढरपुराकडे येऊन तिकडेच उदाजी चवाणास चाकर ठेवणार ऐसी वार्ता तहकीक असे. बहुत काय लिहिणे? सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Bajirao, communicating appointments made by the Nizam.*

---

१ एलिचपूर.   + येथून अक्षर भिन्न.

No. 33] [*1725?*

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती उपरी. तुरूकताजखान याजकडे मोगलाईकडून संगमनेर नासिक आकोले वणादिडोरी कोतुल धांदरफल परगणे आहेती. त्याचा मामला सख्त, आम्हांकडील कामकाजास जबरदस्ती होत नाही[१]; त्याहीमध्ये पा। नासिक वणदिडोरी हे परगणेयास रामभाऊ त्याचे तर्फेने आमिल आहेत त्याची वर्तणूक लिहिता येत नाहीत. आमच्या गुमास्तयास जमाबदीमध्यें दाखला देत नाहीत. अखेर साली तुमार[२] जाला त्यावरी आमचे दसकत नाही. परगणेयात सख्ती करून वसुल घेतला. खराबी केली, मुकाशाची जबरदस्ती नाही. नासिक परगणेयाचे जमीदार हाती धरून जमाबंदीमध्यें कितेक खुर्द बुदरूख केले; प्रजेस दुख दिल्हे. सांप्रत तुरूकताजखान पायासी गेले आहेती, यास्तव परगणाचे पटील हजूर फिर्याद जात होते त्यास येवल्यामध्यें आटकाऊन ठेविले ये धास्तीने आबादी राहिली. आधीच पाऊस गेला आहे. दुसरी आमिलाची सख्ती. यास्तव सेवेसी लिहीणे लागले. येविषी तुरुकताजखानास आपले पत्र बरे रीतीने लियाहावे की रामभाऊ आमील दूर करून दुसरा ठेवणे. हे होत नाही तरी येकाधा दबाऊ लेहून त्याची तगीरी होये येसे केलिया परगणे वसात राहतील; नाही तरी खराबी आहे. मोगलाईचे इजारदार, प्रजेची माया नाही; आपली नुकसानी होत आहे यास्तव विनती लिहिणे लागले. तुरूकताजखानास पत्र पाटवावे ते आपण येथून त्यांकड पावती करून उतर आणऊन रामरा (ऊ) याचे पारपत्य आगत्य होये येसे केले पाहिजे. त्यावरी तकिरीरही जाली आहे. परंतु पाटील हजुर जाऊ पावत नाही. येसे वर्तमान आहे. सरदेसमुखीच्या गुमास्त्याचे दसकत नसता तुमार नेला आहे येविषी तुरूकताजखानास पत्री लियाहावे की गुमास्तयाचे दसकत नसता तुमार काये बदल विल्हे लाविला. यांत गुंजाईश[३] आहे हे निमित्य ठेऊन लिहिले पाहिजे व नासिक परगणेयाचे जमीदारास ताकीद की सरदेसमुखीच्या गुमास्त्याखेरीज तुम्ही तुमार होतो त्यावरी दसकते करितां, तसेच वरकड कागदीपत्री दाखला देत नाही, ये गोष्टीने मारले जाल. तैसी ताकीद लियाहावया आज्ञा केली पाहिजे. पारपत्य होये येसे तुरूकताजखापासी पत्र लिहावे. यासी आज्ञा करावी. विशेष काये लिहिणे हे विनंती.

¶*Peshwa's officer at Nasik writes to him complaining of the highhandedness of Turuktajkhan and his subordinates and requesting to have them removed.*

---

१ आम्हांकडून जबरदस्ती होऊं शकत नाहीं. २ तुमार=लेखी कागद. ३ लबाडी.

No. 34] [1726?

पो छ २७ जिल्हेज

श्री

विनती उपरी. येथील क्षेम तागाईत छ १३ जिल्हेज जाणौन स्वकीये लिहीत गेले पाहिजे विशेष. राजश्री पंतप्रधान याचे पत्र आले होते, त्याचा अभिप्राये व नवाबासी भाशन जालियाचे वर्तमान पूर्वी मुजरद कासदाबराबर लिहून पाठविले पावले असल. यानंतर तुम्ही आसुदाचे जोडियाबराबर पत्र पाठविले ते पावलें. वर्तमान कलो आले. चव्हाणाकडील मजकूर लिा तो कलला. पुढे होईल ते लिहिले पाहिजे. व राजश्री पतप्रधान याकडील व नवाबाकडील व सरलस्करा-कडील राजश्री सुलतानजी निबालकराबाबत विचार काये जाला तो लिहून पाठवणे म्हणोन लिहिले. तर राजश्री पंतप्रधान यांचे पत्र आलियावर नवाबास परिछिन पुसिले की तुम्हास त्यासी युधास जाणे आहे तरी आम्हास निरोप देणे. पूर्वी सुरत प्रांतास राजश्री पंतप्रधान यासी बिगाडास चालिले तेव्हा आम्ही निरोप घेऊन गेलो तैसाच आताहि निरोप मागत होतो की यावरून नवाबाचा खुलासा निघल. तेव्हा नवाबानी बहुत समाधान केले की खुदानखास्त बाशद आपनास राजश्री पतप्रधानासी बिगाड सहसा करणे नाही. बिगाड करणे असता तर आम्ही आगोधर औरगाबादेस आलो होतो राजश्री पतंप्रधान मागून आले तेव्हाच जाऊ न देतो. बिगाड होता आथवा मागे मागे जाऊन पोहचतो आथवा आतांहि बिगडास जातो तर तुम्हास साफ सागतो. भय काये आहे? आखरा गोस्ट झाकत नाही. परतु माझे चितात हे गोस्टच नाही मग चिंता काय. वडीलवडिलापासून पातशाहाचे नवाजीस दरम्यान दाग थोडासा लागला. आपले वाचायाचा भरवसा काये? पुढे लेकराबालास निमकहरामीचा शब्द लागल म्हणौन लाजस्त(व) जातों ते राजश्री पतप्रधान यास तीस चालीस कोस डावे उजवे टाकून जाईन मजवर शब्द ठेवितात मी मऱ्हास्टास जाऊन पातशाही मुलूक खराब केला याचाहि परिहार केला पाहिजे म्हणौन जातो. पातशाहानी माळवा व गुजरातचा सुभा आपनास दिल्हा आहे की तुम्ही मुलकाचा बदोबस्त करणे. आपण कबूल करीत नाही. इस्ताफ दिल्हा की आपल्याच्याने होत नाही. दक्षनहि खातरेश येईल तर हजरत कोन्हाचे साभाली लाऊत, आबरूने आज्ञा देता मी मकेस जाईन यैसे लिहून चुकलो आहे. दिलीचे आमीर जे बोलतात ते कुली झूट आहे. त्याचा विश्वास राजश्री पंतप्रधानाही न करावा, हे तुम्ही त्यास लिहून पाठवणे. आम्हीं म्हटले की तु (अपूर्ण)

¶*This news-letter of which only the first sheet is available, reports the intentions of the first Nizam's movements in the Deccan. It seems to refer to the early years of Bajirao.*

No. 35] [22-1-1727?

छ १९ जाखर

श्री

श्रीमत् राजश्री पंतप्रधान

व तथा राजश्रीं आपा स्वामीचे सेवेसी.

पोष्य रामाजी दामोदेर[1] कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील वर्तमान ताा छ १० जमादिलाखरपर्येंत स्वामीच्या कृपावलोकनेकरून येथास्थित असे विशेष. नवाब निजामनमुल्क प्रस्तुत बिडास आला व जुनरास मखबूल आलम याणेहि थोरात व निंबालकर वगैरे बोलाऊन तीन च्यार हजार फौज जमा केली आहे. नवाबाने आवाई औरंगाबादेस जावयाची घातली आहे. परंतु अंतर्यामी काये आहे, तें कलत नाहीं. येथें तरी वतर्मान आईकतो कीं, औरंगाबादची अगर ब-हानपूरची आवाई घालून, इकडील येखादे जागा घालावें, येसें वर्तमान आहे. आणि त्याचे पहिल्यापासून चलणहि असेंच आहे कीं, दबदबा घालावा येकीकडे आणि जावे येकीकडे, हे स्वामीसहि विदितच आहे. आडलला मजकूर यास्तव स्वामीस लिहिला आहे. स्वामीकडे वर्तमान वरचेवरी येतच असेल. वरकड सविस्तर वर्तमान राजश्री माहादाजीपंताचे पत्रावरून विदित होईल. सेवेसी श्रुत होये. हे विनंती.

¶*Ramaji Damodar to the Peshwa informing him of the arrival of the Nizam-ul-mulk at Beed and his mobilization of the forces of Thorat and Nimbalker. "The Nizam" he says "has given out his intention of proceeding to Aurangabad but it is difficult to fathom what he really intends. To put others on a wrong scent is a characteristic of the Nizam as is well known to you."*

No. 36] [6-3-1727?

पाा छ १ शाबान.

श्री.

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी पोशां महिपत आनंदराऊ[2] सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशाळ जाणौन निजानंद लिहावया आज्ञा करीत असिले पाहिजे विशेष. नवाब छ २३ रजबी कूच करून अजनठियाकडे गेले. सैदलस्करखा व महमद गयासखा बराबर गेले आहेत. येका दो मजलीवरून ज्यास

१ आंबीकर असात्रा.

२ सुमंत.

बिदा करणे त्यास करितील व बुऱ्हानपुरीहून हरकारियाही नवाबास वर्तमान लिहिले की, राजश्री पंतप्रधान सोनगड दोन मजली राहिले तेथ जाऊन राहिले आहेत. राजश्री बाजी भिवराव व पिलाजी जाधव याचे पुत्र व मल्हारजी होळकर व राणोजी सिंदे व आनंदराऊ पोवार यासी बुंधेलखंड व माळवे प्रांतास बिदा केले की, आपलाले तालुकियास जाऊन पैसे टके वसूल करून घेण व राजश्री पंतप्रधान याचे मुकाम तेथच कितीक दिवस सोनगडी आहेत. त्यानंतर पावागडाकडे जातील, यैसे वर्तमान आले. पुढे जासूद बातनीचे आलिया वर्तमान लिहित जाऊन. बहुत काये लिहिणे, लोभ असू दीजे, हे विनंती.

¶Mahipatrao Anandrao Sumant to Chimaji Appa intimating to him that the Nawab had left for Ajanta, accompanied by Said Lashkarkhan and Mahmadgayaskhan. The Nawab, adds the writer, has received the news from his messengers that the Peshwa had encamped near Songad and has despatched his Sardars Baji Bhivrao, Pilaji Jadhao, Ranoji Scindia, Anandrao Powar into Malwa and Bundelkhand to exact dues from their respective provinces.

No. 37] [*Summer 1727 ?*

श्रीभार्गवराम

पुरवणी राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी

विज्ञाप्ति. आपण शहरास आलो. त्यास जगली शाजादा याचे भेटीस गेलो. भेटी जाली. बोलीचाली जाली आहे ते सेवेसी भेटीस येतों, विदित करून. नवाब येवजखान याचा त्याचा बेबनाव बहुतच आहे. नवाब निजामनमुलुक याजकडे जात होता. त्यासी त्याची आज्ञा आली की आपण भेटीस येतो, तुम्ही न येणे. सतावीस परगणे नासिक सगमनेर पाटोदे बीड वगैरे, खानदेशात पाचसात परगणे, वराडात सातआठ परगणे येकूण सतावीस परगणे जागिरीच्या सनदा पाठविल्या. फिरोन जगली शहरास आले. त्याचा हेत बोलीचालीत बहुत देखिला की भाद्रपद मासी कलम धरावे. वीस हजार मोगल चाकर ठेवावे. स्वामीसी स्नेह संपादून वीस हजार फौज मागोन घ्यावी. नेमाडातून आधी उजनीस जावे. दोस्तमहमद याची पत्रे आली आहेत की आपण सामील होऊन उजनीस ठाणे बसऊन मालवा कबज करून गुजरातेस फौजानसी जावे. दिलीपावेतो ठाणी बसवावी. आपले राज्याची चौथाईसरदेसमुखी आमल बसऊन द्यावा. मालवा गुजरात वगैरे कुलचौथसरदेसमुखी आमल द्यावा. ठका मिलेल तो

फौजेमाफीक तैविजे द्यावा येसी बोली आम्हासी करारवाके करून सिरपाव देऊन आज्ञा दिली. एविसी स्वामीस राजश्री छत्रपतीस्वामीस पत्रे लिहीली आहेत. मागा जासूद ठेविला आहे. पत्रे घेऊन येईल. स्वामीचे सेवेसी वर्तमान कलावे म्हणून सेवेसी लिहिल आहे हे विनंती.

¶*The writer who appears to be the Peshwa's agent, or possibly Anandrao Sumant, informs the Peshwa of his interview with the Jungli Shahazada at Aurangabad and his plans against Nizam-ul-mulk, and his intention to proceed with the help of the Peshwa into Malwa and Gujarat and reduce those provinces.*

No. 38] [*Summer 1727*?

श्री.

विनंति उपरी. राजश्री सटवोजी जाधव व राजश्री राणोजी भोंसले याच्या लस्करास रोजमरा नाहीं. आजितागायत घरीहून निघालिया महिना होऊं आला, पोटास नाहीं. यामुळें लोकानी गवगवा फारच केला आहे. पुढेंहि पंथास जाऊं तों महिना येक पाहिजे. याकरितां त्याच्या पोटापाणियाची जैसी आज्ञा करणें ते केली पाहिजे. आम्हांस लौकरी आज्ञा जालिया मेहुनबारीवरून पुढें धूलकोटावरून लौकरी त्या प्रांतास गेलियास स्वामीच्या पुण्यप्रतापेंकरून जें होणें तें होईल. यानंतरी नबाबाकडे आमचे जासूदजोडे बातमीस गेले होते व आवरंगाबादेस स्वार गेले होते, त्याणी बातमी आणिली कीं जाफराबादेखालता तीन कोसावरी मुकाम आहे. तेथून आंजणटेयावरी जाणार. पुढें फरदापूरचा घाट उतरोन बराणपुरास जावें, यैसी लौकिक वदंता आहे. परंतु स्वामीचें लस्कर खानदेश प्रांतें आहे ते करवंदीच्या घाटे गेलियाविना तो घाट उतरून जातो यैसें नाहीं. स्वामी नर्मदेच्या कांठीं गेले यैसी बातमी गेली म्हणजे बराणपुरास आसेरीस जाणें तरी जातील यैसें दिसतें. स्वामीस कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आम्हांस आज्ञा दिली म्हणजे आम्ही धूलकोटावरून पलीकडे गेलों म्हणजे पोटापाणियाचें लस्करचें चालेल आणि जें कार्य होणें तेंहि होत जाईल. वरकड बाब पथकाकरितां वारंवार ल्याहावें लागतें. नाहीं तरी काशास लिहावें लागते? राजश्री गोविंद हरी व राजश्री भिकाजी सिंदे व राजश्री संताजी मोरे आद्यापि आले नाहींत. आम्हांस स्वामीची आज्ञा जाली म्हणजे तेही धूलकोटाआलीकडे पलीकडे येऊन पोहचतील. कळलें पाहिजे. हें पत्र लिहिलें त्याउपरि अतांच

---

१ तवाजा = बक्षीस.

राजश्री सटवोजी जाधव याचे स्वार सुतोडी परगणेयांतून आले. त्याणी वर्तमान सांगितलें कीं नवाब आजणटेचे मुकामी जाऊन पोंहचला. स्वामीस कलावें याकरितां लिहिलें असे. मुलुकगिरीचे दिवस थोडे राहिले आहेत. जे आज्ञा करणें ते सत्वर केली पाहिजे. स्वामी म्हणतील कीं नर्मदेपरयेंत समागमें जावें. खर्गोणावरून निरोप घ्यावा त्यास खर्गोणावरून जाऊं तों आम्हीं मकडाईस या मार्गें जाऊं. चारी लस्करें येक्या मार्गें चालिल्यास पोटास मिळणार नाहीं. पुढें मनसबाही कांहीं दिसोन येत नाही. स्वामींनी जो मनसबा योजिला आहे त्यास लौकर जावें दिवस थोडे राहिले. आम्ही आज्ञेप्रमाणें च्यारी सवस्थानें फिरून सेवेसी लौकरीच येऊं. दतयेकर रामाजीपंतास लौकर पाठविलें पाहिजे. सूचना आर्ज सेवेसीं लिहिला आहे. ज्या मार्गें जावयाची आज्ञा होईल त्याप्रमाणें वर्तणूक करूं. मलगावाहून कूच करून कोणे मार्गें जावें हें उदईक आस्तमानी पत्र येईल त्याप्रमाणें कूच मुकाम होईल. पत्र मार्गीं पावलें म्हणजे आज्ञेस अंतर पडतें. वडिलांस कलावें म्हणून लिहिलें आहे. बहुत काय लिहिणें कृपालोभ असों दीजे हे विज्ञप्ति.

¶*The writer asks orders from Bajirao whether he should proceed to the North, and enquires as to what his plans are.*

No. 39] [*28-5-1727 ?*

श्रीशंकर

श्रीमत राजश्री अंबाजीपंत तात्या

स्वामीचे शेवेसी

पोष्ये सदासिव बलाल सां नमस्कार विनंती. येथील कुशल ता छ १७ शवालपावेतो स्वामीचे कृपेकरून यथास्थित आसे विशेश. काही कार्यामुले व येका ग्रहस्ताचे लग्ननिमित्य क्षा गांडापुरी आलो होतो. त्यास वेदशास्त्रसंपन राजश्री दिक्षित मौजे कायेगावीहून येथे (आले यैसेयास) राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सैन्यातून रा पिलाजी जाधवराऊ याणी त्यांस पत्र लिा होते. त्याची नकल बजिनस रा दिक्षितांचे पत्रांत लपेटून पाठविली आहे. वर्तमान कलेल. वरकड कितेक वर्तमान त्यांही लिा आहे, ते आम्ही शहरी आसतांच आयकिलें होते. त्यावरून संकलित लिा होते. पावले असेल. हाली राजकारण विचित्र आहे. दुसरे तांम्राचेच मुतसदी यांचे येथे तत्वता आयकिले कीं, रा श्रीपतराऊ व रा कान्होजी भोसले याही भागानगरचे कार्ये करून द्यावे, म्हणजे रा कान्होजी भोसले यांस चांद्याचे

राज्य नवाबाही द्यावे आणि निराळे राजे यैसे नाव म्हणवावे. व श्रीपतराऊजीसहि त्या राज्यांत विभाग काही मुलूक द्यावा. यैसा येकांत दृढनिश्चये जाला आहे. रंभाजी निंबालकर यास दोन हजार फौजनसी सांगाते घेऊन, सातारियास श्रीपतराऊजीनी यावे. त्यास रंभाजी निंबालकर रुखसत होऊन पुढे देशास आले आहेत. मागून श्रीपतराऊजीहि कृष्णातीरास मागती येकत्र होऊन, मग सातारियास यावे, यैसा विचार घरोब्याने ताम्राकडून स्नेहाकारितां कलला. राजश्री बब्रूराऊजीस या मसलहतीत अगर पहिल्यापासून काडीइतका विचार कलो दिल्हा नाही. माहाराजाचे वकील म्हणजे जितके वकील आपला राज्याचे तितक्याही व सरदाराही यांचे आनुमते * * * * वावा. त्यास सरदार परभारे भेटोन जे रीतीने भेटावे ते न केलें. सबब की, रत्नाकरपंत वकील केले. त्यांही हरकैसे नवाबास आर्जव करून, आपले घर करावे म्हणोन श्रीपतराऊजीकडून मोठे नवाबास दाहा मोहरा नजर करविल्या व नवाब यैवजखांजीस पांच मोहरा नजर केल्या. तर उभयेता नवाबास प्रतिनिधी याणी नजरा कराव्या, तेव्हा वकील लोकांही काये करावे? कुली वकर[१] बुडालासा जाला. ज्या तांम्रास रा पंतप्रधान स्वामीच्या भेटीची आशा दुर्लभ, तेथे नजर कोठून? बरें या गोस्टीची आम्हांस श्रत करावयास आगत्य की, राज्याचा दबाव जातो. हेहि पत्र स्वामीनीच चितांत विचारून मागती फाडून टाकावे आणि पारपत्य काये करावयाचे तें करावे. बहुत काये लिहिणे कृपावृधी केली पाहिजे. हे विनंती.

¶*Sadashiv Ballal to Ambaji Purandare, giving confidential news of the treacherous intrigues carried on by Shripatrao Pratinidhi and Kanhoji Bhosle with the Nizam.*

No. 40] [*29-7-1727?*

श्री.

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी. सेवक गोविंदे[२] कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. येथील क्षेम ता छ २० जिल्हेजपावेतो स्वामीचे कृपाद्रिष्टीकरून.प्रांत जुनरचे वर्तमान यथास्थित असें विशेष. अबदुल अजीजखान व कुवर बाहादुर व थोरात व केतर बेग औरंगाबादकर मिलोन स्वार दीड हजार व बरखंदाज दीड हजार येसा तीन हजार जमाव गुज धरून आजीपावेतो होते. त्यास कुवर व कतरबेग औरंगाबादेकर मिलोन स्वार व बरखंदाज मिलोन दीड हजार निघोन गेले. त्याची बोली यैकिली कीं औरंगाबादकडे आम्हाकडील

१ आव. २ श्रीवर्धनाच्या देशमुखीवर पेशव्यांचा मुतालीक.

आऊजी कवडे व संभुसिंग व भापकर यैसे जमाव धरून मुलकास उपसर्ग करितात त्या उपराळ्यास म्हणून बोलाऊन नेले. त्यास जाऊन आजी च्यार दिवस जुनरीहून जाले. बाकी अबदुल अजीजखान व थोरात यैसे स्वार व बरखंदाज दीड हजार पावेतो जमाव आहे. कडबा गवत नेऊन सिवनरीच्या गडदात साठवितो. सेवेसी वर्तमान कलावे म्हणून लिहिले असे. विदित जाले पाहिजे बहुत काय लिहिणे. कृपा लोभ असो दीजे हे विनंति.

¶Govind Krishna to Chimaji Appa: reports activities in the Junnar region of several officers of the Nizam, probably about the year 1727.

No. 41] *[19-12-1727?*

श्री.

श्रीमंतु राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे सेवेसी

विनंती. सेवक राणोजी सिंदे कृतानेक विज्ञापना. ताा छ १६ जमादिलौवल पर्यंत स्वामीच्या कृपावलोकनेंकरून मुाा निघोज येथे सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे विशेष. आज्ञापत्र सादर जाहालें तेथे आज्ञा कीं, मोगल दगेखोर आहे; तुम्ही बहुत खबरदारीनें जाणें. यैसियास, पूर्वीहि स्वामींची आज्ञा होती आणि राजश्री तात्यानीहि ताकीद करून सांगितले ते गोश्टी चितांत आहे. आम्ही निघोन पुढें जात होतो; परंतु हा विचार चितांत आणून, अवघे येके जगां जमा करावे, कोणी बाहेर न निघे म्हणून निघोजेवरी येऊन राहिलों. राजश्री मल्हारजी होलकर यास पत्र पाठऊन आणिले. राा तुकोजी पवार यांस माणसे पाठविलीं आहेत. तेहि येतील. कदमाचा गुंता आद्याप वारिला नाही, त्यास्तव गुंतोन पडलों. टाकून जावे तरी खामखा दगा खातील. यास्तव त्यांस लवकर येत ते केलें पाहिजे. पुढे जावयाची आज्ञा मार्गाची ज्याप्रकारें केली त्याप्रमाणें वर्तोन भिऊन चालावयास अंतर करीत नाही. आणि प्रसंग पडलाच तरी स्वामीचें पुणे समर्थ आहे. जें होणे ते स्वामीच्या पुण्यें होईल. स्वामीची कृपादश्टी आम्हावरी आहे तो आमचा परिणाम ईश्वर करीतच आहे. विशेष ल्याहावे तरी स्वामी सर्वज्ञ आहेत. आज्ञापत्र पाठऊन आमचा सांभाल केला पाहिजे, हे विज्ञाप्ति.

¶Ranoji Scindia to the Peshwa, saying that in obedience to his orders he has encamped at Nighoj and that he has sent for Holker and Powar. He further writes that Kadam's arrival is awaited by them.

No. 42] [1727

श्री

सेवेसी. चांदवडची गढी फते जाली. सातलवाडीचा पैगाम प्यादाचा आ[ला] की आज चार दिवस तोफा लावणे. आम्ही आपली शर्त करून निघोन जाऊ. त्यास तोफा फौज गढीस पोहचली. संध्याकालपावेतो तोफा वाजल्या म्हणजे रात्री जातील. उदेक स्वामीनी कूच करावे. तोफा उदैक मुकामास पावत्या करितो. तूर्त आणवावयाच्या आजचा दिवस न करावे. जाऊन लागले उठोन आलिया आमचा आब जातो. उदैक गढी राहात नाही. भूपाळचे पनास हजार रुो पदरी पडले. पारखून घेतले. आज येतील अगर उदैक येतील. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना.

¶*Chandwad is reported to be captured.*

No. 43] [1727 ?

श्री.

पुरवणी श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे
सेवेसी

विनंती. नवाब निजामनमुलुक फौजेनसी निबाईलाहनेर प्रातें आले, यामुले दलपतराऊ पिपलगावीहून पलोन गेला. भावसिंगराऊ याचा किबला[1] कन्हेयास होता, तेथून घेऊन वारसें प्रातें गेला आहे. कन्हा वसविला होता त्यासही फौज लागोन कन्हाही घेतला. भावसिंगरायाची ठाणीं होतीं ते पलोन राहुडाकडे गेले. याउपरी नवाब छ १४ जमादिलोवली फौजेनसी मलगावावर आलें. चौगिर्दा फौजा उतरल्या आहेत. मलगावकराची जागा त्याणे बरीच बंदोबस्ती केली आहे, भेटत नाहीं. परंतु मोगलाई फौजा आहेत. तोफा मोठ्या समागमें आहेत. हाली छ १७ जमादिलोवली नवाबानी भोवते गाव पाहोन मोरचेयाची तजवीज करून सलोबतकुचे[2] खणावयास बेलदार लाविले आहेत. मोरचे बांधतात. महिना पधरा दिवस लागला तरी मलगाव घेतलियावेगले येथून उठतात येसे नाही. वरकड मलगावकराने गाव लाविले होते ते कुल घेतले, ठाणी बसविली आहेत. वरकडही कितेक याप्राते गढिया आहेत त्याही पाडावयाचा विचार आहे. वरकड आपण लस्करांत गेले होतो तेथे बोलीचाली मनास आणिली, त्यास नबाब निजामनमुलुक याचा हेत आहे की राजश्री पंतप्रधान स्वामीसी स्नेह करावा. मलगाव

---

१ कुटुंबपरिवार. २ सलाबतकुचे=एक विशिष्ट मांडणीचा खंदक.

फते जालीयाउपरी ते आपण कर्नाटक प्राते जावें असे, लोकबोली आहे. परंतु आपणाकडे लिहिली कागदपत्र केले असतील ते वर्तमान खरे. याउपरीं पुढे याप्रांती नवल अपूर्व वर्तमान आसल होईल ते लिहोन पाठवीन. मजला यंदा कोठे काही दिक नाही. नेरचा धंदा सुरलीत होऊन कागदपत्र आले. आण फतेसिगाकडील माहाल आहेत तसे करार आसिले तर राजश्री गणपतराऊ याणी आपले लिहीलेप्रमाणे ताकीदपत्रे मजला दिली आहेत त्याप्रा खटपट नेरची करीन. नेरच्या बाबती आहेत. मी काही खटपटेस कोणे गोस्टीस चुकणार नाही आण स्वामी सेवेसीं तिलतुल्य अंतर पडो देणार नाहीं. येविसी स्वामीच्या पायासी विनती पूर्वी केली आहे. कुटुंबी आहे, स्वामीचे आनाचा पुरातन आहे, आता दुसरे कोठे जाऊ? जसे स्वामी चालवितील तसे कालक्षेप करून आहो. नेर गालणा निबोईत[१] या प्रांते जे दिवाणाचे धंदेयाचे काम काज आसेल ते मजला आज्ञा होईल तें आमलदारीने माहितीने खटपट करून होता होईल ते करीन. सेवेसी श्रुत होये हे विनंती. पिलाजी गायकवाड यंदा जमाव ठेवित नाही. थोडे बहुत आहेत. सोनगड प्रस्तुत आहेत. कंठाजी कदम रनाळे-तोरखेडयावर हजार दोन हजारानी आहेत. दरबारचे प्रसंगाचा मार्ग लक्षितात. पोहाणेयाचे ठाणे व होलकराकडील लोक स्वस्तिक्षेम आहेत. नबाब आनखी कोणासी विरुध करीत नाहीत आसे आहे. पा चिखलवाहाल येंदा मोकासा कोणाकडे दिली? तेथील वसुलाचा हंगाम आहे. मोगलाईचा धंदा चालतो याकरिता लिहिले आहे हे विनंती.

¶*This letter addressed to Chimaji Appa (the first sheet missing) relates to Nizam-ul-mulk's aggression into Khandesh-Baglan districts. This and other moves of the Nizam must be verified with dates, as those of Bajirao also, before an historically accurate account can be given with reference to the conflict between these two prominent personalities.*

No. 44] *[1727?*

श्री

राजेश्री पंत गोसांवी यांसी

अखंडितलक्ष्मीअलंकृत राजमान्ये स्नो मालोजी नाईक निंबालकर दडवत विनंती उपरी. येथील कुशल जाणऊन स्वकुषललेखन करावयासी निरोपिले पाहिजे. विशेश. आपण वार्तिकासमवेत पत्र पाठविलें ते प्रविष्ट होऊन संतोष जाहला.

---

१ निंबात, लोहनेर, कन्हा, वारसा, पिंपळगांव, राहूड, मळगांव हीं ठिकाणें खानदेश-बागलाण प्रांतांत पिंपळनेरच्या आजूबाजूस आहेत. नेर परगणासुद्धां त्याच बाजूस आहे.

आपणाकडील तपसीलवार व्रत लेहून पाठवणें म्हणऊन लिहिलें; तरी राजेश्री संभुसिंग जाधवराऊ व रा आपाजी सोमवंसी सरलष्कर व गोरखोजी भाबकर व लक्ष्मणराऊ प्रभु यांच्या भेटी जाहल्या. आपण प्रसंगी होतो. अवघियांचा धंदा-हि विल्हेस लाविला. या उपरांतिक ताम्राचें शैन्य मनसुबा होऊन कोणीकडे जाईल तेही आपण लेहून पाठऊन देऊं. सदैव पत्रार्थी श्नेहाभिव्रधि केली पाहिजे. विशेश काये लिहिणे कृपा असो दीजे. हे विनंती.

¶*Maloji Naik Nimbalkar to Bajirao about the Nizam's affairs.*

No. 45] [*1727?*

माहाराज राजश्री राऊसाहेब साहेबचे सेवेसी

श्रीमंत प्रउड राजमान्य निराधार्यासी आधार आज्ञाधारक सुलतानजी गायेकवाड चरनावरी मस्तक ठेऊनु दडवत विनती उपरी. स्वामीची आज्ञा घेऊनु स्वार जाहलो. त्यास तुमच्या अज्ञाप्रमाण राजश्री सिऊजीबावाची भेट घेतली. त्या आखाड मासी दाद प्रभु याचा उट हिवरे प्रा राज्याचा पिपलगाव यानी अलम-अलीखानाच्या युध्याच्या समई नेला होता. त्यारजबदल आज्ञापत्र होतें त्या कार्यानिमत्य फौजेसहवर्तमान बोदिनखेड प्राते आले. काही कामकाज करावे तो निज्यामणमुलुक अजनठियावरी आला. याजबदल ते काम राहिले. मग सरकार विज्यागड येथील जमानगतीचे सखो महादेवाबा जमानगतीचे रुपये आपानी पुन्यात घेतले. याच्या उगवणीबदल नेमाड़प्राते आपणासमागमे असो. बावाजीचेविषी कागद लिहिला आहे तरी फौज कोण्या प्राती जाते, कोणता घाट उतरतात येसे लिहिणे. आपण व बावा दर्शनास येतो. सेवेसी श्रुत जाहले पाहिजे. बहुत काय लिहिणे हे विनती.

¶*Sultanji Gaikwad to Bajirao, communicating the movements of the Nizam.*

श्री

No. 46] [*1727?*

राजश्री पंत प्रधान गोसावी यासी

अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्ये श्नेहांकित तुकोजी पवार दंडवत विनंती उपरी. येथील क्षेम जाणून श्वकीये श्वानंदवैभवलेखनआज्ञा करीत गेले पाहिजे विशेष. तीर्थरुप राजश्री नाना व रा. मल पाटील व रा. दादा सिनर प्रांते गंगातीरी

आहेत. त्याचे व कुवर बहादुर याचे युधे जाले. सात घोडे त्याजकडील पाडाव केलें. हे वर्तमान पूर्वी आपणास कललेच आहे. आपले पुन्येकरून तीर्थरूपास येष आले आहे. प्रस्तुत रोजबरोज युधे होत आहे यैसीयासी * * गाबजे(त) * न ऐवज (खान ?) याचे आहंदी पारनेर * * रात व नेवासकर थोरात यासी आले आहेत कीं कुवरबाहादुरास सामील होऊन गनीमास तंबी पोहचावणे. त्यांस पारनेरकर व नेवासकर थोरात तिकडे जावयासी सिध जाले आहेत. येंदनिमित्य आम्हांस तीर्थरूपाच्या मदतीस जावे लागते; तर आम्हा समागमे आपली हजार फौज यां वलणची दिल्हे पाहिजे. च्यार दिवस पोट भरून स्वामीचा नक्ष करून. तर ये गोस्टीस दिवसगत न लाविता फौज पाठविली पाहिजे. आपणहि या पत्राच्या उत्तराचा मार्ग लक्षीत आहो. आपणास-तो खायेमखाये जावे लागते. बहूत काये लिहिणे कृपा लोभ असो दीजे हे विनंती.

मोर्तब
सुद.

¶*Tukoji Pawar, afterwards founder of Dewas, writes to Bajirao about his engagement with Kuwar Bahadur near Sinnar and asks for a thousand troops to be sent to his succour. This is apparently a campaign against the Nizam, on whose behalf Kuwar Bahadur must be fighting.*

No. 47] [*January 1728 ?*

[आरंभीचा मजकूर गाहाळ]

कागद आला की फतेसिंगबावा व रघोजी भोसले यासी चंद्रसेन जाधवराऊ यासी जाहाले जुज तुंबल येक प्रहर जाहाले. उभयेतांकडील लोक बहुत पडले आणि येक कोस हाटऊन माघरे सरलें म्हणौन पत्रे आली. त्या जुजास आठरा येकोनीस दिवस आजी जाहाले म्हणौन माणोस सागत होता. सेवसी विदित होये हे विज्ञाप्ती.

¶*Battle between Chandrasen Jadhav and Fatesing and Raghuji Bhosle (see No. 80 of Purandare Daftar I). Chandrasen was fighting on behalf of the Nizam.*

No. 48] [January 1728?

श्री

विनती. मोगलापासून बातमीचे राऊत आले. त्यास मोगल तीन कोसावर आ(ला) (आ)हे, पुढे ही येत आहे. तरी कटकात ताकीद करून राऊत पाटविले पाहिजे * * दुसरीहि बातमी आलियावर लेहून (पाठविने) कलले पाहिजे हे विनंती. राजश्री बाजी भिवराऊ याजकडे राऊत आणखी पाठवावें. कलले पाहिजे हे विनंती.

¶*Movements of the Nizam are communicated in this letter, possibly about the Palkhed campaign.*

No. 49] [3-2-1728?

श्री

राजश्री पंतप्रधान गोसावी यासी.

☬ श्रीमंत सकलगुणालकरण आखंडितलक्ष्मीआलकृत राजमान्य श्नेहांकित पिलाजी जाधवराऊ दंडवत विनंती. येथील क्षेम ता। छ ३ रजब मु। भामगड(1) प्रांत नेमाड जाणून स्वकीये कुशल लेखनाज्ञा केली पाहिजे विशेष. गोसावियानी सातारियाचे मुकामीहून पत्र पाठविले ते काली आमदनगरचे मुकामी प्रविष्ट जाहाले. तेथें आज्ञा कीं औरंगाबाद डावी टाकून न जाणें. उजवी टाकूण जावे. हाळूहाळू मजली करून फौज आवघी जमा करून जाणे म्हणून लि।. त्यास सोकरचे मुकामी राजश्री आपाचे पत्र आले होते, त्यावरून त्या प्राते जावयाचे बहुमानार्थ लि। होते. त्यास त्या प्रांते जावे तर नवाबाचा रोख त्या प्राते नांदेडास येणार. मऱ्हाटे सरदार व कविजंग वराडात राजश्री कान्होजी भोसले याजकडे जाणार. आम्ही त्या मार्गे जाऊन फौज माघेमाघे येती त्यासी खवखव पडेल. येकेजई जमा करावी तर पोटास पाहिजे. फौजेस वेढा पडावा, मुलुक कौली, यास्तव सोकरचे मुकामीहून कासारीचे घाटे जावयाचा निश्चये करून आलो आणि आपणाकडे पत्रे पाठविली, ती शेवसी विदित जाहालेच असेल. कासारीचे घाटे उतरून चालिसगावावरून बऱ्हाणपूर उजवे टाकून कालाचौत्रा नजीक मुकाम करून काली अमदनगरास आलो. फौजा माघून रा। संभाजी भोसले व संताजी मोरे व रा। हैबतराऊ सोमवंसी व रा। दादजी सितोले आम्हास

---

(1) 20 miles east of Khandwa.

सामील जाहले नाहींत. तेहि येका दिवसा सामील होतील. राजश्री येधाजी संतकर याजकडे जासूद पाठविले आहेत. तेहि रेवावरच येतील. राजश्री सिवाजी गायेकवाडहि येतील. याउपरी मजल दरमजल रेवापार होऊन जाऊन फौज़ाहि अवघ्या सामील होतील. पलीकडे गेल्यानंतर ते प्रांतीचे सविस्तर वर्तमान शेवेसी लिहून पाठऊन. राजश्री मल्हारजी होलकर व राणोजी सिंदे याचे वर्तमान तपासिले आलाहिदा पत्री लिहिले आहे. त्यावरून विदित होईल. संभाजी सिंदे याजकडील पागेचा कर्डा घोडा आज्ञेप्रमाणे पाठविला असे. शेवेसी प्रविष्ट होतील. विशेष काये लिहिणें कृपा केली पाहिजे हे विनंती.

(श्रीपांडुरंगचरणीं दृढभाव चांगोजी-सुत पिलाजी जाधव)

(मोर्तब सुद.)

¶*Pilaji Jadhao to Bajirao: communicates his own movements and those of the other Sardars.*

No. 50] [*26-2-1728*

श्रीजयति

आपत्यें चिमाजीनें साष्टांग नमस्कार विनंती. येथील क्षेम ता। छ २१ रजब मु॥ माची पुरंधर स्वामीचे आशीर्वादें यथास्थित असे विनंती. स्वामीची दोन पत्रें एक फाल्गुण शुध सप्तमी[1] अलिमोहनचे मुकामचे आपले वार्तिकासमागमें व एक राजश्री स्वामीचे जासुदाबराबरी फाल्गुण शुध पौर्णिमा[2] सिरपूर वाघाडीचे[3] मुकामचे ऐसीं दोन पत्रें पाठविलीं ती प्रविष्ट होऊन स्वामीचे आगमनाचे वृत्त कलले. ऐशास जो जो प्रसंग पडला तो स्वामीनी राजश्रीचे पायावरी स्वामी कार्यावरी दृष्टी देऊन मान्य करून सकल सरदार घेऊन सेनेनसी आले, उत्तम जाले. वरकड अर्थ म्हणावा तरी श्रीवरी भार आहे. वडिलांचे पुण्येकडून व स्वामीची निष्ठा राजश्रीचे ठायीं आहे तेणेकडून ईश्वर निभावीतच आहे. आपली दोन पत्रे आलियावरी राजश्री संतोषी जाले. नित्य उठोन आपणाकडे वर्तमानाचे ठायीं बहुत आतुर आहेत. पत्रावरी पत्रें वरचेवरी वर्तमान लेहून पाठविली पाहिजेत. येविसी अंतर केले न पाहिजे. इकडील वर्तमान सविस्तर

---

(1) 6th February 1728. (2) 14th February 1728. (3) In Khandesh.

कळावें म्हणून दोन प्रतीनें जासूद पत्रें लेहून रवाना केले व बाळाजी गोसावी पाठविले. परंतु स्वामीची दोन पत्रें आली त्यावरून वार्तीक न पावले, सविस्तर श्रुत न जालेंसे कळोन पुनरपि हे पत्र लिहिले असे. सारांश, पहिले तुरूकताजखान व रंभाजी निंबाळकर व थोरात व धिराजी वगैरे येऊन मुलकांत धुंदी केली. लोहगडचे पेठेपर्यंत गेले. तेथें लोहगडकरी यानी ठेचून वाटे लाविले. ते माघारे येऊन चिंचवड पुणे यामध्यें राहिले तों निजामनमुलुक या प्रांतास आला. तो अंजनापुरास येऊन राहिला. त्या मुकामी जवळेकर[१] ठाणेकरानीं कौल घेऊन ठाणे चिमणाजीपंताचे[२] स्वाधीन केले. तळेगाव[३]-शिखरापुरकर[४] जाऊन कौल घेतले. तलेगावास ठाणे मागितले. तेथून निजाम नारायणगड उदापुरचे रोखे जाऊन गडाखालीं दो कोसावरी राहिला. उदापुरासहि[५] दोअडीच कोसाचे अंतर उरलें तेव्हां मुधोजी यादव याणी हिमत धरिली होती. परंतु तेथील तोफची बदलले. मग पागेची घोडी मात्र घेऊन मुधोजी निघोन आला. बांदल आपले जमावानसीं उदापुरास गेले. अवसरी-पाबळकर ठाणी टाकून पळाले. खेडकरहि ठाणे सोडून निघाले. नारायणगडास खासा न लागतां जुन्नरकर दोगे खालीं मोर्चास ठेविले होते तेच धास्तीनें घिगाऊन[६] संभाजी राजे यांचे निशाण घेतले. आम्ही नारायणगडास लोक पाठवावयास सिध करून किल्लेकरी यास पत्र लिहिले. त्याचें उत्तर सकाळीं लेहून आम्हाकडे पाठविलें तेच दिवशी तिसरे प्रहरीं निशाण त्यांचे घेतले. वरकड सामान दाणादारू होता परंतु त्याणी लबाडी केली. तेथून निजामाने उदापूर पाडलें. अवसरी खेडची ठाणीं जुनरकराचे हवाला केली. पाबळी बांदल ठेविले आणि माघारा वाघोली लोहगावावरून पुणा आला. तेथें संभाजी राजे यांचे लग्न केले. रामनगरकराची सोइरीक होती ते लग्न झाले. पुणियास फाजिलबेग म्हणून मोगल ठाणे ठेविले आणि लोणी पारगावावरी गेला. सुपे पाटसास फौज पाठविली, ती ठाणी घेतली. सुपे निंबाळकर रंभाजी व थोरात पाटसी ठेविले. आंबी निंबाळकराकडे गेली. बारामती धायगुडे टाकून पळाले. तेथें जानोजी निंबाळकराचे ठाणे बैसले. वेसेगावीहून मजल दरमजल पेडगावास स्वामीचे आगमन जालें ऐसें ऐकोन गेला. तेथून नगरास जाऊन छ २२ रजबीं नगरी बुनगे टाकून सडे स्वारीने स्वामीचे रोखें कासारबारीने जावे

---

१ जवळे, घोडनदीच्या काठीं.

२ चिमणाजी दामोदर.

३ (ढमढेरे).

४ नारायणगांवाजवळ.

५ जुन्नरजवळ.

६ घाबरून.

म्हणून तडक तिकडे आला. त्यास स्वामीची बातमी धुळ्यास आलेसी आली होती. हे वर्तमान विदित व्हावे म्हणून लिहिले असे. बहुत काय लिहिणे कृपा केली पाहिजे हे विनंति.

¶*This is an important letter written by Chimaji Appa to his brother Bajirao, informing him from Purandar of the expedition of Nizam-ul-mulk and Sambhaji into the north Poona district and of the several important places captured by them. Chimaji Appa and Shahu seem to be both at Purandar, and are recalling Bajirao with all haste to return and meet the danger. The Nizam captured nearly all the important places including Poona where he married Sambhaji to a bride of the Ramnagar Ranas who are Sisodia Rajputs. Nimbalkar, Thorat and several Maratha Sardars took service under the Nizam and Shahu's existence was severely threatened. The two brothers Bajirao and Chimaji saved the situation. The Nizam's progress through the Poona district deserves to be historically traced.*

No. 51] [*February 1728 ?*

श्रीशंकर

विनंती उपरी. आम्ही स्वामीपासोन फिरोन आलो, तो नवाबाचे लस्कर कुल कूच होऊन नदीतीरी येऊन राहिले. नवाबाचे डेरे मात्र तेथे राहिलेत. तेथे सेभर स्वार घेऊन आम्ही चौकीस राहिलो. नवाबाच्या माहालातून परवानगी आली की तुम्ही च्यार्‍ही प्रहर रात्र चौकी करणे. त्याचे आज्ञेप्रमाने चौकीस राहिलो. त्याचा सेजार कुल शाहजादेसुधा कूच करून गेले. नवाबास सागावे की चौकीस सेभर स्वारानसी सुभेदार तेथे आहेत काही फिकीर न करणे. येणे प्रमाणे नवाबास सागावे हे विनंती. नाव येक सततर मागोन घेणे. सेभर(दा) काम लागता जरूर येक नाव मागोन घेणे हे विनंती.

¶*The writer is appointed to guard the Nawab (Nizam-ul-mulk ?). This may be during negotiations.*

No. 52] [*February 1728*

श्रीजयति

विनंति उपरी. आम्ही व नवाब आजी येथें आलों. त्या मोगलास आम्हास दो कोसांचें अंतर आहे. तुम्ही त्याजपासून कोसावरी आहां म्हणून ऐकिलें. त्यास नवाबानीं सांगोन पाठविलें कीं राजश्री पिलाजी जाधव यास लेहून पाठवून जोगणी(?) डाव्या पडत आणि वाट भांडियांच्या गाडिया चालतसी उत्तम कोणती

आहे तें मनास आणून आणवणें. तरी तो मोगल आज येतो कीं नाही ? आम्ही पुढें यावें किंवा आजी दिवस फार जाला म्हणून येथें मुकाम करावे ? वाट उत्तम जोगणी डाव्या पडतसी पाहून लेहून पाठवणें. लोक बरे बरे माणूस खबरदार करून निशाणापासी जमोन असो देणें. 'आम्हास घोडा बैसायास नाही तरी राजश्री आनंदराऊ पवार यांचा घोडा कोतॅल[१] आहे तो व राजश्री रांगाजी जाधव याचा घोडा कोतल आहे तो यैसे दोन्ही घोडे जरूर मागोन घेऊन पाठवणें. यावें राहावें, वाट जोगणी डाव्या पडतसी पाहून लौकर लेहून अगर सांगोन पाठवणें. रंभाजी कदम व राजश्री दावलजी सोमवंशी डावे बाजूस व पिलाजी जाधव उजवे बाजूस यैसें सांगोन ठेवणें. येथें सरलस्कर आहेत ते वहमा बाळगतात ते इरे आम्हास आहे, तरी सर्व लोकांस सांगणें कीं निंबाळकराची इरे व जुम मोगलाचें शरम तुम्हा लोकांवरी आहे. समयें राखोन राहाणें. मोगलाचे बुनगें गावांत राहिले म्हणून ऐकितों. तरी सारेच गेले किंवा थोडे बहुत बुनगे राहिले तें कळल्यासारिखें लेहून पाठवणें. वरचेंवरी खबर पाठवीत जाणें. तों मोगल पुढें चालतोच. तुम्ही फौजेनसी आम्हाजवळ येणें. घोडे दोन्ही अगत्यें पाठऊन देणें. हे विनंती.

¶The last words appear in Bajirao's hand and the main letter appears in the hand of Chitnis Ramaji Malhar. It evidently refers to the action between Bajirao and the Nizam, for which Bajirao is trying to put some spirit into his men. The action may be the one of Palkhed.

No. 53] *[30-3-1728 ?*

श्री

राजश्री चिमणाजी पंत गोसावी

यांसी.

·॥ऽ सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्रो चंद्रशेन जाधवराऊ दडवत विनंती उपरी. येथील कुशल आधिक सुध प्रतिपदा जाणऊन स्वकीये कुशल लेखन केले पाहिजे विशेष. राउली पत्र पाठविले ते प्राविस्ट होऊन लेखनार्थ सविस्तरे आवगत होऊन संतोश जाला. राजश्री रायाचे वर्तणाते शृत होऊन संतोश जाला. सांप्रतहि तिकडील वर्तमान आले आसेल ते लिहिले

१ कोतवाल.

पाहिजे. यानतंर इकडील वर्तमान तरी मुल्ये[१] मजल दर मजल आवरगाबादेस जाताती. सदईव पत्रे पाठऊन श्नेहाभिवृधी करीत गेले पाहिजे. बहुत काये लिहिणे हे+ विनंती

¶*Chandrasen Jadhav to Chimaji Appa, congratulating him upon Bajirao's victory.*

No. 54] [*March 1728*

श्री

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामींचे सेवेसी.

सेवक रामाजी दामोदर सा. नमस्कार. सेवेसी विज्ञापना. स्वामीनी पत्रे राजश्री स्वामीस व मातुश्री बाईस व तात्यास राजश्री दादास व वेदमूर्ति भटंभटास पाठविली. वर्तमान सविस्तर, कलोन बहुत संतोश सर्वास जाहला. कैलासवासी नानाच्या पुण्यप्रतापेंकरून तांब्र लुटून फना केला. सा हजार फौज बुडविली. सरदार मृत्य पावला. हती येकुणीस पाडाऊ जाहले हे वर्तमान राजश्रीनी आयिकोन बहुतसे संतोसी जाहले. येकनिष्ट सेवक आहेत त्यास श्री येश देत आहे, येसे बोलिले. श्रुत होये. वरकड वर्तमान राजश्री दादानी लिहिले आहे त्यावरून श्रुत होईल. राजश्री फतेसिंग व श्रीपतराऊ चांदे प्रातें जाणार. राजश्री नारबासमागमे सिदोजी निंबालकर दोन हजार व त्रिंबकराव दाभाडे च्यार पाच हजार हुजरात दोनसे बंकापुराकडे रवाना केली. आष्टावर गेली आहे. श्रुत होये. सेवकावर कृपाआवलोकन करून कृपा पत्र पाठऊन साभाल केला पाहिजे हे विज्ञापना.

¶*Ramaji Damodar to Chimaji Appa, informing him of the satisfaction of the King at the news of the complete rout of the Mogals. "It is on account of their loyalty," the king said, " that my servants are favoured with success." Further on, the movements of the armies under the various Sardars are given by the writer.*

No. 55] [*5-9-1728 ?*

पौा छ १३ सफर.

श्री

श्रियांसह चिरंजीव राजश्री नाना यासीं चिमणाजी बलाल आसीर्वाद उपरी. येथील कुशल ताा छ ११ सफर जाणून स्वकीये कुशल लिहीत जाणे विशेष.

---

१ निजाम. +यापुढील मजकूर निराळ्या वळणाचा असून बाळबोधींत आहे.

रा येशजी बलकवडे यांचे पत्र छ ८ सफरचे छ १० मिनहूस येऊन पावले. त्यात मजकूर कीं आलगेहून छ (८) सफरी कावनईवर गेलो. कावनचे दरवाजियाजवल गेलो तो सा घटका रात्र राहिली. दरवाजियास कुराडी लाऊन सीनेजोरीने[1] किला घ्यावा त्यास सुंचे[2] जाहाले. किलेकरानी बरकंदाजी करून साभालिले. काम कारगार जाहाले ना(ही). दोन तीन माणोस जाया झाले. मग खाली पेठेत येऊन किलेकराचे वाणीब्रकालाचे कबिले दस्त केले. किल्याखाली मोर्चे बैसविले. कबिल्यावर निग्रह आरंभिला. हातकान कापावयास प्रवर्तोन माणोस गडावरी पाठविले. तेव्हा किलेकरी कौलास आले. कितेक मुदे सागोन पाठविले ते मान्य करोन कौल दिल्हा. किलेकरी खाली उतरिले. स्वामीचे निशाण छ ७ सफरी दोन प्रहरा किल्यावर चढविले. किला आटोपसार, कडे थोर, पाणी पुस्कल, सेभर माणसांनीं राखा(वा) सारिखा आहे म्हणोन लिहिले असे. तुम्हास वर्तमान कलावे याजकारिता लिहिले आहे. मुख्य गोष्टी माारनिलेनीं ज्याहांबाजी सिनेदेराजी[3] बरीशी केली. हुंनरवंदीनें किला फते केला. येरवी विनाराजकारण पाहाडी किले येणें न येणें कलतच आहे. तीर्थरूप राजश्री रायांचा पुण्यप्रभाव विचित्र, तत्प्रभावेंकडून मोठेहीं अटॅक[4] कर्म स्वल्पहासे होते हे+ आशीर्वाद. कागद कोण्हास न दाखविणें. दादोबाचीं पत्रें दादोबाकडे पाठविणें.

¶*Letter from Chimaji to Nana, communicating the news of the capture of Kavanai fort near Manmad. The writer extols the good luck of Bajirao.*

No. 56] *[13-12-1728?*

छ २२ जालोवल

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी

विनंती यैसीजे. आणकईकडील[5] वर्तमान पूर्वी डाकेचे जासुदाबाार सेवेसी लिाा आहे ती पत्रे पावलीच असतील. हाली अबदूल अजीजखान यास पत्रे आली त्यावरून आपणास बोलाऊन बहुतसे इतराज जाले. महिपतराऊ त्रिंबकराऊ तेथे आहेत. त्याणी शार्मजीपंत[6] याचे पत्र किला न देणे म्हणून आले

---

१ सिनाजोरी = बळजबरी. २ सूचना.
३ बळजबरी, छाती, पराक्रम. ४ अवघड.

+ These two words in Chimaji's hand.

५ जि. नासिक, येवल्याजवळ. ६ शामजी गोविंद टकले.

त्यावरून कबिला हस्तगत करून फिराऊन गोष्ट सांगितली व श्रीमंतांचे पत्राचा-हि उजूर केला आहे म्हणून लिा त्यावरून आपणावर बहुत दुखित जाले. त्यावरून आपण उतरप्रत्योतरही करणे ते केले की सख्याचे दरम्यान नवाब व माहाराऊ आहेत. करारमदार जाला आहे, त्याप्राा श्रीमंतांकडून तो काही तफावत पडिला नाही. किला देऊ केला आहे त्यास अन्यथा करणार नाहीत. दिवसाचा मात्र फेर आहे, परंतु तुम्हाकडील येकही गोष्ट अमलात आली नाही. याप्रमाणेच स्वामीचे पत्र राा माहाराऊ यास आले ते त्याणी यांकडे पाठविले ते पावले, तेव्हा विचारांत पडले, आणि नवाबास तेच क्षणी अर्जी स्वहस्तेकरून स्वामीचे पत्र माहाराऊ याचे नात्रे होते ते अर्जीत घालून रवाना केले आहे. विदित होये. हाली मुख्य पत्र त्याचे आज्ञेप्राा लिहोन रवाना केले असे. त्याचे उतर अलाहिदा सादर करावे व अबदूल अजीजखा यास येक पत्र बरे बोलून लिहावे व हरयेकविसी आपणासी दरखोष न करीत यैसे लिहावे. काजीबाा अडीचशे रूााचेविसी पूर्वी विनंती लिाा आहे व राा शंकराजी निकम याचे पत्र आले तेही पाा आहे ते पावले असेल. विनंती प्राा पारपत्यपुरसर उतर पाठविणार स्वामी समर्थ आहेत. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञप्ति.

¶*The writer, an officer of the Peshwa, reports to Chimaji Appa, that Abdul Azizkhan, the Nizam's officer, had taken offence at the fort of Ankai not being handed over to him as per terms of the agreement (very likely the treaty of Sheogaon, February 1728).*

No. 57] [*1728?*

श्री

श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान स्वमीचे सेवेसी

विनंती सेवक विठल सिवदेव कृतानेक सां नमस्कार विनंती. विनवावया प्रार्थना येसीजे. आपली आज्ञा घेऊन सोनपेठेस आलो. तेथील खंडणी करून जमीदार सेवेसी पाठविले ते पावतील. पु * ठीवर तों आपला मुकाम आहे. +तेथे रोखा घेऊन आमचे स्वार गेले आहेत. परंतु शाहाने[2] खंडणी करणे ती करावी. सेलगाव कसब्यावरून आलों, तो कसबा उजाड आहे. तेथील जमीदार देशमूख

---

१ तक्रार.

२ दबावानें, शह देऊन.

+From here the writer's hand.

आवजी कवडे यांचे जावई आहेत, तेथे तीनसे स्वार गेले आहेत त्यांस ते ऐकत नाहीत. आम्ही स्वारी करावी तर मागे राहत. ते लस्करात आले तर चुकवावे नाहीतर स्वामीस जवल आहे. हजार पांचसे स्वार पाठऊन जमीदार नेऊन चुकवावे. टाकली परगणा तों दूर आहे स्वारी गेली आहे. आले तर बरे. नाही तर डावे हाते दाहा कोस * * आहे. स्वामीचे * * * * * स्वामीचा मुकाम न * * * * * * कैसा होईल जो लबाडी करील त्याजवर फौज घेऊन जावयास फुरसत असली पाहिजे. पुढे पालीम खंदार शाहावर आहे[1]. त्रिबकपंताकडील परगणे कुली डावे बाजूस डोंगरात राहिले तैसेच विठल आपदेव तो फारच दूर आहेत. हरबाजीकडे जावें की पुढे सुमारेच जावें हे आज्ञा करावी. सिरसोलेहि[2] मागें पडले. तेथे राऊत गेले आहेत. आले तर स्वामीकडेच येतील. आम्ही उदेक खडाचा घासदाणा चुकऊन तेथे मुकाम करू. राउत फार दूर गेले आहेत. जमा जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Vithal Shivdeo to the Peshwa, giving news of his own doings and movements in the dominions of the Nizam.*

No. 58] [*28-4-1730?*

छ २७ सवाल.

श्री

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी.

विनंती सेवक आनंदराऊ रघुनाथ कृतानेक सां। नमस्कार विनंती. येथील कुशल ता। छ २१ सवाल मुकाम का। भिलवडी पा। मिरज कृष्णातीर जाणोन आपले स्वकीये लेखनाज्ञा केली पाहिजे विशेष. बहुत दिवस जाले पत्रेहि येतात, परंतु सेवकाचे स्मरण होऊन पत्रद्वारें सांभाल होत नाही येणेकरून कृपावृधीस न्यूनता दिसते. आम्ही पहिलेपासून स्वामीचे पदरीचे. स्वामीखेरीज आश्रये काये आहे नाही हेहि विदित आहे. यैसे असतां न्यून जालियाने आमचा तरणोपाये कैसा होईल? त्याहिमधे आपण सर्वज्ञ. आम्हापासून काही सेवेंतहि अंतराये नाही. सांगणार कोण्ही सांगोत, परंतु समर्थ चितांत विवेक आणितात. सारांश आम्ही पदरीचे सर्व प्रकारे सेवाचोर, परंतु आपले म्हणवितो याजकरितां कृपावृधि केली

---

१ पालीम व खंदार हीं स्थलें मोंगलाईत. २ मोगलाईत.

पाहिजे. प्रस्तुत राजश्री स्वामीनी दर्शनास बोलाविलें होते. राजश्री आपाजी सोमवंसी व आम्ही गेलो. पांचसात हजार रुपये तूर्त कर्ज मात्र खर्चास दिल्हे व सतावीस हजार रुपये बीड आबड येथील बाबतीचा गुतका[१] जाला होता, त्यापैकी पांच हजार माफ केले. बाकी बावीस हजार रुपये मक्ता द्यावेसे जाले. रा संभुसिंग जाधवराऊ व रा गोरखोजी भापकर व हुजरातची फौज राजश्री बालोजी डुबल घेऊन आले आहेत. अवघे येकत्र आहो. प्रस्तुत उदाजी चव्हाण गुमटाहून कूच करून सोनीवरी आला. तेथूनहि सडी स्वारी खानापुराकडे धावला म्हणून छ मजकुरी बातमी आली. आपणास कलावें म्हणून लिहिले आहे. राजश्री सिदोजी थोरात व घोरपडे यैसी दोनहजार फौज कोल्हापुरावरी आली आहे. तेहि येका दो दिवसांत आमचे फौजेस सामील होणार. निरंतर पत्री सेवकाचा साभाल केला पाहिजे, तेणेंकरून समाधान होईल. बहुत लिहिणे तरी आपण सर्वज्ञ आहेत हे विनंती.

¶*Anandrao Sumant in a wholly autograph letter, after giving full assurances of his devotion to the Peshwa, writes to Chimaji Appa about some monetary settlement made by Shahu regarding the province of Beed Ambad. The news about Udaji Chavan having left Gumat (Shirol) for Soni is also given.*

No. 59] [*About 12-9-1730* ?

छ २० रावल

श्रीशंकर

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान
स्वामीचे शेवेसी

विनंती. रा रत्नाकरपंत वराडाहून येथे आले. त्याणी घरोघर सांगितले व राजश्री आनंदराऊ सुमंत यांचीं पत्रें हाजी माादअलीखान वगैरे समस्त लोकांस दिल्हीं कीं, वकीली आपणास जाली. त्यास हाजी माादअलीखान याणी आम्हांस हटकिले जे, हे काये वर्तमान ? त्यास आम्ही तर येकच उतर दिल्हे की वकीली जाली आहे तर सनद दाखऊन आपला अमल करीत, आमची काही मिरास नाही. त्यास हाजीजीनें सांगितले कीं रायास लिहून उतर आणवणे. त्यास तेथून आलियावर दुसरे जागा नवाबचे मुतसदियाचे घरी गेलों. तेथे तर परिछिन राजश्री स्वामीची सनद दाखविली, परंतु त्यामधे काये मजकूर तो मुतसदी तर फारसीनवीस त्यास न कले. परंतु रत्नाकरपंती सांगितले कीं वकीलीची सनद

---

१ गुंता.

आहे. त्याणे पुसिले कीं रायाची सनद कोठे? त्यास उतर दिल्हे कीं रायापासून सिके राजश्री स्वामीनी हिरून घेतले. आतां रायाचे सिके काये मंजूर? त्यास त्याणे उतर दिल्हे कीं येसी गोस्ट काये समजोन बोललेत? आज दक्षणेत मोहरा येकच आहे. तुम्ही येसी काये गोस्ट बोललेत येसे परभारे फजित केले. परंतु नबाबास राजश्री स्वामीचे पत्र थैली आहे त्यांत मजकूर वकीलीचा आहे म्हणोन नबाबाची भेटी जेव्हा होईल तेव्हा आमल करू म्हणतात. येविशईचा अर्थ राजश्री दादोबा अगर कोणी दरबारांत पाठऊन ध्यानास आणून शेवकास लिहावयास आज्ञा केली पाहिजे. जर खरेच आहे तर तैसीच आज्ञा लिा पाहिजे. नाही तर येक लिहिले हाजी मादअलिखान व नेकरोजखान व गयासखान यैसी तीन पत्रे आपलीच या प्रकारें आली पाहिजेत की आमचे लिहिल्यावाचून जे सनद येईल ते नामंजूर आहे. जर पत्र येत नाहीत तर काम अबतर[१] होते. येथे किरकोल कामे भोकर्दन वगैरे राजश्री संताजी चितलकर यांचे मोकासियाचे रुपये कचेरीत खजान्यांत घ्यावे लागतात ते बंद पडतील. वरकडहि कामे आहेत. जर खरेच वर्तमान, वकीली त्यास जाली असिली तर आज्ञापत्र सत्वर सादर जाले पाहिजे की तैसीच वर्तणूक केली जाईल. श्रीमंत राजश्री आपा व राजश्री बाबूराऊजी यात्रेस गेले होते बदल तातडीनें स्वामीचे शेवेसी विनंती पत्र लिहिले असे. पारपत्य करणार स्वामी समर्थ आहेत. शेवेसी श्रुत होये हे विनंती.

¶*News-letter from Ganesh Ballal to Peshwa, writing news of the Nizam's Court.*

No. 60] [*1-10-1730*

पो छ ७ जमादिलौवल.

श्रीशंकर.

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत स्वामीचे शेवेसी

विनंति उपर. आज छ ३० राखरी चांदरातीस स्वामीकडील जोडी सुमंताकडेच आली होतीं म्हणोन त्यानी बोलाविले होते त्यावरून गेलो. मागे येकदोन वेला गेलो तेव्हा स्वामीची निंदायुक्त गोस्टी काहाडली होती. त्याउपर

---

१ बिघडतें.

नवाबाकडे अनादर देखिला, पुन्हा पाचारिले नाही, याकरितां आता स्वामीची स्तुतीच घडीघडी करितो. म्हणतात जे, पंतप्रधान यासमयांत येक डोला माहाराजियांचा आहे. येकनिष्ठ राजश्रीची चाकरी चिते मनेभावे करितातो, म्हणोन श्रीने भाग्य, उत्कर्ष दिल्हे. आणि जयेहि आहे. जे कोन्ही देखो सकत नाही तेच हीनप्राक्तनी करंटे आहेती, यैसी आज बहुत स्तुति करीत होते. आनि स्वामीचें पत्र लिहिले आले ते दाखविले की, आम्हांस लिहिले आहे जे, तुमच्या भरवसियावर आहोंत. तर मजपासी जासूद नाही जे. घडीघडीचे वर्तमान ल्याहावे व माझें लिहिल्याचें त्यास खरें वाटनार नाही. तुम्हीच लिहिणे जे, निजामलमुलक नरखेडावर[१] श्रीपतराऊ भेटले तेपासून किंबहुना श्रीरंगपटनापासून नवेली[२] फिरऊन बेइमान जाहाला आहे. सैदाचे वेलेस कैलासवासी तीर्थरूप नानांही बंदोबस्त केला होता जे, त्याजवेगली मोगलाईत कोन्हास वाट नव्हती. आतां श्रीपतराऊ जाहाले, मन्हाठे सरदार जाहाले, कानोजी आदिकरून सर्व वकील पाठऊन वर्तमान लिहितातो, यामुले ताम्रांस फितवा जाहाला, आनि हे काबुची, यैसें बहुत वर्तमान सांगितलें. खोजे आबदुलखानाचे घरी जाऊन राऊ सुमंती कांहीं अर्ज नवाबास करविला. त्यास याचा हेत कीं या मिसें तन्हीं नवाब बोलाऊन पुसतील. त्यास नवाबानी काये उतर देणे ते खोजे आबुदुलाखानानें सुमंतास निरोप पाठविला, कीं तुमचा जाबसाल केला. तुम्ही येऊन आईकोन जाणे अगर इतबारी पाठवणे. सांगोन भागवतास यानी पाठविले. मग काये जाब असेल तो न कले. यावरून सुमंत बहुतच खटे जाहाले की माहाराजानी आम्हास आज्ञा केली होती जे, नवाबास जवाहर व वस्त्रे दोन अडीच हजारांची गुजराननें. त्यावरून आनिली होती, परंतु आता अम्हास गुजरानून काये सिध ? म्हणौन बोलत होते. हेहि सांगत होते की रत्नाकरपंती उगेच जाऊन नवाबाचे घरीहून श्वान मागोन आनिले आनि आगोधरच सर्वां मुतसदियास सांगितलें 'यैसा वेडा' म्हणोन सांगत होते. आम्ही उतर दिल्हे जे हातीहि आइकिला होता. त्यानी म्हटलें कीं रंभाजी आम्हास म्हणो लागला जे, आपला येक हाती देणें. त्यास आम्ही कशास देऊन ? यैसें बोलत होते. विदित होये हें विनंति.

¶*News-letter. The writer Ganesh Ballal reports to the Peshwa the opinions and views about Bajirao entertained by the Nizam.*

---

१ नागपुर जिल्ह्यांत. २ वृत्ति.

No. 61] **[2-10-1730**

पा। छ ७ जमादिलौवल

श्रीशंकर

श्रीमत राजश्री प्रधानपंत स्वामींजीचे

शेवेसी

विनती. स्थापित गणेश बलाल करद्वये जोडून सां नमस्कार विनंति उपर. विनवावया प्रार्थना येसिजे. येथील क्षेम ता। कार्तिक शुध ३ त्रितिया छ १ जावल मु॥ लस्कर नवाबपूर जागा मौजे मेंढेगाव व भायेगाव परगणे साकरखेडले, धर्म स्वामीचा जाणोन निजानंद लेखकास आज्ञापिलें पाहिजे. यानंतर कृपापत्र जासुदाचे जोडीबराबर पाठविले तें उतम समई, आनंदराऊ सुमंत याचे डेरियास त्यानी बोलाविले होते तेथें गेलो, तें पावोन वर्तमान कलों आले. धोडाजीचेंहि पत्र पावलें. शहरीहून चिरंजीवित सदासिवपंती पत्रें लिहिल्याप्रमाणें पावली. वर्तमान कलो आले. यैसियासी आम्ही येथून जाहाले आइकिले बर्तमान काल-पर्यंत वरचेवर लिहित गेलो. शेवेसी विनंतिपत्रें पावली असतील अगर पावतील. अभिप्राय विदित होईल, पारपत्य करनार स्वामी समर्थ आहेती. नवल अपूर्व काये ल्याहावें? मूल नवाब व गयासखान जातउजहम (?) आहेती. स्वामीना पत्रीं आज्ञा केली जे संभाजीचे वेलेस सला गयासखानीचे मारफातीने केला जे, ते दरम्याने आमचे आहेती. म्हणोन क्षण न लागतां यास येश देऊन याचे मारफाती सला केला. त्यास दोन गोस्टी प्रखर पुसोन उतर पाठवणें म्हणोन आज्ञा. यैसियास बेइमानी लोक. यास वचनप्रमाणाची सये असत नाही. आनि गयासखानजीस उमाबाईकडील माया बहुतच आहे. त्याहीवरी याचे विचारें दाभाडियाची फौज मोडली तऱ्ही बरेच आहे. अगर स्वामीचे फौजेस मोडिले तर मग सहजेच संभाजी आणून स्थापावा यैसा पूर्ण हेत धरून. याच मुदा मी अजंठियाची सराये केली आहे ते पाहून तसेच लासूर परगणे गांडापूर तेथे यावे. यामध्ये मलगावकरास व भावसिंगास दबाव स्वामीचे फौजेस दबाव व दाभाडिये व गायेकवाड व बांडे याचे फौजेस पुस्ती दाखवावी. बलकी मलगा-वावर जाऊन मलगावची गढी व वानासीची गढी पाडावी हेहि चर्चा आहे हें पत्र प्रहर रात्रीस लिहिले. चर्चा आहेजे छ १ रोजी प्रात:काली कूच करनार. जाफराबादेकडें जाणार यैसी वार्ता आहे. प्रात:काली सोमवारी कूच जाहाले तर जासूद सांगतील. पुरवणी[१]हि लिहून देऊन. विदित होये हे विनंती.

¶*News-letter from Ganesh Ballal to the Peshwa, reporting the plans of the Nizam to restore Sambhaji to the Satara gadi and appoint Umabai as Senapati.*

---

१ मदत.

No. 62] [9-10-1730 ?

श्री

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्ये राजेश्री बाजीराऊ पंडित स्वामी गोसावी यासी.

सेवक आनंदराऊ रघुनाथ कृतानेक नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीय लेखन करीत आसिले पाहिजे विशेष. पूर्वी आपणास सवस्तार लिाा आहे त्यावरून कलो आले असेल. आम्ही पंढरपुरास येऊन पंधरा दिवस तेथे मुकाम जाले. पर्जिन्याचा अतिशये होता. त्याउपरीं तेथून कूच करून दरमजल येऊन आश्विन शुध अस्टमी सुकुरवारीं राजश्री स्वामीची भेटी झाली. नबाबाकडील मातबर लोकहि समागमे आहेत. याउपर राजश्री चिमाजीआपा पौर्णिमेकारणे सातारियासी येणार. त्यांचीहि पत्रे आम्हास आली होती. त्यास राजश्री आपास आल्यानंतर परस्परे भेटी होऊन त्याचे विचारे व राजश्री स्वामी आज्ञा करितील ते आपणास लिहून पाठऊन. आपणाकडील सविस्तर व्रत लिहून पाठविले पाहिजे. बहुत काये लिहिणे. रा॰+ माहदाजी आंबाजीनी सविस्तर विनंती केलीच असेल. पुढे आम्हास बुद्धिवाद त्याहाल त्याप्राो वर्तणूक करून. बहुत काये लिहिणे ? लोभ असो दीजे हे विनंती.

¶*Anandrao Raghunath Sumant informs Bajirao of his arrival at Satara and his interview with the King. He further writes that certain high officials from the Nizam had also come to Satara with him.*

No. 63] [25-10-1730 ?

छ ४ जाावल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री पंतप्रधानजी स्वामीचे शेवेसी

विनंती उपर. उतरें प्रतिउतरें यैसी जाहाली होती त्याचा जाबसाल मध्यस्त जवली धोडाजीपंती सविस्तर आज्ञेप्रमाणे सागितला. त्याची प्रतिउतरें नवाबाने दिल्ही कीं माहाराज तुमचे वचनाने कूच करून येत नाही तर तुमचे उठोन जाणे काये युक्ती ? यैसा पैगाम तर मकबुल आलमानेहि तुमचे सांगितल्यावरून केला होता. परंतु हा पैगाम फुच (?) आहे. दुसरें कर्ना-

---

+ येथून अक्षर वेगळें.

टकचा मजकूर तरी पहिले आम्हीं तुम्हास धोंडाजीबराबर सांगोन पाठविले होतें. परंतु हाली राजियानी आनंदरायाबराबर निरोप पाठविला त्यावरून आम्ही माहाराजासी बोलावयाचे ते बोलोन. तुम्हासी गोस्टी राहिली नाही. तिसरा जाब मुलकाचे बंदोबस्तीविषई फौज व किला जवली मातबर ठेऊन करून म्हणौन सांगितले होते, त्याचा जाब वरचेवर दिल्हा की, तुमचे फौजेची काये गरज ? तुम्ही आपल्ये फौजेस ताकीद करा. आम्ही आपले लोकासी ताकीद करून. चौथे तुम्ही म्हणतात जे, आमचे सरदार तुम्हाकडे येताती करारमदारांत नाही. त्याचे उत्तर दिल्हे की आमचेहि जाधोराये वगैरे तुम्हाकडे गेले, तुम्ही ठेविले. तुमचे येतील ते आम्ही ठेऊन, यैसे जाब अनादराचे, मध्यस्तापासी दिधले. घरचा फितवा बहुतसा आपल्याच राज्यांतील अकार[१]पूर्वक येऊन दर्शविला त्यामुले यासहि बहुत संकल्पविकल्प जाहाले आहेती. विदित (होय.) मध्यस्त बोलिला जे, बिगाड माहाराजासी नाही. बिगाड स्वामीसिस्याचे मनी आहे. मूल पैजेचा विडा आनंदरायानी उचलून, महाराजाचें मतें आले किंवा तुम्ही आपणच आपमतें नास करिताती कलत नाही. स्वामी विवेक करून पारपत्य करनार समर्थ आहेती. वर्तमान जाहाले आइकिले त्वरेने लिहिणें जरूर जाणोन विनंतीपत्र लिहिले असे हे विनंती.

सेवक धोंडो गोविंद सा। नमस्कार. पा। गणेशपती शेवेसी लि॥ले त्यावरून विदित होईल. साराउश हे गृहस्त बहुत भले आहेत. यास प्रतिदिनी चमतकार पा॥जे तेव्हा यास इतबार येतो यैसे आहे. लि॥प्रमान सावध आसावे. पुढे जाले वर्तमान शेवेसी पावेल हे विनंति.

¶*News-letter communicating plans and discussions to the Peshwa from the Nizam's Court.*

No. 64] *[26-10-1730 ?*

छ ४ जमादिलावल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री पंतप्रधानजी स्वामीचे शेवेसी विनंती उपर. सर्व ही वर्तमान लिहिलें तें प्रज्ञाचक्षुकडूनच विसाजी तुकदेऊ आलियावर थाट वरचेवर लिहून पुसोन बांधत गेले, या थरास गोस्ट आनिली. पुढे काये होईल तें पाहावें. उमाबाईस सेनापती संभाजी राजियाकडील करावेंसा निश्चय केला

१ आनंदराय सुमंत.

आहे. तूर्त वार्ता आनंदरायाचे विदमाने कीं मोगलाईत कंठाजी येतो. परंतु गनीमाईतच राहून स्वामीस मोडून मग संभाजीस आणावें अगर जे करणे तें करावें यैसाहि विचार माडले आहेती. परणामी काय होईल ते पाहावें. दृष्टस्वप्नै[1] आहे. विदीत होये हे विनंती.

¶*The news writer reports to the Peshwa that Umabai Dabhade was trying to obtain the office of Senapati from Sambhaji of Kolhapur.*

No. 65] [*27-10-1730 ?*

छ ६ जाावल मुाा घरगाऊ

श्री

पुरवणी

श्रीमंत राजश्री प्रधान पंत

स्वामीजीचे शेवेसी

विनंती उपर. स्वामीचे सरकारची जोडी धोंडोपंताअगोधर खते नवाबास घेऊन आली होती व येक खत अबदुल रहमाखानास होते. दोन्ही खतें नवाबानी आपले व खानाचे आपण फोडून अक्षरशा वाचली. बहुत खुशबख्त होऊन मध्यस्तांस फरमाविले जे जासुदास खावयास च्यार रुपये देणें. धोंडाजी आलियावर जाब लिहून देऊन म्हणोन मध्यस्ताने जासुदाची तसले[2] केली. मग धोंडाजी आलियावर धोंडाजी व चिरंजीवित सदासिवपंत भेटीस गेले. त्याजपासींही मुनसी यानी व अबदुलरहमाखानाने सांगितले कीं श्रीमंत राजश्री प्रधान पंताचे जाब व मतलब नवाबानी मान्ये केले. जाब तुम्हांवर मोकूंफ[3] आहे. तुम्हीं आलेत आतां तुम्हांस खिलवतात बोलाऊन जाबसाल सविस्तर परस्परें पुसोन लिहून देतील. यैसी तसले केली. इतकियांत राजश्री राऊ सुमंत आले. यानी राजश्री नारबाचें पत्र आनिलें तें दिधले व कांही येकांतीं भेटीचे रोजी भाशण जाहाले. दुसरे रोजी गयासखानाचे घरी जाऊन त्यांसी सुमंतानी येकांती काये भाशण केले ते न केले. त्यावरून नवाबाची नवॅली[4] बदलली देखिली. त्या रोजापासून आज ६ दिवस जाहले रूख बदलोन गेला. भेटी धोंडाजीची राहेली व आटोले याच्या गडिया काही पाडिल्या. काही राहिल्या त्याही पाडितातो आनी आजकाल नारबाची बहुतसी श्रुत करितातो. मग राजेश्री नारबानी काये पत्रीं लिहिले असेल व राऊ सुमंतानी काये निशा केली असेल

---

१ दुष्ट स्वप्न. २ खातरजमा. ३ तहकूब. ४ वृत्ति.

न कळे. लोकचर्चा कीं राऊ सुमंतानी सांगितले जे राजश्री बाजीरायास नवाबानी तंबी पोहचाविले तरी राजे वाईट माननार नाहीत व राजियाचे राज्य बुडत नाही. अवघे मऱ्हाटेहि खूष होतलि येसें सांगितले म्हणोन बाजारू गपा. परंतु तसेंच दिसतें. श्री जाणे व जुबानीही राऊ सुमंत पहिले शेवेसी लिहिली होती. विदित होये हे विनंती.

¶*This news-letter discloses a fresh development of Bajirao's relations with the Nizam. They two had felt great respect for each other and were about to be completely reconciled when suddenly the Nizam received the letters from Naro Ram and Anandrao Sumant and was altogether prejudiced against Bajirao.*

No. 66] [*27-10-1730*

छ ६ जमादिलावल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधान पंत स्वामीजी शेवेसी. विनंती उपर दीपसिंगजी भेटीस नवाबाचे गेले होते. मेजमानी वगैरे देऊन बहुमान(नें) मुख्य भेटला- पोटासी धरिले. मग येकांती बैसोन वर्तमान पुसिलें कीं आम्हीं जाणतों जे, सवाई जैसिंगजी सर्वाहून थोर, यानी तुम्हास शाहू राजियापासी पाठवावेसें काये काम होते ? तुम्हासारखी थोर माणसांही यावेंसें नव्हतें, म्हणोन पुट देऊन भेद घेऊं लागले. त्यास यानी उत्तर दिल्हे जे, माहाराजियांनीं आम्हांस आपमतें पाठविले नाहीं. पातशाहांची आज्ञा होती जे, जाऊन मांडवगडास जप्तीत आणावा. आनी शाहू राजियाकडे इतबारी मुतसदी पाठऊन गुजरात व मालवियाचा बंदोबस्त करावा कीं नरमदा उतरोन आलीकडे न येतेसें करावें, म्हणोन पातशाहाचे हूकुमावरुन गेलों होतों, म्हणोन जाब दिल्हा. मग पुसों लागले जे कसें केलें, काये केलें ? यांनीं निवेदिले जे, अकरा लाख मालवें व पंधरा लाख गुजरात येणे प्रमाणें करार केला. म्हणों लागले जे, मालवे तर तुमचे हातचे गेलें. बंगस जाहला. जाब दिल्हा कीं तोच चितास येईल तर येणेप्रमाणे चुकवील अगर न चुकवीत, येख्तियार त्याचा आहे. नवाब म्हणो लागला की तुम्ही बंगशाचे घर अकरा लाख करुन बुडविले. त्यास काये राहेल ? आपण मालवाचे सुबेदार होतो तेव्हां अगदी तीस लाख चालीस लाख वसूल होत होता, म्हणून नवाब बोलिले. यांनीं उतर दिल्हे जे, तो एक रुपया न देउत आम्हांस काये गरज ? मग गुजरातचा मजकूर पुसिला की गुजरातेस बांडे व गायेकवाड धुमधाम करतील. तुम्ही प्रधान पंताचे विदमाने चुकविले हे कसें होत जाईल ? यांनीं उतर दिल्हे.

जे करार पडला आहे कीं बांडे गायेकवाड दाभाडे येतील त्यांस श्रीमंत राजश्री चिमाजी आपा व आम्ही येक होऊन त्यास तंबी करावी. मग बोलिले जे यांचा इतबार तुम्हांस आहे. आपणास येक काडीचा इतबार वाटत नाही. यांनी उतर दिल्हे कीं, आम्हास इतबार आहे. याचे आमचे वडिलापासून घरोबा आहे. आम्हासी बदलून गोस्ट सागणार नाहीत. मग या गोस्टी सोडून घडी घडी पुसो लागले कीं सातारा माहाराजापांसी मातबर मनसुबेबाज राजा ज्यास मानीतो यैसा तुमचे नजरेस कोण आला ? यांनीं जाब दिल्हा कीं माहराजा जैसिंगजीनी मजला याच कामाबदल बहुत करुन पाठविले जे, बाजिराऊ पंडित प्रधान यांचें नाव मुलकात मरदुमीचे फार आहे. परंतु गिरंदारी व मुतसदगिरी व मान आदर राज्यांत व बोलोनचालोन पोख्त कारबारी मनास आणून येणें म्हणोन पाठविले होते, ते आपण मनास आणिले. मग नवाब पुसो लागलें की कोन्हास तुम्ही मातबर व पोख्तकार व साहेबतरतुद व राजामेहरबान गिरंदार कोन्हांस वलखिले ? दीपसिंगजीनी उत्तर दिल्हे जे सिवाये बाजीराऊजी आणिक कोन्ही सत्यवचनी अगर प्रामाणिक अगर पोख्तकारी अगर चलन-साहेब-फौज दुसरा दिसत नाहीं. मग पुसिले जे, राजा खुद कसा आहे ? यानी उतर दिल्हें की राजाहि बहुतच खुबीया राखतो. नबाबानी उत्तर दिल्हे जे आम्ही आयिकिले जे कितेक गोस्टी हलकेपणाच्या आइकतो. यांनीं उतर दिल्हें कीं ते मजलीसी-सारखे न चालत तर राज्य कैसे राहतें ? परंतु पोख्त शाहणे विवेकी. जाबसाल उतम करिताती. यैसे उतर झालें.

छ ६ जमादिलावल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधान पंत स्वामीचे शेवेसी विनंती उपर. दीपसिंगजीचे व नबाबाचे यैसे वारंवार बहुतच भाशण जाहले. दिपसिंगजीनी स्तुती करितां माहाराजाची किंवा स्वामीची फार केली त्यावरून स्वामीचे स्तुतीवरुन कांहीं दिलगीर नवाब जाहला. म्हणो लागला जे, मजवर बाजीरायाचा इतबार अगर अद[१]मीयेतीची वचनाची सत्यता वाटत नाहीं. मग दिपसिंग बोलिला जे नवाब अनभवी. केलेले, मर्द, येकवचनी, येकनिष्ट, राज्या (स) हुजूरमुजरे[२]दा व फौज जितकी ठेवील तिताकिया जमातदारांस कुली वचनाचा वगैरे इतबार, राज्यांत याचाच पाहिला; आजी आहे. मग नवाब म्हणो लागले गरु[३]र प्रधान पंतास

---

१ माणुसकीची. २ राजाचा खास अधिकारी ? दरबारांतील खास अंमलदार.

३ गर्व.

फार जाहला आहे. येक वेल पारपत्य करणें जरूर आहे. यांनीं उत्तर दिल्हे जे, तुम्ही पातशाही गैरराजी; आणि यैशा मोहरियासी तुम्हास बिगाडने उचित नाही. आम्हींहि खैरखाहींने सांगतो, बाजीराऊ लाख फौज मेलवील तर मिलेल यैसें दिसतें. मग या गोस्टी सोडिल्या. पुसों लागले कीं, नारबा राज्यापासी कोण आहे? त्याचा कुन्हावंकर[1] राजियाजवळ कैसा आहे, मातबर आहे कीं असाच आहे? यांनीं उतर दिल्हे जे नारबा आपण पाहिला नाही. मातबर असता तर आमचे राजकारण मातबर होतें. अलबत मातबर असता तर कामांत आढळता. कोन्ही मुतसदी खानगी असेल. आम्ही देखिला आइकिला नाहीं. मग आपण शंभर वेळ म्हणते कीं तो मातबर आहे. गयासखांजी गेले होते तेहि साक्षी मातबरीची दिल्ही, त्यावरून स्वामीचे अत्र सोडून म्हणों लागले कीं नारबा बहुत मातबर आहे. आजी बाजीरायांस येक वेल तंबी करितों. सिदोजी निंबालकर व कंठाजी बांडे व उदाजी पवार व कानोजी भोसले यैसे पनास हजार स्वार समेत गायेकवाड होती, त्यांनींच शर्त केली, कीं बाजीराउजीस धरून देतों, अगर धुडावितों. फौज लुटून घेतों. यैशा पराक्रमाच्या गोस्टी बहुत त्याजपाशीं गोस्टी सांगितल्या. मग ते म्हणों लागलें कीं आम्ही बराये होत नवाब साहेबास विनंती केली. बेहतर जाणतील ते करतील. गयासखांजी बहुत फुगले आहेती. आटोलियाच्या तीन गढिया पाडिल्या, आनीक च्यार पाडनार, व घोरेवालियाच्या गढ्या जाफराबादेच्या ८ पाडनार. चर्चा आहे. तूर्त येक गढीस लागले आहेती. ते भांडते. घोरवोली, साकेगाव पाा देवलगांव, मुतवसलखान वगैरे अनीक फौज कुमक गेली आहे. पाहावे. भाडेल तर खुद गेलें तऱ्ही वीस रोज भांडेल. भिऊन पलेल तर उठोन जाईल. यैसें वर्तमान दरबारचे पाहोन आम्ही काही कोठे लेलोपतो[2] करीत नाही. केलिया स्वामीचा बदनक्ष दिसोन येईल. स्वामी सर्वज्ञ याची पैरवी जे करणे ते स्वामी करनार समर्थ आहेती. मूल आनंदरायाने फिसाद मोठी उठविली आहे. हे विनंती.

¶*Ganesh Ballal reports to the Peshwa the dialogue of Nizam-ul-mulkh and Dipsingh.*

No. 67] [*29-10-1730*

छ ६ जमादिलावल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधान पंत स्वामीचे शेवेसी. विनंती उपर. सरकारची जोडी जासुद रा धोंडोपंताबरावर आली होती तिजबराबर दरबारचें वर्तमान

१ कुऱ्हावकर = कुर्रा व वक्र; वजन; दबाव. २ ललोपतो = बाबापुता, हांजीहांजी.

आनंदराऊ सुमंत आले त्यानी वलगना चितास आल्या तशा मूल स्वामींसी शत्रुत्व चालून राज्यास धका बैसावयाच्या बहुत कांही भेटीचे रोजी केल्या. त्याउपर मग गयासखांजी आलियावर यांसीहि येकप्रहरपर्यंत खिलवत रत्नाकरपंत व आपण करून, याजहाती मुल्यास साक्ष गुदरविली. त्यावरून मुल्यास सत्य भासोन मुल्य चिताचा खोटा, मायावी चित, इकडून उठोन दुसरियाकडे फिरले. तूर्त भरभर म्हणावी तर पहिले भेटी मात्र जाहली, त्याउपर आज गुरुवार ताा दाहा रोज जाहले, दुसरी भेटी सुंमताची नाही. सबब की हा मोगल काबुची, माणसाचा पारखी, याने आनंदरायाचे रदबदलीवरुन सर्वांस बोलखिलें की काय ? आनंदराऊ ही मालाचे माल आनी राजा ही तसाच जे घडी घडी यास हरप्रकारें पाठवितो. तसमात श्रीपतराऊ पाहिले, आनंदराऊ पाहिले आनिकहि कितेक परस्परे आइकिले. मूल राज्यांत मुतसदी मातबर प्रामाणिक वचनाचा खरा अगर मनसुबियाचा कोन्ही बहुधा नाही. राज्य माहाराजा शाहूचे प्रागतने करुन चालत आहे. यैसें मनी कल्पना करून त्याचाहि अव्हेर, आज धोंडाजी आले याचाहि अव्हेर दिसतो. दुसरें कंठाजी बांडे व उदाजी पवार याचा व कानोजीचा भरवसा फार धरिला आहे, कीं भेटीस येताती. त्यावरून बहुतच गर्व जाहालासा दिसतो. यैसियासी वर्तमान आहे जे कंठाजी सात आठ हजार फौजेनसी कसारीचे घाटे येतो. यैसीयासी सहजेसहज स्वामीचेहि श्री गंगा त्रिंबक यात्रेस येणे जाहले आहे. सहजेसहज चितास आलिया, कंठाजी लुटून घेतलिया मोठीसी दुशमनास पादरक्षा लागत आहे. याजवर चितास येईल तें करणार स्वामी समर्थ आहेती. बहुत काये लिहिणे हे विज्ञप्ति.

¶*News-letter to the Peshwa describing the consummately crafty nature of the Nizam who skilfully induced several Maratha Sardars to desert Shahu's cause.*

No. 68] *[28-10-1730*

पो. छ ४ जमादीलौवल

मु खोटे.

श्रीशंकर

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे शेवेसी विनंती. स्थापित शेवक गणेश बल्लाल साा नमस्कार विनंती उपर. येथील क्षेम ताा आस्विन बहुल १३ त्रयोदसी बुधवार धर्म स्वामीजीचा जाणोन निजानद लेखकास लेखनार्थ आज्ञा केली पाहिजे. यानंतरे स्वामीनी धोंडाजीस कितेक जाबसाल सांगोन पाठविले होते त्यास जे

समयी धोंडाजीस येथून बहुमान करून खर्चवेच देऊन मुख्याने स्वामीकडे पाठविले तो समये आनीक होता. हाली यांची नवली बदलली कीं आनंदराऊ सुमंत आले, यानी सांगितले जे श्रीमंत राजश्री बाजीरायासी वैरभांडन केलियास राजा सला बिगाडीत नाही. यैसी आनंदरायाने गलतनिशा बरी मुख्याची केली. त्यावरून व कंठाजी बांडे दाहा हजारानसी राजश्री चिमणाजीपंताचे मारफतीने भेटीस येताती व कानोजी भोसले येताती त्यामुले नवली बदल खादला आहे. मूल स्वामीसी विरुध दढतर करावेसें याचे मनी आहे. पुढे पहिल्यासारखें येक वेल येश घेतले तसे घेतील की काये श्री चे चिती आहे न कले: याची निशा जाहली आहे कीं रायास येंदा फौज बधत नाही, यैशे अडचणीत घ्यावें, यैसा विचार घाटला आहे. आम्हास न पुसत. आटोलियाच्या गढ्या तीन लुटल्या आनी मालमालियेत लुटिली, गाव मारिले. मूल हे कलह करायाविषयी दढतर खातर आहेती. विदित जाहले पाहिजे. स्वामीनी या गोस्टीची पैरवी मजबूत करावयाची ते केली पाहिजे. गाफील न राहिलें पाहिजे. वरकड कितेक वर्तमान श्रीमंत राजश्री रावजीचे पत्रावरून विदित होणार. दृष्टश्वप्नाने सावध जाहलें पाहिजे. आनंदरायाने निशा केली जे स्वामीसी बिगाड केलिया स्वामीचे समागमी कोन्ही राज्यातील कुतरेहि होणार नाही. त्यावरुन नाश श्रिष्टीचा आरभला दिसतो. विदित होये हे विज्ञप्ति.

¶*Ganesh Ballal informs the Peshwa of the change in the attitude of the Nizam towards him since the arrival of Anandrao Sumant at his court.*

No. 69] [*30-10-1730*

छ ६ जोवल.

श्री

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत स्वामीचे शेवेसी

विनंति उपर. आज शुक्रवारीं आटोलियाचा व सिदोजीचा व कंठाजीचा वगैरे मजकूर गयासखांजीस हटकिला. त्यास उत्तर दिल्हे जे. आटोळियाच्या गढिया पाडाव्या इतका मजकूर मात्र आम्ही शहरीं तुम्हांसी केला. परंतु खुदा गैबदानखानाची जुबानी खरी केली कीं नवाबांनीं तिकडे येऊन आम्हापूर्वीच गढिया पाडिताती, यैसा जाब दिल्हा. म्हणों लागले कीं आम्ही दाऊदखानाचे तगीरीं नवाब सुबेदारी करून आले होते, तेव्हां जाल्हनापुरी वगैरे जिलेदार ठेविले

होते. चौथ गनीमाई असतां एक दाम दिल्हा नाहीं. ठाणेबंदी करून मारीत होतो. आतांही हजार स्वार जाल्हनापुरी ठेऊन आटोळियास तंबी करून चौथाई कमावीसदार रास्ती कचेरींत घेईल तर देऊन. आम्ही उत्तर दिल्हें जे एक गाव पांगरी बावनीयाची पा जाल्हनापुर तेथें या वरसी अमिलानें चारसें रुपये दुबार वसूल घेतला. आम्हांस एक पैसाहि दिल्हा नाहीं. गुजस्ताची चौथ दिल्ही नाहीं. कचेरीत आमील रास्ती चौथ देतील तर काय पाहिजे! मग सेख काबिलास पुसों पाठविलें. त्यानें व जमीदारी व अव्रुतराय पेशकार यांनीं गोष्ट उडविली. मूळ याचे मनीं कपट पुरतें आहे. स्वामीजीसी वैर राखितातो. सिदोजी कंठाजीचा मजकूर केला तोही उडवाउडव केला. कंठाजी तर मोगलाईत येत नाहीं. आणि उदाजी कंठाजी जो कोन्ही येईल तो ठेऊन. सबब कीं तुम्ही करारास बेकरार जाहलेत जे, रंभाजीचा बिरादरीचा जमादार छीहजारी तीन हजारी मनसबदार तुम्हाकडे आला तसाच माधोराऊ पिंगला आला, तसेच महिपतराऊ सिंदा ज्याचा आजा बाप मनसबदार व तो मनसबदार तुम्हाकडे तुम्ही घेऊन त्यास सरपाटीलकीची, नसती करारमदारांत गोष्टी नाहीं ते सनद करून देऊन मुल्क लुटवितां. श्रीपतराऊ आनंदराऊ कबूल करून गेले जे माधोराऊ वगैरेस पाठवितों. हमेज पाठवितातो. आम्ही तसें न केलें. तुम्हां पासून अंतर पडलें. मग सुलतानजीनें लिहिलें जे सिदोजीराऊ तुम्ही मनसब गांव देत नाहीं तर तिकडे राहत नाहीं, गोसावी होतो. जरूर जाणोन लोनार, मेहकर व पुसद व पंचगव्हाण चार परगणे देऊन बोलाविला, तो पैठण अगर सेवगाव मागत होता, परंतु न दिल्हें. यैसा जाब दिल्हा. आनंदरायानें राज्याचा श्रम गमवायास मात्र नारबाचें पत्र घेऊन येऊन दोन गोष्टी भेटीचे रोजीं घालोन सल्याची बदनामी आपले सिरीं घेतली. यांस पाय ठेवावयास जागा जाहाली कीं आनंदरायानें म्हटलें जे, जसे पातशहाचें तुमचें सख्य तसें महाराजाचें व बाजीरायाचें सख्य. त्यावरून खरें बोलिला अगर खोटें, परंतु त्यास वैर करावयास भेद कळला. आतां आनंदरायासहि पुसत नाहीं. हालीं आतां मागती आणाप्रमाणा लटकियाच करितो. शास्वत नाहीं. परंतु अलियातागाईत आजवर पहिली भेटी मात्र जाहाली. त्याउपर भेटी नाहींत. राऊ सुमंत त्यांची हे गति, दुसरे राज्याचे मुसाहीब आम्हांस कोण पुसतो! भिवराऊ सुलतानजीचा आला आहे तो नित्य दरबारास जातो. विदित होय हे विज्ञप्ति.

¶*News-letter from Ganesh Ballal to Bajirao from Aurangabad, reporting how the Nizam began to evade payments and engagements contracted (in the treaty of Shevgaon, 1728). Anandrao Sumant came to visit him from Shahu, but the Nizam did not shew him proper attention.*

No. 70] *[30-10-1730 ?*

पो छ ७ जमादिलोवल.

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत स्वामीचे शेवेसी

विनती. उपर, सैदहसनखानाचा मेहुणा घसिटखान नामे कटकात आहे, तो भेटीस आला होता. त्याने कितेक वर्तमान सागितले की सैदहसनखान जागिरीत आहे, परतु बहुत बेदील, आनी साहेबुमन[1] म्हणजे सरदार घर वतनदार हमसरचा[2] जितके हमसरीये[3] तितके याचे दोन महिनियाचे चाकर सारखे आहेती. यास धनियासारखे मानिताती व जितके जमातदार नवाबाचे चाकर तितके पूर्वी याजपासीच चाकर होते. याची तसली दिलबरी शिपाही यास ठावकी आहे जे प्रमाणिक आहे. येकवचनी आहे. येसियासी त्यास धोडाजीने स्वामीचे पत्रहि आनिले आहे. त्यांस देऊन तो कमतर तऱ्ही हजार स्वारानसी उठोन स्वामीकडे आला म्हणजे याचेहि कटकात भरड पडेल. तो मोठासा साहेबु-मन आहे व अबदुलरहीमखान तापीतीरावर आले तेही रुसले आहेती व सैदजमालखानही फकीर होताती. यैवजखान व हामीदखान मेले. कितेक लोक बेदील. हेच म्हणतात जे याची बुध फिरली. मरण समीप आले. बाजीरायाचे हाते मरणार म्हणोन येसी वर्तनूक आरभिली आहे. मूळ आपले राज्यात याने फितूर करीतो, परंतु याजला याचे कटकातही श्रीने यास बुधि यैसी दिल्ही जे सहजेच फितूर याचा हाच करीतो. तसमात स्वामीजीचे पदरी वडिलाचे पुन्ये समर्थ व शाहू राजियाचे राज्यास जो कोन्ही अनिष्ट चिंतील त्यास यैसा भ्रम प्राप्त होतो. आनिकही वाहदखान वगैरे जमातदार नित्यानी येताती की अभयेपत्र प्रधानपंताचे आणवाल तर उठोन जाऊन. आटोलियाच्या गढिया पडल्या म्हणोन भये जाहाले. त्यास्तव हातीमाहाल व गावखानियाचे तोफांचे बैल वगैरेस आज्ञा, किमपि दूर न जाऊं देणे. इकडे पांच सात हजार फौज नाही, याकरिता मात्र हावभरी आहेती. पठाण तर अद्यापि कोन्ही ठिकानीहून चळन केले नाही. बहुधा स्वामीस महदयेश पूर्वीहून अधिकोतर हा देणार हे दिसोन येतें. गयासखान मोठा कपटी, प्रपंची. यास आपले राज्यातील आपलेच लोकाचे विद्यमाने भेद कळला. म्हणोन यास गरुर बहुत जाहला आहे. परंतु श्री सत्याकडे आहे हा भरवसा पूर्ण आहे. साराऊंष माहाराजाणी काये ते वर्तमान

---

१ मोठ्या मनाचा ? २ हमसर = ग्रामस्थ. ३ हे शब्द चांगलेसे लागत नाहींत.

चितास आलियासारखे अंबाजीपंताचे विदमाने पावऊन चाकरलोकाचा धरबंद, श्रीपतराऊ व नारबाचीं पत्रें घडीघडी येताती, यास फुसी देताती, तो करविला पाहिजे ; व दावलजी व फतेसिंग स्वामीचे फौजेस शामील जाहालेसी याची बातमी आली म्हणजे काही चमत्कार दाखविलियाने याची त्रिधा होईल, येसे येथील कितेक म्हणताती. ते थोर लोक अवशकच आहेती. विदित होये हे विनती.

अभयपत्र येईल तैसे हसनखान व घासिटखान उभयेताचे नांवे पाठविले पाहिजे. हे विनती.

¶*News-letter from Aurangabad, written by Ganesh Ballal to the Peshwa, giving an account of the state of the Nizam's helpmates, and those of Bajirao also.*

No. 71] [*31-10-1730*

छ ६ जौवल आंबीधारगाव.

श्रीशंकर.

श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे शेवेसी विनंति. स्थापित शेवक गणेश बलाल साा नमस्कार विनंती. उपर, येथील क्षेम ताा कार्तिक शुध १ शनवार प्रात:काल मुाा लस्कर निजामलमुलक दर जागा मौजे मेढेगाव भायेगाव पााा साकरखेडले धर्म स्वामीचा जाणोन निजानंद लेखनास आज्ञा केली पाहिजे. यानंतरे स्वामीजीची आज्ञापत्रें शेवकास व धोंडाजीस व चिरंजीवित सदासिवपंतास [वरचेवर येत गेली] जे. निजामलमुलक कूच दरकूच जलदीने येताती. शह-रास पावले असतील. तुम्हास जाऊन इतके दिवस जाहाले, कांहीं वर्तमान, काये मनसुबा, कोनीकडे जातो, हे सविस्तर वरचेवर लिहिणे म्हणोन आज्ञा. यैसियासी आलियाताा दोनतीन पत्रें वरचेवर संकलित जाहाले वर्तमान लिहीत गेलो. शेवेसी प्रविष्ट जाहाले असेल अगर होईल. बागजी तर वाटेत अजिंटियापासी मेला. दीपसिंग वगैरे आले होते ते वर्तमान लिहिलेच आहे. काल त्यास सात सिरपाव तीन तीन वस्त्रे देऊन बिदा केले. परंतु ते तापीतीरचा सुभा आबदुल रहीम-खानाचे तगिरी[1] हफिजुदिनखान मेहुणा केला तो लस्करात आहे, त्याजबराबर हे जाणार म्हणोन सिदोपंती आज येऊन सांगितले व खरगोनचा खोजा महुनली-खान मकडाईकर फतेसिंग राजियाने मारिला म्हणोन गप होती. त्यास त्याची अर्जदास्त आली. तो मात्र जिवंत ; परंतु फौज मुन्हेचे[2] लोक मारले गेले खरेच.

---

१ तगिरी = बदली ; बडतर्फी.

२ मुना = मुकाबला. मुन्हेचे लोक = आघाडीचे लोक अर्थात मातबर लोक.

मीर महमदखान जमातदार स्वामी जाणताती तो मेला. विदित जाहले पाहिजे. दुसरें वर्तमान सैद जमालखान पहिले शहरास आले होते तेव्हा बदनाम होऊन कची मसलहती केली होती. त्यामुळे नवाबानी त्यास तगीर करून शुजायेतखान बालापुरकर त्यास बालापूर वगैरेची आमिली बाहाल ठेऊन सुबेदारी वराडची दिल्ही व जागिरा सरकारच्या वराडातील याची दिवाणगिरी आमील तगीर बाहालीचा येखत्यार दिल्हा. कलावे म्हणोन लिहिले असे. कितेक मुसाहिब[1] व गयासखान व नवाब अद्यापि बिगाडाची गोस्ट मात्र तोंडातून काहाडीत नाहीत. परंतु तमाम कारभार व आमचे ठाई अनादर. स्वामीचे अगर माहाराजाचे जानबातीचे[2] आनंदराऊ व आम्ही आहोत, परंतु कोन्ही बोलाऊन गोस्टी पुसत नाही न कुच आणिक लोकांचे वकील येताती त्यांचा गौर. चंद्रसेन रुसला त्याची समजावीस होत आहे, परंतु समजत नाही. निदानी समजावीस होईल. स्वामीस कलावे म्हणोन लिहिले असे. सारांउष याचें मनी पूर्ववत कपट खरेखुरे आहे. सावध-तेने कर्तव्य ते करावे हे विनंति.

¶*News-letter from Ganesh Ballal to the Peshwa, giving him news of the treacherous plans of the Nizam with reference to Bajirao and Shahu.*

No. 72] [*1-11-1730*

पो. छ ७ जमादिलावल

श्रीशंकर

श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत स्वामीजीचे शेवेसी स्थापित शेवक गणेश बलाल सा। नमस्कार विनंती. उपर, विनवावया प्रार्थना ऐसीजे. येथील क्षेम कार्तिक शुध २ रविवार मु॥ मौजे मेढेगाव पा॥ साकरखेडले, धर्म स्वामीचा जाणोन निजानंदलेखनआज्ञा केली पाहिजे. यानंतर काल छ २९ शनवारी हुजूरचे जासुदाची जोडी आली होती त्याबराबर सविस्तर वर्तमान विनंतीपत्री शेवेसी लिहीलेच होते प्रविष्ट होईल. आज बारकाईने जो शोध जाहला तो तेथवर करून ज्या द्वारें वर्तमान कळले त्याने मायेने आण घालून सांगितलें. आजी तजवीज कर्तव्यतेचीहि पुसिल्याने सांगितली तेहि शेवकाचे मते चितास आली की मुख्यास ही गलतनिशा करणार लटकेच म्हणोन कलले. आजी दाभाडियावर दबाव होईल कीं, फतेसिंग व दावलजी सरलस्कर येक होऊन येताती. त्याहीवरी स्वामी सर्वज्ञ आहेती. परंतु सत्वर विवेक कर्तव्य तो करावा. दर्शविले कीं

---

१ मुसाहब – स्नेही. २ तर्फेचे.

येक स्वामीसीच बिगाड परंतु पैरवी राज्य बुडवायाचे फिकीरीत आहे. यास स्वामीचा ही उत्कर्ष नित्य दाहक जाहला आहे. येकदांच सला मोडिला तर मुलकाची ही खराबी आनी गनीमाई वाढेल म्हणोन जो प्रेत्न बनतो तो करुन पाहतो. आनंदरायानी भेटीचे रोजी पार्तडे[1] वाचिलें व दुसरियाने गयासखाना जवली बकवाद केला. आता निसुर बैसला, परंतु गोस्टी उतम नाही. सत्वर माहाराजास व अब्रुतरायास ल्याहवयाचें ते लिहून तिन्ही फौजा स्वामी सरलस्कर व फतेसिंग येकत्र जाहल्यासें यास कलले. आजी आटोलियास व संताजी जाधव व पिलाजी जाधव यासी आज्ञा जाहली म्हणजे डोले उघडतील. आजी पत्रें यास ल्याहावी की तुंम्ही रास्ती चौथ देत नाहीत म्हणोन हे खटखट करीत असतील तर रास्ती चौथ देऊन कलह मोडने. मूळ माहाराज व आम्हीं सला तोडीत नाही यैसी पत्रें याचेसारखी कृत्रिमांची स्वामीनीहि ल्याहावी. जशासी तसें व्हावें तर पेशे[2] जातें. स्वामीस आम्ही विनंती काये ल्याहावी? मूळ कळले वर्तमान शेवेसी विदित करावें. अबदुल रहीमखान भेटले. आतां कोन्हीकडे जातील पाहावें. मागाहून लिहिले जाईल हे विनंती.

¶*News-letter from Ganesh Ballal to the Peshwa from the Nizam's camp near Sakarkhedle. The Nizam is reported to be planning a campaign against the Peshwa.*

[*1-11-1730*

पा छ ७ जमादिलोवल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधान पंताचे
शेवेसी

विनंती उपर. काल प्रात:काली कितेक वर्तमान येथाज्ञाने आढळले ते शेवेसी लिहून पाठविले. पावेल. आनि अभिप्राये कलोन योचैना[3] कर्तव्य ते करितील. आज छ ३० राखरी रविवारचे वर्तमान तर बहुत बारिकाईने परामृश करितां ज्यास स्वामीनी पत्र लिहिले होते तो व आनी येक व मुख्य यैसे त्रिवर्ग होते. येक महिनियाची गोस्ट आहे कीं नवाबाने उमाबाईची व कंठाजीची पत्रें आली तेव्हा या दोघासी विचार केला जे या प्रकारची पत्रे आली आहेत जे, कांही कवडी मागत नाहीत. फुकाचा आस्त्रये मात्र नवाबाचा असावा. म्हणजे प्रधान पंतास

---

१ पातडे = पंचांग, रडगाणें ?　　२ पेश – मालकास पोहोचते.

३ योजना.

आम्ही युध करून मोडून. जर त्यानी आम्हास मोडिले तर मग तुंम्ही जागिरा व मनसब द्यावी. आनी आम्ही मोडिले तर राजा शाहूचें राज्य बुडवितो कीं राजाच आम्हांस भांडवितो. राज्य बुडाल्यावर संभाजी राजियास रांजी स्थापून त्रिंबकराऊ सेनापती व कंटोजीस सरलस्कर द्यावे म्हणजे नवाबाचाही बोलबाला होत आहे ऐसे कितेक प्रकार बांडे व दाभाडियाची पत्रे गयासखानीचे विद्यमाने आली होती. त्यावरून दोघे मुसाहेबै[1] बोलाऊन नवाबाने विचार पुसिला. येकावर तर तूर्त इतराजी, परंतु मनसुबेबाज उतम व यैवजखानसारखा येकरंग सलुखी त्याचे नाव तुम्हीं ज्यास पत्र लिहिले तो हिकारपूर्वक व दुसरा अकारपूर्वक यासी पुसिले कीं यैसी पत्रें आली आपले कांही वेचत नाही. तुमचे विचारास कैसे येतें? त्यास स्वामीचे मायेत आहे. त्याने उतर न दिल्हे: अकारपूर्वकाने म्हटले जें हा मजकूर पहिल्यासारखा संभाजीचे वेळेचाचसा दिसतो. सुलतानजीचा इतका भरवसा नवाबसाहेबांस होता जे वीस हजार फौज मेलऊन बाजीरायास मोडिल, परंतु कांहीच न जाहलें. तसेंच हेहि आहे. कठाजीचा तेव्हांही वकील आला होता. आखीर तिकडेच राहिला. याचा इतबार धरावासा नाही. मग नवाब सरसाऊन बसोन जाब दिल्हा कीं मजला संभाजीची सिरे[2]चोट लागली आहे की येक वेल राजी बैसवावे व शाहूस मोडावें. अनायासे मनसुबा फुकटफाकट आला आहे. घरांत कलह लागोन जो मोडिल तोच उणा जाहला. आपले काये गेले? यैसे बोलिला. विदित होये हे विनंती.

¶*News-letter from Ganesh Ballal. Mentions the Nizam's intention to put down Shahu, install Sambhaji and appoint Trimbakrao Dabhade his Senapati.*

पा छ ७ जमादिलोवल

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत स्वामींचे शेवसी

विनती उपर. नवाबानी आर्नाक जाब दिल्हा जे 'बाजीरायानी कंठाजी वगैरेस मोडिले तरी उतमच आहे'. अकारपूर्वकाने जाब दिल्हा की त्यास आपला विचार बाजीरायास कळला कीं आपण दाभाडियाचे विचारात आहोत. त्यास मोडिलियावर राजपूत वगैरे फौज आणून बिगाड करतील तर कैसे? उतर दिल्हे जे 'ते गरीबानी काये तरवार धरणे

१ सल्लागार. २ त्वष्ट, झुणझुण, लकडा, तगादा.

आहे? व शाहू राजियांचेहि मनोगत आपणास चिमणाजीपंत, सुलतानजी निंबालकरानी व बोलतां बोलतां आनंदरायनी आम्हास सागितलें कीं बाजीरायासी काये, की तुम्ही सर्वासी बिगाड कराल, आनि येक राजामात्रांसी लटकाच सलूख ठेवाल, तऱ्ही राज्यास सलूक मान्ये. परंतु बिगाड करनार ही यैसी गलतनिशा याची पुरती जाहाली आहे. यानी विचार केला जे बिगाड तर करूं नये. चौथ तर रास्ती देऊ नये. हे गुजरात मालवियात जाताती तसे जाऊं द्यावे. हेरकैसे[१] उणे करावे. विज्यापुरची चौथाई उडविली. भागानगर तसे घेतले. बिंवारची (सी)? ठाणी गनिमाची उठविली. तिकडे चौथाईचा सुरलित अमलच नव्हता. राहिले तीन सुबे. आम्ही इकडेहि आलो. दावलजीस व फतेसिगबावास इकडे येऊं देत नाही. टकापैका येक वरीस याचे हाती न लागला म्हणजे सहजच बुडतील' यैसे येसे मनसुबा गेयासखानाचे (व) नवाबाचे तूर्त आहेती. हे सला तोडितोसे मुखेकरून म्हणत नाही. राज्यासी सला तोडीत नाही. राजा असा आप्त, त्याचा आमचा स्नेह. बाजीरायाचा स्नेह. यैशा लौकिकीं गोष्टी सागतो, आनि स्वामीकडील धोंडाजी अगर आम्हासी रूख देत नाही[२]. सबब की दाभाडे बांडे याचे वकिलास कळेल कीं प्रधानपंताचे वकिलासी स्नेह करून बोलताती व सलाममुजरा होतो, यास्तव स्वामीकडील अगर राजियाकडील आनंदराऊ आले आहेती (त्यांस) निर्माल्यवत ठेविलें आहे. हे सदरहू वर्तमान सुमंतास विदित नाही. मूळ राज्य घरभेदियानी बुडवावेसें प्रकार यास सांगितले. हा मोठा मायावी. पाहोयासी[३] दरबारी उगीच चर्चा करितो कीं राजे थोर व नारबा व चिंतामण व आनंद याचे आज्ञेत राजा आहे, असा प्रतिनिधप्रधानपंताचे (हि) नाही. येसे दर्शऊन राजा गाफील करून स्वामीसी समजोन मग राजियासी समजने किती? क्लेश नाहीत. हरकैसें संभाजीस राजीं स्थापावे. हे विनंती.

¶*News-letter from the Nizam's camp, communicating the Nizam's plans to put down Bajirao and put Sambhaji on the throne of the Marathas.*

पाा छ ७ जमादिलावल

श्रीशंकर.

पुरवनी श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामीचे शेवेसी विनंती उपर. आम्ही हिकारपूर्वकास जो आपल्ये मायेत, ज्याने वर्तमान सदरहू निवेदिले, त्यास पुसिले की 'याचा उपाये काये करावा? हे कोण्ये गोस्टीने शरमिंदे होतील?' त्यानी

---

१ हरएक उपायानें, कसेंहि करून. २ समोर बोलणें करीत नाहीं.

३ वरवर, लौकिकांत पहावयास गेलें तर.

उतर दिल्हे जे, ' सांगणारानी निशा केली कीं, बाजीरायासी कोन्ही मऱ्हाठी फौज राजियाची शामील होत नाही, म्हणोन निशा केली आहे व दावलजी व फतेसिंग यासी हे वराडात येऊं देत नाही. राजियाहातीच राजियाचे मुतसदी घाट घडोन ठेविला आनि नवाबास लिहिले आहे. यैसियासी शाहूराजियास राज्य राखने असेल व बाजीरायांसहि या गोस्टीचा अहंकार[१] असेल तर दावलजी व फतेसिंग रायाचे फौजेस शामील जाहाले म्हणजे नवाबाचे डोले उघडतील. व दाभाडे पहिल्यापासून राज्याचे पायासी शत्रुत्व चालवितातीं, येकनिष्ट नाहीत. सुलतानजी निंबालकर येकनिस्ट होते त्याचा इमान कळला (?) तसा दाभाडियाचाहि वळखावा. ऐसा जाणोजनमाचा (?) राज्याचा जाणता' यैसी तजवीज हिकारपूर्वकाने सांगितली. स्वामी उतम: देखतील ते करतील. मूळ हे सविस्तर वर्तमान माहाराजासहि विदित केले पाहिजे. बहुत विचार करणे लागेल. स्वामी सर्वज्ञ आहेती. पैरवी केली पाहिजे हे विनती.

¶*News-letter giving Bajirao an account of the plans and intrigues of Nizam-ul-mulk.*

No. 73] [*1-11-1730* ?

पो छ ७ जमादिलोवल

श्रीशंकर.

पुरवनी श्रीमंत राजश्री प्रधानपंत
स्वामीचे शेवेसी.

विनंती उपर. वासदेवपंत कानोजीचा वकील आनंदरायांनीं आम्हादेखतां बोलाऊन आणून बहुत चढउताराच्या गोष्टी नेसीहतशिक्षा[२] करून म्हणों लागले कीं, तुम्ही मोगलाईंत याल तर खापर हातीं घेऊन भीक मागाल, ऐसें अधिक उणें बोलोन त्यास निरोतर केलें. त्यानें जाब दिल्हा जे, येक प्रधानपंतांस मात्र वचकतातीं. नाहींतर राजियासी कांहीं संवशेये[३] धरीत नाहीं. मग सुमंतांनीं धीराजी पत्रारास आपण घेऊन गेलों, यैसें केलें, तैसें केलें, ? (?) आमचा चमत्कार तुम्हांस कळला असेल, माहाराजापासून पुसोन आलों आहोंत. हस्ताक्षर पत्रहि घेऊन येत होतों. श्रीपतराऊहि बसले होते. जर तुम्हास आमचा इतबार असेल तर त्यांस पत्रें लिहिणें. परंतु कानोजीस इतबार येणार नाहीं. येसी रदबदली

---

१ अभिमान. २ उपदेशाच्या व जरबेच्या गोष्टी सांगून, नरमगरम बोलून.
३ भीति, वचक.

वासदेवपंतासी केली जे, आम्ही दरम्यानें आलियावर प्रधानपंत अगर कोन्ही बोलों सकणार नाहीं. मग वासदेवपंतानें पत्र सुमंताचें घेऊन आपलेंहि लिहिणार. विदित होये. विशेष. चंद्रसेनाचा रुसवा अद्यापिवर निर्गमला नाहीं. फौज दोन हजार उतम आहे. रामाजी दगडोनें त्याचा दोरा आनिला आहे जे श्रीमंत राजेश्री बाजीराऊजी दस्तगिरी करून माहाराजास भेटऊन सेनापती देवितील तर उठोन येईल. आम्ही उतर दिल्हे जे त्याची शराबेची तार उतरलियावर जर खुरेखुरे चित्त वळत असेल तर काय चिंता! दाभाडे व बांडे गायकवाड इकडे येणार, राज्यांत बदलणार, त्यांचे ठाई यांसीं श्रीमंत पंतप्रधान स्थापितील. परंतु यांचा दृढनिश्चये असावा, त्यास गोष्टीगपा रामाजीपंताच्या प्रासिध आहेती. म्हणताती कीं प्रधानपंताचे दाश्यत्व करून राजी राखोन त्यांचाच होऊन राहील, व मोगलावर जे फत्ते पावेल तेही अनभवी कळो येईल. इकडील पाणियाचा गुण की मोगलाचें अन्न भक्षिल्याचा राहत नाहीं म्हणोन सांगत होते. मागाहून त्याची इच्छा असेल, आनि लागू होतील तर सविस्तर लिहून पाठऊन. विदित होये. आजताा आटोलियाच्या साद गढिया लुटून गाव पेठ वस्तभाव कुल लुटून गढिया पाडिल्या. विदित होये. तेही पाचशें निवडक जमा जाहाले आहेती. हातपाये हलवणार, परंतु आम्ही वरचेवर मना करितों. परंतु त्यांचें नुकसान बहुत जाहालें. त्यांचे मनी सला तोडितोंसें घालों नये. हात उचलून चौथाई सरदेशमुखी सरकारचे आमील चोरटे देतील ते घ्यावी. स्वार कमावीसदाराबराबर नसावे. असले तर लुटून घ्यावे, मनांत कपट (कीं) राज्य बुडवावें म्हणोन, यैसें परिछिन आहे. हे विनंती.

¶*Letter addressed to the Peshwa by Ganesh Ballal from Aurangabad. Kanhoji Bhosle, like Chandrasen Jadhao and Dabhade, was trying to desert the Maratha cause and join the Nizam. Bajirao is apparently trying to win back Chandrasen; while the Nizam seems to be trying to induce Dabhade, Bande and Gaikwad to desert the cause of Shahu.*

No. 74] [*4-11-1730*

छ ४ जो मु खोटे.

श्रीशंकर

पुरवनी श्रीमंत राजश्री राऊजी स्वमीचे शेवेसी

विनंती उपर. आज बुधवार त्रितीये प्रहरी वर्तमान आलें कीं तुकोजी गुजरासी व रघोजी भोसले व रानोजी भोसलियासी जुंज जाहाले. लडाई बरी जाहाली. तुकोजी गुजर रणात पडला. ठार जाहाला. रघोजी व रानोजीकडे जमाव फुटोन

तुकोजीचा आला. कानोजी भोसला माहोराकडे उठोन जुज जमियेतीने गेला म्हणोन वार्ता आहे व रानोजी रघूजीने नवाबाचे बैल सरकारचे बालापूर परगणियाचे येके दो गावात चरत होते ते गाव मारिले त्यामध्ये वळून नेले. शुजायेतखानाने लिहिले. परंतु सोडिले नाहीं. मग गयासखानाचा लेक दोन हजार फौजेनसी त्यावर धावला परंतु ते दूर निघोन गेले. चंद्रसेनाचा व नवाबाचा अद्यापिवर रुसवाच आहे. आज बाबूराय वकील चंद्रसेनाचा गयासखानानी बोलाविला आणि खिलवतात नेऊन हमवार करावयाचा मजकूर केला. समजावीस होईलसी दिसत्ये. येंदा दोन हजार स्वार पांढरे उतम जमाव बराबर आहे. विदित होये व परगणोपरगणे ठाणेबंदी अमीलाचे तैनाती स्वार करितातीं. तूर्त सुबेदारी औरंगाबादेची हफीजुदिखान सादुलाखानाचा नातू त्याचे नावे शौहरत[१] आहे. मग कोण ठेरेल ते पाहावे व दीपसिंग वगैरे वकील शहरी आले ते थोरले नवाबाचे कटकात येऊन काल मुलाजमती केली. नवाबानी मेजमानी पाठविली. मेवा पाठविला. परभारे जात होते. येथें आलियाने बेवकरी[२] बाह्यात्कारे दिसोन आली की बदरका[३] घेऊन परभारे न गेले. मागती इकडे आले व सविस्तर वर्तमान जाबसालापूर्वी शेवेसी लिहिले आहे. बाह्यात्कारे तमाम लोक म्हणतात कीं बिगाड करील तर खिपत[४] खातील. मुखश्री दिसत नाही. आजी जाबसाल तर तैसा जाहाला. त्याहिवरी न कले. आटोले कुल किरकोली परगणाती जमा होऊन रानोजी व रघोजी भोसले याकडे गेले. .विदित होये हे विनंती. उपर कंठाजी बाडे येणार. कोन्ही म्हणेत की पांच हजार फौज आहे. कोन्ही म्हणताती दाहा हजार फौज आहे. परंतु येतो तहकीक म्हणोन नवाब धोंडोपंतास अगर आम्हास बोलाऊन काही पुसत नाही की त्यास कलले तर येणार नाहींत. यैसेहि कितेक लोक मजालेसी[५] म्हणताती. हेहि तजवीज त्याचीच असेल. मूल प्रगट तर सला मोडीत नाहींत. दबावनी मात्र दाखविताती यैसेहि बोलताती. बागजी अजेठी याचे सरायेपासी मेला मग दीपसिंग वगैरे इकडे आले. सिदोपंतहि आले विदित होये हे विनंती.

¶*A news-letter from north giving detailed news to Bajirao Peshwa. There was a fight between Tukoji Gujar, Raghoji and Ranoji Bhonsles, in which Tukoji Gujar lost his life and consequently Ranoji and Raghoji ravaged the Nawab's provinces. "Though Chandrasen and Nawab are still disaffected towards each other there are possibilities of a compromise as Gayaskhan has sent for Baburay, the Vakil of Chandrasen." Towards the end of the letter, the news regarding the movements of Dipsingh and Kanthaji Kadam is given.*

---

१ प्रसिद्धि, आवई, कीर्ति. भावार्थ औरंगाबादची सुभेदारी हफीजुद्दीखान यास मिळेल अशी जनवार्ता आहे. २ अप्रतिष्ठा.

३ Escort. ४ फजिती. ५ मुत्सदी, दरबारांत.

No. 75] [9-12-1730

श्री

तीर्थरूप राजश्री राऊ व
ता राजश्री आपा स्वामींचे सेवेसी.

अपत्ये मल्हार तुकदेव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. स्वामीच्या आसीर्वादेकरून ताा छ ९ जमादिलाखर बुधवार मध्यरात्रपरियेंत कुशल आसो विशेष. दरबारीचे वर्तमान तरी, राजश्री आनंदराऊ पंडित सुमंत यांचे पत्र छ १८ जमादिलोवल मुाा मुदाणे पाा आमलनेर येथून आले; ते छ मारी संध्याकाली प्रविष्ट जाले. त्यामध्ये मजकूर लिहिला होता; भावसिग ठोके यांणी दोन तीन वरषे खानदेस प्रांते व वरघाटे धामधूम करून मुलकास उपसर्ग बहुत दिल्हा; त्याचे पारपत्य जाले पाहिजे. आणि नागोजी पाटील मौजे मलगाऊ पाा निंबाईत याणे दाहा वीस वर्षे पुंडावे करून, उपसर्ग केला. त्यांस नतिजा देऊन, रयेतीचे बरे करावे याकारिता, नबाब निजामन मुलूक याणी उभयेतावर मोहीम करून, मौजे मुदाणे येथे मुकामास आले. त्यास मौजे मजकुरी ठाणेदार अंताजी रुद्र होता, त्याने ठाणे वोस करून पलोन गेला. त्यामुले गावास उपसर्ग लागला. वरकड ठाणियास उपसर्ग लागला नाहीं. इतकियामध्ये नबाबास वर्तमान आले की, राजश्री पंतप्रधान याणी भावसिग ठोकियांस चाकरीस ठेविले. पाा लोहनेर व खारी येथे अजम गयासखान याचे ठाणे होते, त्यास गांव मारून, फौजदार धरून, तेथील कुली वस्तभाव घेतली. यैसी दोन्ही वर्तमाने विदित जालियावर, नबाब बहुत श्रमी होऊन बोलिले की, आमचा व माहाराजाचा श्नेह चालत आसतां, आमचा मुलूक मारावा, ठाणेदार धरावा, हे गोष्टी उचित की काये ? भावसिग ठोके याजवर आम्ही मसलत केली असतां, त्यास चाकरीस ठेवावे; हे गोष्टी उचित की काये ? यैसे जालियावर श्नेहाचे प्रयोजन आहे यैसे नाही. तुम्ही आम्हापासी राहावेसे नाही. यैसे किते भाषण केले. यैसे वर्तमान तपसिले राजश्री स्वामीस लेहून पाठविले. त्यावरून राजश्री स्वामीनी आपणांस पत्र तपासिले लेहून पाठविले आहे. त्याचा आर्थ चितांत आणून, भावसिंग ठोके यांस चाकरीस न ठेविता त्यास निरोप दिल्हा पाहिजे. काा लोहानर व खारी येथील फौजदार यास सोडून, देखील वस्तभाव घेतली आसेल ते माघारी देऊन, त्याचे कबज घेऊन पाठविले पाहिजे. स्वामीनी किरकोल उपसर्ग करावे, नित्य नालीश दरबारांस यावी, हे गोष्टी स्वामीचा पदायोग्य नाही. कौली मुलूक मारावा आणि दुतर्फा नालीश पदरी घ्यावी, हे गोष्टी उतम नाही. नबाबाचा मुकाम मुदाणियावर आणि स्वामीचा

मुकाम लाबकानीवर जाला आहे. जवल करून राहावे यैसा विचार नाही. नवाब खानदेश प्रांते आले आहेत. ते कुली ठाणी उठवितील; तऱ्ही तुम्ही ते गोष्टीमध्ये मन घालावे यैसे नाही. आणि त्याच्या श्नेहास अंतर करावे यैसे नाही. यैसी आज्ञा राजश्री स्वामीनी केली; म्हणून स्वामीस लिहिले आसे. तरी स्वामीनी कोण्हाचा विस्वास न धरावा. बहुत खबरदार राहून, लाब जाऊन, लस्कर ताजे करून, कर्ज फिटे तो उपाये करावा. नवाबाजवल राहून कलह वाढवावा यांत उतम गोष्टी नाही. तरी स्वामीनी लाब गेले पाहिजे. राजश्री नारबावा मंत्री तलेगावास गेले होते, ते आजी सध्याकाली आले. राजश्री कृष्णाजी दाभाडे फौजसहवर्तमान हुजूर आले. राजश्री त्र्यबकराऊ दाभाडे सेनापती व उमाबाई तलेगावी आहेत. त्याचा बेत आहे की, आपलिया सरजामांत जाऊन आंमल बसवावा. स्वामीस वर्तमान कलावे याकरिता लिहिले आसे. सारांश गोष्ट की राजश्री स्वामीनी आज्ञापत्र लिहिले आणि शफतपूर्वक स्वमुखे आज्ञा केली. तेंच वचन लिहिले आसे की, भावसिग स्वामीजवल आला त्यांस दोन विडे देऊन निरोप द्यावा. चाकरीस न ठेवावा. नवाब निजामनमुलूक याची मरजी राखावी याकरितां भावसिग ठोके यास निरोप द्यावा. काा लोहनर व खारी येथील फौजदार सोडून द्यावा; त्याची वस्तभावदेखील सोडून द्यावी. नवाबासी कलह करू नये. यैसी आज्ञा केली आहे. आणि शफतपूर्वक पत्र लिहिणे म्हणून आज्ञा केली आहे. तर स्वामीस शफत कैलासवासी राजश्री नाना स्वामीच्या पायाची शफत आसे की, भावसिग ठोकियास निरोप द्यावा. हे गोष्टी स्वामीनी केली म्हणिजे, राजश्री स्वामी बहुत सतोषी होतील. स्वामी भावसिग ठोकियांस निरोप देणार नाहीत तेव्हा निजामनमुलूक सख्यास आंतर करीत आहेत. तेव्हा राज्याचे आपेश स्वामीकडे येते. स्वामी राज्याचे प्रधान आहेत. राज्यभारांस उतम दिसेल तो विचार स्वामीनी केला पाहिजे. येविसी राजश्री नारबावा मंत्री याणीहि स्वामीस पत्र लिहिले असे. आमची वोढ फार जाली आहे. तरी स्वामीनी पैका पाठविला पाहिजे. सारांश भावसिग ठोके यास चाकरीस ठेविले न पाहिजे. नवाबासी कलह केला न पाहिजे. स्वामीनी लांब गेले पाहिजे. तीर्थरूप राजश्री तात्या तलेगावीहून पुणियास आले. तेथून सासवडास गेले आहेत. सत्वरच येथे येतील. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये विज्ञापना.

¶*Malhar Tukdeo Purandare writes to Bajirao and Chimaji Appa: King Shahu's orders to dismiss Bhansingh Toke from service and not to offend Nizam-ul-mulk. The letter vividly describes Shahu's method of dealing with the Nizam.*

990

No. 76] [1730?

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री आपा
स्वामीचे सेवेसी.

विनंती येसीजे. येथील राजकी वृत तर नवाब येथेच आहेत. फौजाची तयारी होत आहे. रा रंभाजी बाजी खानदेशांत रवाना जाहाले व जमीलबेगखां वराडांत खंडागलेयाचे कुमकेस रवाना जाहाले. उतरेकडील फौजा मालवियांत येतात ते वृत मुफसल पेसजी राजश्री बाबूरावजी यांचे सेवेसी लिहिलेच आहे. सेवेसी निवेदन जाहालेच असेल. आलीकडे नवलविशेष लिहावेसे नाही. गोविंद सिधेस्वर खानदेशातून आजउद्या येथे दाखल होणार. त्याजकडील च्यार माहाल आमिली नवाबानी दूर करून हजरून अमिल नवे केले; याउपर ते आलियावर पाहावे, काये ठहरेल. बहुत करून पदोच्युत होतीलसे आहे. जे आमलांत येईल ते खरे. रा चिमणाजी दामोदर येथे आले आहेत. रा उदाजी पवार याचे पुत्र गोविंदराऊ तिकडून रुसवा करून नवाबापासीं चाकरीचे उमेदीने आले आहेत; त्यास नवाबाने काही मनसबा देऊन आपणाकडे ठेवावेसे जाहाले होते. त्यास रा सुमंत यांस रा उदाजी पवार याणी लिहिले त्यावरून नवाबास अर्ज केला कीं माहाराज राजश्री स्वामीचा आपला करार काये आहे आणि तिकडील कोणी रुसवा करून आलियास साहेब चाकर ठेवितील तर करार कोठे राहिला? त्यावरून प्रस्तुत त्याचा मनसबेचा डौल राहिला आहे; पुढे पाहावे गोविंदराऊ जातील अगर ठहरतील; निवडलियावर सेवेसी लिहिले जाईल. भावसिंग टोके याचे पुत्र येथे आले. त्यास नवाबानी तूर्त पाच हजार रुपये मदतखर्च देऊन दोन हजार स्वार ठेवायाची आज्ञा केली आहे; त्यापैकी काही स्वार जमा करून सरकारांत दागतसिये[१] जाहाले आहेत. स्वारास शेरा[२] पंधरापासून तीसपर्यंत देतात. विदित जाले पाहिजे. रा सुमंत गोलटगावचे यात्रेस कालीच येथून गेले आहेत. दोचौ रोजी येतील. सेवेसी विदित होये हे विज्ञाप्ति.

¶*This is a news-letter from the Nizam's court, giving news about Jamilbegkha, Khandagale, Govind Sidheshwar, etc. Govindrao, son of Udaji Powar, had approached the Nizam with an intention of serving him ; but the proposals of his service had to be set aside owing to the fact that Sumant at Udaji's instance wrote to the Nizam that it was against the terms of the treaty with King Shahu.*

---

१ घोड्यांच्या व स्वारांच्या निशाण्यांची नोंद, खुणेचे डागसुद्धां. २ पगाराचा दर.

No. 77] [1730?

श्रीशंकर.

पुरवणी राजश्री बाजीराव पंडित स्वामी गोसावी यांसी

विनंती उपरी. नवाब निजामनमुलुक याजपासी कृष्णाजी सुंदर ठेविले आहेती (त्यास) हि लिहिले आहे व नवाबासहि उतरेकडून लिहिले आले आहे की तुम्हाकडील चालणा हुजूर होत आहे व उतरेकडून सरबुलंदखान येत होते त फिरोन दिलीस गेले. वरकड फौज याजवर यावी यैसी कोण आहे. येणार तऱ्ही दोनी वरसे पाहिजेत. आली तऱ्ही काही यापुढे कोण्ही टिकतो यैसे नाही. तुम्हाकडेहि लिहिले येत असेल ते लिहित गेले पाहिजे. कृष्णाजी सुदर याचे पत्र आले आहे तेच बजिनस पाठविले आहे त्यावरून कलो येईल. +बहुत काये लिहिणे कृपा निरतर केली पाहिजे हे विाा.

¶*The last line suggests the handwriting of Anandrao Sumant who writes from the Nizam's Court to Bajirao giving news about the return of Sarbulandkhan back to Delhi. Krishnaji Sundar is said to be posted with the Nizam.*

No. 78] [27-5-1731?

पाा छ १४ जिल्हेज

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंतप्रधान स्वामींचे सेवेसी

कृतानेक विज्ञापना. नवाबानें पत्रार्थ श्रवण केलियावर आज्ञा केली कीं तुम्हीं आम्हासमागमें लस्करास येणें. सेवक बोलिलो कीं "राजश्री बगाजीपंत लस्करांत आहेत. ते वकील मुतलक आहेत." यावर नवाब बोलिले कीं "ते आहेतच; परंतु तुमचें प्रयोजन जरूर आहे. आमचे तर्फेचा जाबसाल तुमचे तर्फेने होईल. आम्ही रावजीस जे ल्याहावयास सांगोन तें लिहित जाणें. आम्हाजवल मजकूर बोलावयाचा असेल तो रावजीनें तुम्हांसच ल्याहावा. तुम्हीं जाहीर करावात. बगाजीपंतास न ल्याहावा, याप्रों तुम्ही रावजीस लेहून पाठवणें व आम्हींहि रावजीस खत लेहवितों कीं कितेक मजकुर रघुनाथ पंडित येही जाहीर केले. त्याचे जाबसाल त्यांस सांगितले आहेत. त्याचे लिहिलेयाजवरून मालुम होतील.

+ येथून अक्षर वेगळें.

आम्हीं रघुनाथ पंडितास समागमे लस्करास नेले इतकें लिहितां," म्हणोन बोलोन सदरहुप्रो खत तयार करावयास मुनसीस आज्ञा केली; आण नवाब बोलिले कीं समागमें येणें. सेवकाने तसेंच बराबर जावें तर बेसरंजाम. पाल पडताल केवल नाही; उघडेयावर राहतां स्वामीचे लौकिकास युक्त दिसत नाही. याजकरितां नवाबास अर्ज केला कीं "आपण बेसरंजाम आलों आहे. आज्ञा होईल तर शहरास जाऊन सरंजामनसीं येऊन पोह्चतों." नवाबाने आज्ञा केली कीं "उतम. शहरास जाऊन सरजामानसीं जलद लस्कारास येणें." इतका मजकूर जाला. छ १ जिल्हेजी गुरुवासरीं प्रात:काली नवाबानें सेवकास शहरीं यावयास रुसकत केलें. काजी करिमुदीनखान व कोतवाल यैसे चितेपिंपलगावचे मुकामींहून नवाबानें शहरास रुसकत केले. कमालदीहुसेनखान दिवाण व अबदुलदईखान करोडा व मीर गदाई अदालतचा दरोगा व मजलिसराय व रतनाकर सोनदेव वगैरे छ १ जिल्हेजी प्रात:कालीं शहरास जावयास रुसकत करून नवाब स्वार होऊन शाहागडावर गेले. नवाब आसफज्याहा धारूरावर आहेत. शहराचा तालुका नवाबानें प्रस्तुत कमालदिहुसेनखानास रुसकत करिते समई सोंपिला. सेवक छ २ जिल्हेजी संध्याकालीं शहरदाखल जालों. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

¶*A news-letter from Raghunathpant: gives news to the Peshwa from the Nizam's court stating that the Nizam had full confidence in the writer and not in Bagajipant. The movements of some Sardars and the Nizam himself are given in the end.*

No. 79] [*25-8-1733*

छ ११ रालाखर

श्री

सेवेसी विज्ञापना. स्वामीच्या कृपावलोकनेकरून ताा श्रावण वद्य द्वादसी मंदवार सेवकाचे वर्तमान येथास्थित असे. आज्ञापत्र सादर जाले; सेवकास पावले. आज्ञेप्रमाणे भला मनुष्य देखील आविलंबे सेवेसी येतो. नवाबास फार बरे वाटत नाही; त्यासी गुरुवारी आबदुलाखान अंदर गेले होते. विनंती केली की आज्ञेप्रमाणे भारभरदारी आणिली आहे. येथे चारा नाही; अवकास असेल तर माघारे पाठऊ म्हणतात. आज्ञा जाली की सनवारी बोलाऊन आणू; रूकसत करू. बोलायासी च्यार घटका पाहिजेत याकरिता दिस लागले. जमाबकसखानास तातकाल रुकसत केले. आजी बोलावितील आणि जाऊन

रुकसत होऊन आवलंबे सेवेसी येतो. मरजीप्रमाणे करून येतो. इलाज काये (?) शर (?) त्याचे नीट नाही. स्रमी वेथेने आहेत. नजला ? आहे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*The letter gives news about the Nizam's Court, a slight indisposition of the Nizam, etc.*

No. 80] [*About 1733-1734*

श्री

राजश्री पंतप्रधान गोसावी यांसी

सकलगुणालंकरण अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य स्नेहांकित बजाजी आठोळे सेनाबाराहजारी दंडवत विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लेखन करावयासी आज्ञा केली पाहिजे. आमचें वर्तमान पूर्वी पत्रें पाठविलीं होतीं त्यांचें उत्तर आलें कीं 'तुम्ही फौजबंदी होणें' कितेक विचार आहे म्हणून राजश्री सुलतानजीराऊ निंबाळकर सरलस्कर यांजवळ राहाणें' त्याजवरून राहिलों. इकडील वर्तमान परस्परें विदित जालें असेल. तांब्र तों संनिध धारूरानजीक छावणीस आहे. काय मनसुबा कोणे वेळेस काय विचार करील हें कळत नाहीं. आपण तरी पूर्वीपासोन स्वामीसेवक येकनिष्ट आहों. कदापि सेवेसी स्वामीकार्यास अंतर पडणार नाहीं. विशेष काय लिहिणे ? कृपा असों दिल्ही पाहिजे हें विनंती.

¶*Bajaji Atole to the Peshwa, saying that in pursuance to his orders he has been staying with Sultanji Nimbalker and that the Nizam is encamping at Dharur.*

No. 81] [*1729 ?*

श्रीकृष्ण[१]

राजमान्या विराजित राजश्री अंबाजीपंत यांसी

प्रति नारायेण दीक्षित कृतानेक आसीरवाद उपरी. येथील कुशल ताा छ १७ माहे शवाल मुा मौजे कायेगाऊ जाणोन स्वकीये लिहिणे. यानंतर

१ हीं ठराविक बालबोध अक्षरें दीक्षितांच्या हातचीं समजलीं जातात.

राजश्री पिलाजी जाधवराऊ यांचें पत्र आम्हास आले त्याची नकल बजिनस पाठविली आहे त्यावरून वर्तमान राजश्री बाजीराऊ प्रधान यांचे कलेल. मुख्य गोस्ट जे आम्ही आशीरवाद दिल्हा होता की येमुनातीरपावेतों अमल जाल. या उपरी राजश्री श्रीपतराऊ रंभाजी निंबालकर यास दोन हजार फौज मोगलाची बार घेऊन भागानगरच्या कामाबदल राजश्री छत्रपतिचे सेवेसी येतात, त्यास परीछिन कुत्रिम बुधीने येतात यांत संदेह नाही. पहिले गयासखान राा बाजीराऊ प्रधान यांजबराबर आले ते दोनशे स्वारासी गेले होते, आतां दोन हजार फौजेचे प्रयोजन काये? तेथे फौजाहि नाहीत. या उपरी श्रीपतराऊ याणी येकांती विचार अहंकारपुरस्कर केला आहे की, ‘जर भागानगरचे न बनले तर मी कुल सेनेसहवर्तमान नवाबापासीं येईन हे तत्वता आहे.’ तर मजला हें पत्र लिहावयास कारण कीं जंवर हे तेथे येत तंवर मुख्य तुमचे वचनांत असिले तर येकांती च्यार गोस्टी उमजून सांगोन यैसे करणे (कीं) गडाखाले माहाराजाही न यावे आणि रंभाजी निंबालकर यांस कृष्णातीराअलीकडे येऊ न द्यावे की आजपावेतो श्वराज्याचे गाव मारून लुटून नेत होता. देखेत[१] देखत मुदेई[२]. बमये फौज श्रीपतराऊ घेऊन येतात हे बरी ध्यानांत गोस्ट आणून दूरवर विचारून लिा प्राा कृष्णातीराआलीकडे येऊ न द्यावे. जर चितास येईल तर राजश्री चिमाजीआपास बमेयफौज हजूर बोलावणे. आम्ही मायेने जे खरेंखुरें वर्तमान आयकिलें ते लिहिले आहे. या गोस्टीस चुकाल तर माझी शफत असे. मुख्य गोस्ट राज्याचे अभिस्ट आहोरात्र चिंतितो, त्यास वेलेस सूचना करणे आगत्य होती. आजपावेतो जे बतीसी माझी बोलते ते कधींहि अनृत जाली नाही. आतांहि निकड जाणून लिा आहे. तर शापतपूर्वक रंभाजी निंबालकराचे दर्शण माहाराजाही न घ्यावे. जर भागानगर बुडाले तर बुडो, परंतु हे पत्र ईस्वराचे आज्ञेने लिहिले आहे. तर तुम्ही वाचून फाडून टाकणे व राजेश्री तुमचे अधीन असिले तर त्यांस वाचून दाखवणे. नाहीतर तुम्ही वाचून तेच घडीस फाडून टाकणे. बहुत काय लिहिणे असीरवाद. राजश्री नानाप्रति अनेक असीरवाद.

¶Narayan Dixit to Ambajipant Purandare informing him of the treacherous intentions of Shripatrao and Rambhaji Nimbalkar in marching on Satara though they avowedly come for the settlement of the Bhaganagar affair. The writer further asks the addressee to caution the King, and not to allow the Nimbalkar beyond the Kistna, and to summon, if necessary, Chimaji Appa with his forces for the occasion.

---

१ उघड उघड. २ दावेदार.

No. 82] [23-4-1734 ?

श्री

राजश्री बाजीराऊ प्रधान गोसावी यासी.

-ाा९

सकलगुणालंकरण आखंडितलक्षमीआलंकृत राजमान्य श्रो चंद्रशेन जाधवराऊ दंडवत विनंती उपरी. येथील कुशल वैशाख सुध प्रतिपदा जाणऊन स्वकीये कुशल लिहित गेले पाहिजे विशेष. स्मरण करून वार्तिकासमागमे पत्रे पाठविली ते प्रविष्ट होऊन परम आनंद जाला. यैसेच निरतर पत्र पाठऊन, स्नेहाभि-वृधी करीत गेले पाहिजे. यानतर पैकियाचा मजकूर लिाा तरी, राजश्री शा* याने नवाब साहेबाची मुलाजमत केला. राजश्री आनंदरायास[1] नवाबसाहेबी आज्ञा केली, पचमहालची चौथाई चव्हाणास देणे. त्याणी आपणास सांगितले की, चव्हाणास चौथाई देणे, नूतन राजपत्रे त्याणी आणिली, त्यावरून चौथाईचा यैवज त्याजकडे दिधला. नवाब कनोला गेले. कनोलकरापासून पंधरा लाख रुाा घेतले. कडपेकराचे वकील आले होते. त्याणी बावीस लाख रुाा कबूल केले. आरकाटकराचे वकील आले आहेत. त्याचेहि मोकरर होणे आहे. वरकड वर्तमान येथास्थित आसे. बहुत काये लिहिणे. हे+ वीनंती.

¶*Chandrasen Jadhav to Bajirao, giving details of his financial position and the movements of the Nizam.*

No. 83] [पोा *16-11-1734*

छ ३० जााखर

श्री

राजश्री पंतप्रधान गोसावी

यासी

९ अखंडितलक्ष्मीआलंकृत राजमान्य श्रेाा संताजी जाधव दंडवत. विनंती उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीय लेखन करावया आज्ञा केली पाहिजे विशेष. तुम्हास नवाब किलिजखान याजकडे भेटीस जावयाची राजश्री स्वामीनी आज्ञा केली आहे. आम्हासहि तुम्हाबाा यावयाचा हुकूम जाहला आहे. आम्हीहि

१ सुमंत. + हे दोन शब्द बालबोधींत खुद्द चंद्रसेनाचे आहेत.

मजल दरमजल येतों. तुम्ही येक दोन दिव(स) आमची वाट पाहणें. आम्ही आपली तयारी करून येतों. येविसीचे उतर सत्वर पाठऊन देणें. बहुत काय लिहिणे, लोभ असो दीजे हे विनंती.

मोर्तब
सुद.

¶*Santaji Jadhao is ordered to accompany Bajirao in the latter's visit to the Nizam.*

No. 84] [*1734?*

श्री

तीर्थरूप राजश्री आपा
साहेबाचे सेवेसी.

चरणरज रेनुरायें चरनांबुजावरी मस्तक ठेऊन साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी. काल बुधवारीं येथील अध्येपत्याचे वकिलाचीं पत्रें मोठे नवाबाचे लशकरींतून आलीं त्यांत लिहिलें होतें कीं "करनाटकचे कुल पठान दाहा बारा हजार स्वार येऊन भेटले व उदाजी चव्हान तीचौं हजार स्वारानसी येऊन भेटला. येक हती व पांच घोडे व मोत्याचा तुरा यैसा उदाजीस दिधला. वीस हजारी बमये बिरादरी केलें, जागीर दिल्ही. बिदनुराकडे जात होते ते मावकुफ करून बमये पठान वगैरे कृस्णातीराने तिकडे येतात" यैसें लिहिलें होतें व "येथील अध्येपत्याचा जावई त्या समागमे होता त्यास धारवाड विज्यापूर प्रांतीं किला होता तेथील किलेदारी दिधली म्हणोन लिहिलें होतें" त्याजवरून हे बहुत खुशवख्त आहेत. यैसियास साहेबी अपनास व माधोरावजीस ज्या कार्यासाठीं पाठविलें त्यास अवघें वर्तमान राजश्री नरसीपती व आपन मुख्यास व दखनीमियास व गुलाम हुसेन पीरजादे यांस म्हनतिलें बहुत कांहीं बोलीचाली केली. त्यास त्यांचें वचन हेंच कीं "आधी मोठे नवाबाची नजर व पेशकस व आपले दीस्ट यैसी विले लावनें. मग मोठे नवाबास लिहूं आनि तुमचें कार्य करून देऊं." विनाद्रव्ये कांहीं होत नाहीं. आनि आशाही मोठी त्यास. आपन जेथवर साहेबाचे तरफेनें ज्या रीतीने यांजवर दबाव पडे आनि कार्यावर येत यैसें म्हनतिलें. परंतु त्याचे येकच उत्तर. आतां तरी कालपासून नवाबाचे आगमनाचें वर्तमान आयेकोन हें कार्य त्यांचे चित्तीं करून देयाचें यैसें नाहीं. आतां खालीं बयेसून काये करनें?

नरसीपतही बेजार जाले. नरसीपती बहुत जोर मारला परंतु न आयेके. त्यास आज तिसरा प्रहरा नरसीपत व माधोरावजी व आपन जाऊन रुकसत घेऊन स्वार होऊन येऊ व नरसीपत चासैस राजश्री कृष्णरावजीचे पुत्राचे व्रतबंधासाठीं जातील; विदित जालें पाहिजे व माधोरावजीस च्यार लंघनें जालीं. आतां पथ्यें घेतलीं परंतु घोडीवर बसावयाची ताकत नाहीं. नरसीपंताची पालखी मागून घेऊन स्वार होऊन येऊ. विदित जालें पाहिजे. बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*Renurai, a newswriter, reports to Chimaji Appa the activities of the Nizam in his southern tour. Udaji Chavan and several others are described as having joined the Nizam.*

No. 85] [*1734?*

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामीचे सवेसी

विनंती उपरी. तीर्थरूप राजश्री राऊ याची नवाब निजामनमुलुक याची भेटी जाली. पत्रे तेथून आली ते वर्तमान राजश्री आबाजीपंत तात्या यानी श्री परमहंश यास सांगितले. त्यावरून बहुत समाधान जाले. पत्र अक्षरशाह वाचून पाहून आपणाजवल ठेविले, आणि पांच भांडी मारिली. नोबत वाजविली. शर्करा वाटिली. बहुत उछाह केला. स्वामीस वर्तमान कलावे याकरिता लिहिले असे. मौजे अनेवाडी हा गाव श्रीपरमहंसबावास आहे. तेथील सीव मौजे निंब ये * (पुढील काही भाग गहाळ झाला आहे.) * विदित जाले. राजश्री स्वामीनी कोथले देत नाही म्हणून उतर दिल्हे. राजश्री तात्यानी सांगितले कीं बेलसर राजश्री पंतप्रधान याचा खासगत गाव आहे. त्यावर गांवाची निकड हुा जाली तेव्हा राजश्री तात्यानी मौजे पिसररे ता। कऱ्हे-पठार हा गांव घेणे म्हणून सांगितले. त्यास गोसावीबावापासी सांगणार बहुत-जण. त्याच्या चितास गाव न ये; तेव्हा गोष्टी तसीच राहिली. राजश्री स्वामी सातारियास गेले. विदित जाले पाहिजे. सेवेसी श्रृत होये हे विज्ञापना.

¶*Nanasaheb to Chimaji Appa, communicating the visit of Bajirao and Nizam. On the success of the visit Paramhansa Baba held grand rejoicings. When can this visit have taken place?*

No. 86] [*29-3-1735?*

श्रीमलारीमार्तंडभैरवाय नमः

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे
शेवेसी

आज्ञाधारक नरसो कुसाजी साष्टांग नमस्कार विनंती उपर. येथील कुशल चैत्र बहुल २ जाणोन स्वकीये स्वानंदवैभवलेखनआज्ञा केली पाहिजे. आज्ञापत्र राजश्री रेणूरावजीबराबर पाठविलें पावलें. येजमानास राजश्री माधवरावजीस भेटविलें. त्यानीं उतर दिल्हें कीं मातबर कारभारी येथे आलियावर त्यांसी बोली करणे ते करून. स्वामीनी वस्त्रें नवाबसाईबांस पाटविलीं त्ये त्यास प्रविष्ट केली. बहुत खुशवखत जाले. वस्त्रें उतम होती. दखनामियांसहि वस्त्रें पाटविलीं होतीं, त्येंहि त्यास प्रविष्ट केलीं. उभयेताची उतरें सेवेसी पाटविलीं आहेत. सविस्तर वर्तमान राजश्री रेणूरावजी व माधवराऊजी सेवेसी निवेदन करतील. विशेष काय लिा विज्ञापना.

¶*Narso Kusaji reports to Chimaji an account of his mission to Nawab Abdul Ajijkhan.*

No. 87] [*23-4-1735?*

श्रीमलारीमार्तंडभैरवाय नमः

श्रीमंत राजश्री आपा स्वामीचे शेवेसी. आज्ञाधारक नरसो कुसाजी सां नमस्कार विनंती उपरी. येथील कुशल वैशाख शुध १२ बुधवार प्राथ:काल जाणऊन स्वकीयेस्वानंदवैभवलेखनआज्ञा केली पाहिजे विशेष. नवाब अबदुल आजीजखान बाहादर यानी तीन च्यार पत्रे जुनरास पाठविली कीं आवरंगाबादेस सत्वर येणे. त्यास त्याचे आज्ञेप्रमाणे चैत्र शुध १ स्वार जालो ते श्रीरामनवमीचे दिवसीं अवरंगाबादेस पावलो. अवरंगाबादेस जातीं येसे स्वामीचे सेवेसी पत्र लेहोन पाठविले होते त्यें पावलें असेल. त्यास अवरंगाबादेस आलियावरी तेथेच कितेक दिवस होतो. तेथून नवाबसाहेबीं श्रीमंत राजश्री राऊ स्वामीकडे पाठविले. त्यास वैशाख शुध ९ बुधवारी श्रीमंत स्वामीचे दर्शन जाले. पत्रे येजमानाची होती ते दिल्ही. त्यांस अवरंगाबादेहून दखनामियास बोलाविले आहे. जरी ते आले तर परस्परे श्नेहाची अभिवृधी होईल. अगर ते न येत तरी श्रीमंत स्वामीची आज्ञा घेऊन अवरंगाबादेस जाऊन. स्वामीकडील बहुत दिवसा वर्तमान कलों

आले नाही. कृपा करून उतर श्रीमंत स्वामी यांस डांकेबराबर बऱ्हानपुरास पाठविले पाहिजे कीं सेवकाचे समाधान होईल. बहुत काये लिहिणे हे विज्ञापना. विज्ञापना.

¶*Narso Kusaji, Peshwa's agent, writes to Chimaji saying that he met Abdul Ajijkhan at Aurangabad.*

No. 88] [*1-10-1735*

पाा छ २८ जाालोवल

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती. छ २४ जमादिलवलीं बुधवारी नवाबाच्या लस्करांतून बातमी आली त्याजबराबर सकराजी दतात्रये याचे पत्र सुमंतास आलें त्याची नकल करून पाठविली आहे त्यावरून विदित होईल. बातमीच्या जासुदाबरोबर पत्र आलें तें वाचून दाखविलें. राजश्री बोलिले की "नवाब धारूरास येतो, तर तो दरसाल आपल्या वळणातच फिरतात व माहुलीचा मजकूर तरी नवाबानी आपली फौज द्यावी. आम्हींहि राजश्री प्रधानपंतास सांगोन पाचसें राऊत व येक शाहाणें माणूस सरदार देऊं यैसें बोलिले; व आम्हांस आज्ञा केली कीं तुम्ही राजश्री प्रधानपंतास लेहून सदरहूप्रमाणें फौज व सरदार देणे" त्यावरून हें पत्र लिहिलें असे. स्वामीकडे वर्तमान आले असेल तें ल्याहावें. विदित जाहलें पाहिजे सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Purandare to Bajirao reporting the Nizam's move towards Dharur and negotiations about the fort of Mahuli.*

No. 89] [*16-10-1735*

पाा १० जमादिलाकर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवसी

विनंती. स्वामीनी पत्रें पाठविलीं तेथें लिहिलें कीं सविस्तर वर्तमान लिहिणें. यैसियासी राजश्री प्रतिनिधी मनसबा करितात कीं माहुली किला राजश्री

पंतप्रधान याणी घेतला हे गोष्टी कांहीं त्यास जिरों द्यावी यैसें नाहीं यास्तव नवाबास पेडगांवपर्यंत आणावें; दबाव बरा द्यावा; राजश्रीस भये दर्शऊन खामखा किला देवावा; येविसीं राजश्री सुमंतासी बहुता प्रकारें अपल्या कुटांत मेळवितात. कितेक अशाही दाखवितात. हे प्र(सं)गोचित त्याच्या मनोदयानरूप उत्तर प्रत्योत्तर करितात. साराउष, कुचितास कोणी चुकत नाहींत व सुमंताचा विश्वास नाहीं. येविसीचें वृत्त पहिले राजश्री बाबूराऊ याजबरोबर सांगोन पाठविलें आहे. पुढेंही दिनप्रतीनें राजश्री प्रतिनिधी ये गोस्टीचा उदेग करितात. विदित जाहलें पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना. राजश्री प्रतिनिधी राजश्री सुमंतासी बोलतात, त्यास दो चौ दिवसा सुमंत अमच्या घरास येऊन वर्तमान सांगतात आणि बोलतात कीं आम्हीं जे गोष्टी राजश्री प्रधानपंतासी बोलतों त्यांत किमपि अंतर नाहीं. येविसीं शफत पुरस्कर बोलतात. केवल तिकडीलच पक्ष धरितात यैसें नाहीं. जालें वर्तमान लिहिलें असे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Pratinidhi concerting plans to thwart the Peshwa of his possession of the fort of Mahuli, if necessary by calling in the Nizam against the Peshwa.*

No. 90] [*17-10-1735?*

पाा छ २३ जमादिलाखर गंगा

श्री

सेवेसी सेवक आज्ञाधारक शंकराजी दतात्रये कृतानेक साा नंमस्कार विनंती. आज्ञापत्र पावोन सनाथ केले. छ ११ जमादिलाखर श्री धसाडीजवली उतरोन कसबे परबाणीजवली दीडकोस दुदनेचे कांठी येऊन पोहचले. वार्ता आहे की, पडदूर साकरखेडले त्या प्रांती गवत आहे तेथे जाऊंन बहीर बुनगे लस्कर ठेऊन येक हाजा(रा) राउतानसी आवरंगाबादेस जावे. तेथे कांही दिवस राहूंन * * द जमालदीखानांचा विवेक करून मागती बहिरीमधें यावे. आथवा फरजपूर व आजनटे तेथे चारापाणी आसलिया तेथें जावे. यैसी तजवीज आहे. याचा विचार येक भरवसा नाहीं. जाले वर्तमान लिहीत जाऊ. हरकारेजोड वरचेवर खर्चास देऊन पाठवीत जावे. नवाबाचे हरकाऱ्याबाा व आपली माणसे नारोपंत व दुसरा ग्रहस्त त्याबाा नवाबाची व खोजे आबदुलाखानांची पत्रें माहाराज स्वामीस व आपणांस व राजश्री राऊ सुमंत यासी घेऊन पाठविले आहेत. नवाबाचे जासूद आगोधर सातारियासि जाऊंन आले. तरी तेथील पत्रे देऊन

येतील. पुण्यास आले तरी सर्वहि पत्रें सेवेसी श्रृत होतील. नारोपंत तरी सेवेसी पावेल. सकल वृत कलेल. माहोलीच्यामुले विक्षेप बहुत मानिला आहे. पत्री उपचार फार लिहिला आहे. वित्रेक जालियां विवेक करावा. नवाब थोर माणूस आहे. रा छ १२ जमादिलाखर.

वसमतचें जागीरदार व मुकरबखान आणीक या प्रांतीचे जागीरदार फौजदार येत आहेत. फौजा जमा करीत आहेत. सुलतानजी निंबालकरहि येणार. पाऊस बहुत दिवस या प्रांती नवता. आता पडो लागला. श्री पूर आला होता. आस (?) मोकाम पलाकडे केले. चारा दाणा लस्करात महाग जाला आहे. कृपा करून कामकाज लिहीत जावे. हे विनंती.

¶*Shankraji Dattatraya writes about the plans of the Nizam which, he says, are very uncertain. Letters, he adds, have already been dispatched to Satara for the King and Sumant.*

No. 91] *[21-10-1735?*

पा छ २६ जमादिलाखर

श्री

सेवेसी सेवक शंकराजी दतात्रये कृतानेक सां नमस्कार विनती. छ १९ जमादिलाखरी नवाब मौजे धार पा परबानी तेथे दुदना नदी उतरोन मौजे मागनगाऊ पा हूटगाऊ तेथे मोकाम केले. दुसरे दिवसी कूच करून लोहगाऊ परगणियातून पडदूर प्रांते जात आहेत. बहीरबुनगे तेथे टाकून औरंगाबादेस जाणार. समागमे प्रस्तुत तीन हजार फौज पाच हजार तोपची आहेत. वरचेवर येतच आहेत. शहरास गेलियावरी काये विचार होईल तो लिहून पाठऊन. बातनी-जोडे पाठवीत जावे. आपण पाबल सिकारपूर प्रातास आलेत, हे वर्तमान यासी पावले. याचा विचार बहुत खोल आहे. कलत नाहीं. सामान सरंजाम पोख्ता करविला पाहिजे. याचा स्नेह, प्रीत, आवघी भयाची आहे. उतर पंथे जायाचे आसेल तरी पोखता सरजाम समागमे आसावा. येके वेलेस आडवे आले तरी नेटून जाऊं सकेत, यैसे आसावे. कासारीचे घाटावरी जाणार यैसी वदंता आहे. साहेब बहुत सेना ठेवीत आहेत; नवे लोकास आगाऊ पैके पाठवीत आहेत हे वर्तमान आले आहे. आता बातनी हरकारे झाडों जाले, लवकरी आणीक पाठविणे. विनती रा छ १७ जमादिलाखर.

---

१ रवाना.

नवाबाची पत्रें व आबदुलाखानाची आपले माणसा बा व नवाबाचे जासुदाबा पाठविली आहेत. पावली आसतील. विनती.

¶*After giving the probable halts and marches of the Nizam the writer Shankraji Dattatraya sounds a note of caution to the Peshwa regarding the professed friendship of the Nizam and asks him to be well prepared for any emergency.*

No. 92] [*19-11-1735*

पा छ १८ रजब

श्री

सेवेसी शंकराजी दत्तात्रेय कृतानेक सा. नमस्कार. आज्ञापत्र समागमे मालोजी तुकोजी पावले. येथील वर्तमान तरी नवाबाने छ १२ रजबी बाहीरबुनगे खजाना पागा सराफा कचेरी चदरसेन, जगपतराऊ, मालोजी, गोपालसिंग आदीकरून समस्त सरदार सिवणे आजंठे तेथे ठेऊन दीड हजार फौज व खोजे अब्दुलखान, अनवरखान, अनरुलाखान नवनीधराये, वजारतखान, रामसिग मुनशी यैसे घेऊन माहाल घेऊन आवरगाबादेस चालिले, ते छ १४ रजबी बुधवारी शहर दाखल जाले. राजश्री राऊ प्रधान चांदवडचा घाट उतरोन नवापुराकडे गेले, हे वर्तमान नवाबास कलले. आपले जागा विचारआचार करीत आहेत. काही उपाधी प्रसंग दिसत नाहीं. अवरंगाबादेची व समागमेची व मऱ्हस्ट खलक आवघे मिलोन ५ हजार फौज आहे. तोपखाना बहुत आहे. सुलतानजी निंबालकर येणार आहे. शहरास गेलियावरी नवीन वर्तमान असेल ते दिनचर्या वरचेवर लिहून पाठवितो. जोडी हरकारे आहेत विनंती. रा छ १४ रजब. फुलमडीपासून कूच जाले [शहरास चालिले.] आगरे प्रांती आडाऊ कोण्ही थोर मवास होता, यासी सादतखानाने जुज देऊन मारले. हे ऐकोन सादतखानांचा जये जाला, यावरून सचित आहेत. रा राऊहि त्या प्रांते जाणार ऐकिले आहे. चिंतांत घाबिरे आहेत. बाहीर धिटाई धरून सपादनी करून आहेत. काही विचार यासी सुचत नाहीं. पुढे जे दिसोन येईल ते लिहिलें जाईल. उदाजी चव्हाणाचा प्रसंग नवाबानी गई केली होती. आता आणीक त्याच्या कामाची चर्चा आहे. जागिरा विज्यापुराकडे तजवीज लावीत आहेत. जाले काही नाही. चर्चा आहे. जाधवरायाने साक्षेप केला असे. विनंती.

¶*Shankraji Dattatraya gives news of the Nizam proceeding to Aurangabad with his Sardars and a force 5 thousand strong. The Nizam, he further says, has been very anxious since he heard of Sadatkhan's victory over some Adau (?) at Agra and of Bajirao's impending arrival on that side.*

No. 93] .[पो 23-12-1735 ?

पा छ १९ साबान गंगा प्रयागेस कासीस

श्री

१

सेवेसी शंकराजी दतात्रये सां नमस्कार विनंती. आज्ञापत्र पावोन सनाथ जालो. येथील वर्तमान तरी नवाब साहेब इ ली गडत गव्हांण दुर्ग चिचोन येथे पावले. येक दोनी मोकाम जाले. येथून पूर्णा नदीतीरेच श्री तीरास कोटेस्वरास जाणार. तेथून काये विचार तो लिहिला जाईल

२

तीर्थस्वरूप मातुश्री स्वामी श्री पावले. येक हती ५ हजार रुा दान केला. आणीक १० हजार रुा दान केले. ब्रांह्मण संतरपण आतिशये जाले. त्यावरी * * * * गेले. राजश्री राऊ प्रधानस्वामी मुकुंद ब्रारा पावले. बुदी कोटा * * * णार नवाबास हे वर्तमान पावले आहे. त्या प्रांतीचे कुल रजपू(जी)त व फौजदार सुबेदार रुजू जाले आहेत.

३

जुनरचा किलेदार कस्टी आहे, हे नवाबास वर्तमान आले. त्यावरून तिकडे फौज देऊन सैदलस्करखानास पाठवणार आहेत. फौज बराबर व सिंदे आणीक मऱ्हाटे येथून जातील तेव्हा तिकडे कोन्ही येईल. विचार मात्र आहे.

४

आवरंगाबादेचा कोतवाल हाजी आलीखान वारला म्हणऊन वर्तमान आले आहे. प्रस्तुत त्याच्या लेकासच कोतवाली देतील.

५

सुलतानजी निबालकर आले. आडीच हजार फौज आहे. रभाजी निबालकराचे शरीरास सावकाश नाहीं, म्हणंऊन त्याचे पुत्र जानोजी निबालकरास फौजेनिसी बोलाविले आहे. नवाबाची पत्रे गेली आसेत.

६

नवाबाचा विचार आहे की बेदराकडून कलबुरग्यावरून सगर वागनगिऱ्याकडे जावे, तिकडे मुलूक पिकला आहे. तेथे राहून कर्णाटकाकडे मनसुबा करावा. राजकारण लाऊन पैका येईल तो घ्यावा. राजश्री राऊ प्रधान उतर प्रांता(स)

गेले आहेत तिकडील राजकारण विलेवार होतां * * * * पाहिजेत तोंवर येक जागा बसोन कार्ये करणे, याकरिता जात आहेत. जाले वर्तमान लिहीत जाऊं. हरकारे पाठवीत जावे.

७

येथे वर्तमान आले आहे की गुजरातेचा सुबा भंडारी[1] फौजनिसी मही नदीवर बडोद्यास आला तेथे दमाजी गायेकवाडाचे ठाणे फौज होती त्यासि जुज जाले. भटारीने घोडी घेतली. फौज गायेकवाडाची मोडली हे ऐकोन दमाजीने आणींक फौजा पाठविल्या. भंडारी तेथेच आहे. जुज होणांर आहे. रा छ ९ शाबान.

समागमे येसाजी व रवलोजी हरकारे.

¶*This is a news-letter from the Nizam's camp sent by Shankraji Dattatraya giving various details, particularly referring to the Nizam encamping at Chichon fort, Bajirao proceeding to North, and Damaji Gaikwad fighting with the Subha of Gujrat.*

No. 94] [*28-12-1735?*

पा छ ४ रमजान

श्री

विनंती विज्ञापना. ता छ २४ शाबान लस्कर मौजे मुरूम पा नलदुर्ग येथे आले. दरकूच कलबूर्ग सगर प्रांतास जात आहेत. हबशी यानी बानकोट घेतला व चिपलोन मारून बंद मवेशी फार नेली, हे नवाबास आर्ज आला. नवाबानी यासी आंतस्थे लिहिले की उपाधी फार करणें. हे खेले आहेत. याच्या श्नेहांचा भरवसा न धरावा. यैसियासी बानकोटावरी फौजा पाठऊंन तंबी करून घेतले पाहिजे. नवाबाजवली आपली कमीची गोस्टी न यावी. स्वामीचे नांव थोर आहे. नकश केला पाहिजे. तीर्थस्वरूप स्वामी बुदीकोटा तिकडे गेले. मालव्यांत भला आमल नकश केला. नवाबास वर्तमान आले. कर्णाटकचेहि पैगाम पैकिया * * * ले आ * * * * * नाहीत. भिमातीर परियेत जात आहेत. [पुढील एक ओळ अस्पष्ट]

¶*The writer Shankraji Dattatraya in giving news from the Nizam's Court refers to the capture of Bankot by the Sidis and advises the Peshwa to send fresh reinforcements to recapture it. He also refers to the successful campaign of the Peshwa in Malwa.*

---

१ रतनसिंग भंडारी.

No. 95] [1735 ?

श्री २

१२

राजश्री राऊ सुमंत कितेक कामकाज लवकरी निघत नाहीत म्हणऊन दिवाणखानियांत नवाबास सलाम करून रुसून घरास आले. त्यावरी नवाबानी बहुत समाधान करून खोजे आबदुलाखान सैद लस्करखानास घरास पाठऊन घेंऊन जावे यैसे जाले. आदित्यवारी नवाबाचे भेटीस जातील. कामकाज काही विशेश नाहीं; तेहि करून देतील. आजीच शनिवारी भेटीस जातील.

१३

बातमी जासूद वरचेवर पाठवीत जावे. नवीन वर्तमान रा राऊ सुमत लिहितील. योगिराजपंतास स्वामीचे पत्र आले म्हणऊन ते सेवेसी आले आसतील की येतील. येथे रा मोरोपंताची भीड फार. दिवाण त्याचे लगामी आहे. नवाबास आर्ज़ कोण्ही करीत नाहीत. आनवरखान स्वामीचे कार्यावर बहुत आहे. सेवकहि या दिवसात यासी बाजिदी फार करितो. स्वामीनी आपलेच येक पत्र मा आनवरखानास त्याविशाई पाठविले पाहिजे. श्रीइछेने काही काम निघेल. नवाबास त्या ग्रहस्ताचे काही आगत्य नाहीं. परतु नवाबास समजाऊन कोन्ही सांगत नाहीत. प्रयेत्न आत करून पाहतो.

१४

गणेश कुटे याचे विशाई रा राऊ प्रधान यानी आनवरखानास पत्र लिहिले होते ते बजिनस नवाबास त्यानी दाखविले. त्यावरून सजावल परवाने ताकीद येथून येक दोनी पाठविले. शुज्यायतखानाने त्यासी दोघास सोडिले. परतु रोखे पनास साठी हजाराचे लिहून घेतले आहेत त्यांचीहि वाट कांही खान करितील

सेवेसी शंकराजी दतात्रये सां नमस्कार. लिहितार्थ सेवेसी अवगत होईल. आपण सेवक आसो हे विनती.

¶*This is a news-letter to the Peshwa from Aurangabad, regarding the Court of the Nizam and the movements of his Sardars Anwarkhan, Said Laskarkhan, etc.*

नक्कल

श्री

१

नवाब बागडकोठाजवळी कमती म्हणून गांव आहे तेथें मलप्रभा नदीवर आठ मुक्काम केले. कितेक गांवीं ठाणे बसविले. मुलूक लुटविला. बहुत नास देशाचा चाला. त्यावरी छ २९ रमजानीं तेथून कूच करून कोस पांच कलगुडगांव तेथून बदामी पांच कोस आहे तेथें आले. आजी छ ३० रमजान येथें मुक्काम आहे. उदैक ईद आहे मुक्काम होईल. अबदुल्ल मजीदखान बंकापूर प्रांतीचा सुभा अद्यापि भेटला नाहीं. नवाबाच्या लष्करांतून १२ पंधरा गांवे पलीकडे सोधे बिदनुराकडे गेला. नवाबही येथून तुंगभद्रा नदीवर जाऊन त्या उदकावरच बिदनूर प्रांतास जाणार. यावर काये विचार करतील तो लिहिला जाईल.

२

अबदुल मजीदखान बंकापूरचा पठाण याणें पातशाही किल्ले दोन केरूर व बेलगांव घेतले होते. आतां केरूरचा किल्ला फिरोन दिल्हा. नवाबाचे प्यादे आडीचसें जाऊन किल्लांत बसले. आतां दुसरा किल्ला बेलगांवहि मागत आहेत तेहि देऊं म्हणत आहेत. प्यादे आडीचसे घेऊन गेले कीं त्या किल्ल्यांत बसऊन तोही किल्ला देतील.

३

चिमणाजी दामोदर यांस देवआज्ञा जाली. त्याची जागीरपैकीं एक परगणा त्याच्या भावास पुत्रास देऊन वरकड जागीर आपण घेतील. गयाजखानाचे जागीर पैकीं एक परगणे सिवणे त्याच्या लोकास दिल्हे. वरकड परगणे आपण घेतले. तैसेच कोतवालाची जागीर याच्या लेकास देऊन वरकड आपण घेतली. कोतवाली याच्या पुत्रास दिधली.

४

सैद जमानखान ऐवज़खानाचे पुत्र त्यास परगणे चोपडे व बाबल व एरंडोल तीन परगणे जागीर दिल्ही. मुतालीक वसीलखान नवाबाचा जावई दिल्लीस गेला होता तो येतो. नर्मदेपर्यंत आला. यासी थालनेर परगणा जागीर दिल्ही.

५

कडप्याचा पठाण येणार होतां त्याची लेक व जावई एक रात्रींच निवर्तली. त्या दु:खाकरितां तेही येतां राहिले. कर्णोलकरही त्याचे संगतीनें राहिले. बंकापूरचा पठाण ते आवघे आलियावर येईल. त्याणे लिहिले आहे. नवाबानें सांप्रत इकडील प्रसंगास गै करून न जात आहेत.

६

विज्यापूरचा सुभा नवाबासमागमे येथवर आला होता त्यासी निरोप दिल्हा तो तालिकोटास गेले. सुभा प्रस्तुत यांस सांगितला.

७

राजश्री पंतप्रधान दिल्लीस पावले, सार्वभौमाची भेटी जांली, यैसे वर्तमान कित्तेक लोकानीं नवाबास सांगितले आहे.

८

मीरशजमसूदी बकशी नवाबाचा धारूर प्रांती होता त्यास हुजूर बोलाविले तो येतो. जवल आला आहे. सैद लष्करखान बंदीजमाखान हजूर बोलाविले ते गुंजोठीपर्यंत आले. त्यास लिहिले आहे कीं त्याच प्रांती राहेत. भापकर देशास उपद्रव न करीत.

९

लष्करांत जोंधले सवंग पैशास शेर आहेत. वरकड सर्वेही महर्ग आहे

कणीक सेर	तांदूल सेर	दाल सेर	चौवि सेर	तूप सेर
०|=	०|१	०|२	०|४	००१||.
गूल सेर	खोबरे	तेल	सजगुरे	
००५	००४||.	००४	०||५	

नवी फौज नित्य दोनसे तीनसें स्वार ठेवीत आहेत.

१०

उदाजी चव्हाणास बोलाऊन नवाबानें पाठविले आहे. अध्यापि येतो यैसी वार्ता आली नाहीं.

११

बागडकोठ्याजवल नवाब उतरले तेव्हा तेथें दिलेलखानाची स्त्री राहते तिणे दोन हजार प्यादे मेलवून किल्ला बलाविला. आश्रये केला. युद्धास सिद्ध जाली. त्यावर

११

नवाबास मेजमानीं बहुतसी पाठविली. त्यावर नवाबानी यास अभय सांगून पाठविले. रखवालीस राऊत प्यादे पाठविले, समाधान केले.

१२

बिदनूरचे व सोध्याचे कोणी अद्यापि नवाबाकडे आले नाहीं त्यावरून नवाब रागांत आहेत. तिकडे जावयाचे विचारांत आहेत.

१३

दमाजी गाईकवाड याणे नवाबास चालीस मोहरा व सात थाने पाठविली होती. दौलाखानाचे मारफतीनें पावली. उमाबाईस पत्र समाधान युक्त नवाबानीं पाठविले. गजेंद्रगड हिंदुरायानीं बांधला आहे तेथवर जावयाचा विचार आहे. वाघीन-गिरेवाल्यानीं पंधरा हजार रुपये दिल्हे. वरकड सुरापूर बलाऊन बसले आहेत.

¶*News-letter from the Nizam's camp to the Peshwa probably by Shankar Dattatraya. Chimnaji Damodar is reported as dead in this letter. This man's death is reported by Baburao Malhar Barve in another letter dated 3rd March 1734. This letter therefore must be taken to refer to the year 1734. The various items of news in this letter are all important, as they describe the Nizam's moves and plans to sow disaffection into the minds of several Maratha Sardars.*

No. 97] [पो *7-4-1736*

पा छ मोहरम

मु किले तलागड

श्री

पु तीर्थरूप राजश्री आपा स्वामी

वडिलांचे सेवेसी

विनंती. निजामनमुलुक माघारे फिरले. बीड प्रांतामध्यें संभुसिंग जाधवराऊ व सरलस्कराकडील फौज व गोरखोजी भापकर या त्रिवर्गानी मुलकामध्यें धामधूम केली; म्हणून राजश्री सुलतानजी निंबालकर यांनी आपली फौज पुढे पाठविली आहे. व राजश्री जानोजी निंबालकर यानीहि आपली फौज आपल्या देशामध्ये पाठविली आहे. निजामनमुलुकहि कही कलबुरग्याकडे येणार; परंतु तहकीक वर्तमान आले नाही. आलियावर सेवेसी लिहून पाठऊ. हे विनंती.

¶*The writer Nanasaheb communicates the Nizam's movements to Chimaji Appa. The whole letter is in Nana's hand.*

No. 98] [18-6-1736?

श्री.

राजेश्री चिमणाजी पंडित गोसावी यांसी

श्रीमंत अखंडितलक्ष्मीअलंकृत राजमान्येयाविराजित स्नो राव फतेसिंग दंडवत विनंति उपरी. येथील क्षेम जाणऊन स्वकीय आनंदलेखण करीत गेले पाहिजे विशेश. बहुत दिवस जाले पत्रद्वार परामृश केला नाही येणेकरून उदासीनता आहे. तरी कृपा करून सदैव पत्री सांभालित असिले पाहिजे. आपले वर्तमान तरी नवाब अबदुल अजीजखांही आपणास जुनरास बलाविले. त्यावरून सिनरीहून कूच करून जुनरास छ १९ सफरी आलो. गोसावियास कलावे बद्दल लिहिले असे. येथे आलियावर आइकिले की गोसावियांचे[१] दुशमनास[१] आजार आहे येणे करून चितास समाधान नाही. कृपा करून आपले आरोग्य वर्तमान लिहिणे तरी समाधान होये. तीर्थस्वरूप रा कुवर बाहादर यानी वैकुंठवास केला. तुमचे पदरी ठेऊन गेले. सर्व प्रकारे आपणास गोसावी वडील आहेत. परामृशास अंतर न करणे. आपण तुमचे आहो. विशेश लिहिणे उपरोध आहे. स्नेह वृधीस पावीत जाणे बहुत काय लिहिणे हे विनंती.

¶*Fatesing to Chimaji Appa: reports his visit to Abdul Ajijkhan and the death of Kuwar Bahadur.*

No. 99] [पो 10-10-1736?

छ १९ जाखर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ

व तथा राजश्री आपा स्वामींचे सेवेसी

विनंती. स्वामी बाहेर निघाले परंतु आपणाजवल फौज पुर्ती जमा जाहाली नाही म्हणून वर्तमान यैकतो ; तरी निजामनमुलुक दगेखोर आहे व स्वामीचे घटके घटकेचे वर्तमान त्यासी जाते. स्वामीपासी थोडे सामान पाहून येखादे जागा आपला डाव साधावयासी चुकणार नाहीं. यास्तव फौज पुर्ती जमा करावी. मातबर सामानानसी स्वामी असिल्याने शत्रुस दबाव बसोन त्याचे मनोरथ दरिद्र होतील व लोक स्वामीनी जमा न केले तऱ्ही हिसेबासुधा पैका घेतील. यैसे

१ गोसावियाचे दुशमनास म्ह. खुद्द गोसाव्यास ही दरबारी पद्धत!

असता रोजमुरा खाऊन जवळ फौज असिल्यासी कामाचीच आहे. तरी अगत्य-रूपे फौज जमा करावी. सुचला अर्थ लिहिला असे. हा विचार स्वामीस न कळेसा काये आहे? परंतु सूचनार्थ लिहिले असे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶*Purandare advises Bajirao not to be too confident in his dealings with the Nizam.*

No. 100] [*11-10-1736 ?*

पाा छ १६ जमादिलाखर

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री राऊ व
तथा राजश्री आपा स्वामीचे सेवेसी

विनंती. स्वामीनी लिहिले की राजश्री स्वामीस विनंती करून राजश्री सुमंतास नवाबाकडे जावयासी निरोप देवणे. त्यावरून स्वामीचे पत्र सुमंतास होते ते दिल्हे. त्यानीहि सांगितले कीं राजश्रीनी आज्ञा दिल्ह्याउपर काही जाण्याचा उजूर नाहीं. त्यावर राजश्री स्वामीस विनंती केली. राजश्री बोलिले की अवश्यमेव निरोप देऊं; परंतु सामादिकास पुसोन विचार करून निरोप देतो, यैसे बोलिले. मागती विनंती करून निरोप लौकरीच देवितो. विदित जाहाले पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विनंती.

¶*Purandare writes to the Peshwa and Chimaji Appa from Satara that as desired, he is moving the King to despatch Sumant to the Nizam on special mission.*

No. 101] [*About Oct. 1735 ?*

पाा छ ११ रजब

श्री

सेवेसी सेवक शंकराजी दत्तात्रये कृतानेक साां नमस्कार विनंती. याहून पूर्वी पत्रावर पत्रें सेवेसी पाठविली आहेत. पावली आसतील. प्रस्तुत नवाब छ २८ जमादिलाखर मौजे निबगाऊ पाा सिंदखेड व हिवरे पाा मार नदी पूर्णेचे काठी आले. तीन मोकाम केले. घाट नीट केला. मेहुणाचा घाट खाणून गाड्यास जातां येजेसे केले. पांच मजलीने आवरंगाबादेस जातील. फौज भिमराऊ घाटगें यानी मागोन घेऊन कसबे सवलीस नेली. येक गढी मातबर खंडगल्याची होती, त्यानी देसमुखी बळेच घेतली. ते गढी घेऊन पाडली. तो खंडागल्याने

राां चंदरसेन जाधवराऊ याचा आसरा करून लस्करात आला आहे. जुनरचे किलेदार व पारनेरचे थोरात व सुनेरचे[1] कुवर बाहादूर यानी नवाबास लिहिले की, आपण तेथे आले आहेत. जुनेर पारनेर सुनेरास उपद्रव बहुत लाविला, हे घाट उतरोन जाणांर. हे औकोन काही जाबस्वाल केला नाही. आम्हांस बोलाऊन सांगितले राजश्रीस लिहिणे की, पादशाही कसबे यासी उपसर्ग काये निमित्य? तीन फौजा करून उतर पथे जायाचा निश्चये नवाबास श्रृत जाला आहे. आता तरी विचार की, आवरंगाबादेस जावे. पुढे काये तजवीज करितील पाहांवे. आपले जाणे त्या देश्यास हे यासी बहुत औसाहे[2] आहे. माहोली घेतली, करनाल्यास घेरा घातला आहे, भोवताले उपद्रव फार दिधला उतरे प्रातास जात आहेत यैसेयासी विक्षेप बहुतच आला आहे. प्रस्तुत येकांत विचारच करीत आहेत. उपाधी बुधी दिसत नाही. काही विपरीत विचार आडलताच लिहून पाठवितों. या दिवसांत नवाबानी पातशाहाजीस पाठविले. आवरगाबादेहून रवाना जाले.

हाती थोर थोर उतम निवटून किमती आडीच लाख रुपये १२ हती.	चिते शिकार धरावयाचे ज्वान उतम ४.
जवाहीर येक लक्ष रु॥	कापड शाहथड पैठण बंगाला लक्ष रुा.

याप्रमाणे पाठविले. सादातखांन आगऱ्यास गौघाटास आला. यासी मालव्याची सुबेदारी देऊन पाठवीत आहेत. पादशाहाजीचा डेरा बाहीर निघाला आहे. वार्ता आहे की, डेरे दाखल जाले. आगऱ्यास येणार, पुढे फौजा पाठवीत आहेत. रवाना छ ३० जमादिलाखर लस्कर मेहूणचे घाटाखाली.

¶*Shankraji Dattatraya writes about the movements of the Nizam proceeding to Aurangabad from Nimbagaon. The articles and animals sent as presents by the Nizam to the Emperor are given in the end. The writer says that the Emperor has moved out to Agra himself and has sent forth his army.*

No. 102] [पो *29-11-1738*?

पा छ २७ साबान

श्री

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री आपा
स्वामी वडिलांचे सेवेसी

विनंती. सैदलस्करखान जुनरास येऊन मखबुलआलम व ते सामील होऊन कल्याण प्रांते कोकणात उतरून धामधुम करणार म्हणून राजश्री सुमंतानी

१ सिंनर. २ असह्य.

सांगितलें, त्यावरून स्वामीस लिहिलें आहे; तरी स्वामीनी तिकडेहि खबरदारी करावी. कोणीकडे जातील काये करितील हा मतलब कलत नाहीं. अलीकडे कांही वर्तमान आलें असेल तरी लेहून पाठविलें पाहिजे. सेवेसी श्रुत होये हे विज्ञापना.

¶Nanasaheb to Chimaji Appa informing him of the intended raids of Saiyad Lashkarkhan into Konkan.

No. 103] [*1740 ?*

श्री

श्रियाविराजित राजाधिराजमान्य राजश्री
बाजीराव प्रधान स्वामीचे
सेवेसी.

विनंती पो श्रीनिवास गिरधरराव कृतानेक नमस्कार. उपरी, येथील कुशल जाणून आपले स्वकीये कुशल लेखन करून संतोश करीत गेले पाहिजे. विशेष. स्वामीनी दया करून पत्र पाठविले ते उतम समई पाऊन लेखनार्थ ठाऊक जाले. हजरत नवाब साहेबांस खत पाठविले होते. प्रविस्ट करून प्रतिउतर लिहिवाऊन पाठविले. असो. सर्वदा श्रीपासी स्वामीचा अभ्युदय व आपली आमची भेटी होऊन महत्त्व कार्येभागे संपादणेचा अर्थ इछितो. हेहि समयोचित घडेल. आम्हास स्वामी रा राव वैकुंठवासीचे ठाई बुधिवाद देणेसी सुज्ञा असा. प्रस्तुत सैंन्ये कितुरचा मामिला निरव्हावरूप करून घेऊन बेळगावासी प्रवेश जाहले आहेत. येथील विचार मनांसी आणून बंदोबस्त करून चिकोडीच्या मानियेत आहेत. स्वामी कोठ आहा? कोणीकडे मोहिम करणेचा विचार केला असा तें सविस्तर लेखन केले पाहिजे. आरबी दोनी घोडी पाठवणे मणौन निरोपिले तरी सोंधेकर अप्रमाणिकपण करून आरबी घोडेच जाहज आली ते आम्हाकडे येऊ देत नाही. बिदरूरकड जाहज उतरताती. तिकडील दोन घोडी आणवाऊन शेवेसी पाठऊन देऊ. आम्हाकडून स्वामीच्या शेवेसी तिळांऊशे अंतर होणार नाही. आम्हासाठी दोन बैल गाडीच गुजराती उतम संपादून पाठऊन देणे. आमचा लाडे व लिहिणे चालवितां, म्हणोन लिहिले. असो. वरकड वर्तमान स्वामीच कृपेन येथास्थित आहे. विशेष काय लिहिणे. निते कृपा असों दीजे हे विनंती.

¶Shriniwas Girdharrao (a Jahgirdar from the south) writes to Bajirao his readiness to execute the latter's commands.

No. 104] [1740 ?

श्री

पुरवणी श्रीमंत राजश्री पंत
प्रधान स्वामीचे शेवेसी

विनंती. उपरी, येथे भागानगराकडून धनिकाची लिहिली जागा जागा आली कीं रा रंभाजी निंबालकर याची पत्रे नवाबास गेली जे येथे कार्यभाग ठसत नाही. त्यावरून खमालामेटावरून कूच करून हैदराबादेस आले. पुढे धारूरास यांवे यैसा विचार आहे म्हणून लिहिली आली आहेत; हे स्वामीस वर्तमान कळावें म्हणून लिहिले असे. विदित होये हे विनंती.

¶*News-letter giving news about Rambhaji Nimbalker proceeding to Haiderabad.*

No. 105]

श्री

पुरवणी राजश्री पंत प्रधान
गोसांवी यांसी

विनंती, उपरी, आम्ही कूच करून गेल्यावरी शाहार पलोन जात होतें. त्यास आम्ही पांच राऊत जामदारीस ठेविले ; आणि सरकारची जासुदाची जोडी ठेविली आहे. रयतेचा दिलासा करून, कौलास येक माणूस आपणाकडे पाठविले आहे ; तरी कौल व कमावीसदार पांच राऊत शाहारास पाठविले पाहिजेत. हे विनंती.

¶*Pilaji Jadhao to the Peshwa. This letter cannot be fixed in time and circumstance. It may refer to the Nizam.*

No. 106]

श्री

सेवेसी विज्ञापना. नवाब तो निरोप देत नाहीं. सेवकही निरोप मागत नाहीं. राजबिराजीचे[१] दीलगिरीत, याजकरितां आणखी चार महिनें पर्जन्य कालपर्यंत येथें राहून सेवा करून दाखवावी यैसा बेत सेवकाचा आहे. या दरबारी कसा

१ सुखदुःखाचे.

रीच केला आहे, सर्व लोक उमदे कृपा कसी करितात, हे वर्तमान सेवेसी परभारे विदित होतच असेल. मोरोपंतही बाहेरंगे बहुत कृपा करितात. अंतरीचे ईश्वर जाणे. याप्रा दरबारी श्रीमंताचे नावावर वक्कानेच आहो. दरबारांत सर्व आम्हावर कृपा करितात. बातमीचे वर्तमान कांहीं उमद्याकडून कलत नाहीं. एक दोघे अंतरंगचे आहेत, त्यासी सख्य केले आहे. येथें जासुदाचा नाईक आहे, एक चोपदाराचा मिर्धा व एक आसिलेमासलांतली[१] आहे. आजपावेतो कांहीं सेवकानें प्रविष्टही केले आहे परंतु सांप्रत राजबिराजीचा प्रसंग आहे. दरमहा रुपये ५० पन्नास स्वामी कृपा करून देतील तर अंतरगचे वर्तमान सविस्तर कोण्हासही न कले ते लिहून पाठऊ यैसी सेवक उमेद राखतो. आम्ही आपले पोटासाठीं लिहित नाहीं. खर्चाची वरचेवर सेवकाची खबर घ्यावी. घरची बेगमी करावी. काम सेवकापासून घ्यावे. पायापासीं चाकरी करून आलियावर सर्फराज करणार स्वामी समर्थ आहेत. कृपा निरंतर असू द्यावी हे विज्ञापना.

¶*This is a letter from one of Peshwa's men giving details as to how he entered into the confidence of the Nizam and how he persuaded some people in his Court to give him news.*

No. 107]

श्री

विनंती राजकी वर्तमान तीर्थरुप राजश्री अपानी स्वामीस लिहिले असेल ते लेहून पाठवावयास आज्ञा केली पाहिजे—नासरजंग व सुलतानजी याचा तह कसा होतो कोठपर्यंत तह जाला आहे ते लिहिले पाहिजे हे विनंती.

---

१ आसीलमासील = कुलीन ?